

T. C.

ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

DİNLER TARİHİ BİLİM DALI

HIRİSTİYANLIKTA EVLİLİK SAKRAMENTİ

(YÜKSEK LİSANSI TEZİ)

Nazan ALİJA

BURSA - 2017

T. C.
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
DİNLER TARİHİ BİLİM DALI

HIRİSTİYANLIKTA EVLİLİK SAKRAMENTİ

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

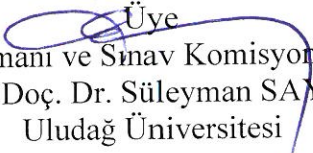
Nazan ALİJA

Danışman:
Yrd. Doç. Dr. Süleyman SAYAR

BURSA - 2017

T. C.
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim/Anasanat Dalı, Dinler Tarihi Blim Dalı'nda 701421053 numaralı **Nazan ALİJA**'nın hazırladığı "**Hıristiyanlıkta Evlilik Sakramenti**" konulu Yüksek Lisans Tezi (Yüksek Lisans/Doktora/Sanatta Yeterlik Tezi/Çalışması) ile ilgili tez savunma sınavı, 31.03.2017/03/ 2017 Cuma günü 15:00-16:30 saatleri arasında yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin/çalışmasının başarılı (başarılı/başarısız) olduğuna oy birliği (oybirliği/oy çokluğu) ile karar verilmiştir.

Üye
(Tez Danışmanı ve Sınav Komisyonu Başkanı)
Yrd. Doç. Dr. Süleyman SAYAR
Uludağ Üniversitesi

Üye
Prof. Dr. Ahmet GÜÇ
Uludağ Üniversitesi

Üye
Yrd. Doç. Dr. Tahir ASHYROV
Bülent Ecevit Üniversitesi

Üye
Akademik Unvanı, Adı Soyadı
Üniversitesi

Üye
Akademik Unvanı, Adı Soyadı
Üniversitesi

31/03/ 2017

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS/DOKTORA İNTİHAL YAZILIM RAPORU

ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA

Tarih:14/03/2017

Tez Başlığı / Konusu: "Hıristiyanlıkta Evlilik Sakramenti"

Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 71 sayfalık kısmına ilişkin, 14/03/2017 tarihinde şahsım tarafından *Turnitin* adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan özgünlük raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 10'dur.

Uygulanan filtremeler:

- 1- Kaynakça hariç
- 2- Alıntılar hariç

Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Özgünlük Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Tarih ve İmza

14.03.2017

Adı Soyadı: Nazan ALİJA

Öğrenci No:701421053

Anabilim Dalı: Felsefe ve Din Bilimleri

Programı: Yüksek Lisans

Statüsü: Yüksek Lisans

Danışman

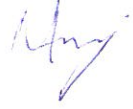
Yrd. Doç. Dr. Süleyman SAYAR

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans/ Doktora tezi olarak sunduğum “Hıristiyanlıkta Evlilik Sakramenti” Başlıklı çalışmanın bilimsel araştırma, yazma ve etik kurallarına uygun olarak tarafımdan yazıldığına ve tezde yapılan bütün alıntıların kaynaklarının usulüne uygun olarak gösterildiğine, tezimde intihal ürünü cümle veya paragraflar bulunmadığına şerefim üzerine yemin ederim.

Tarih ve İmza

Adı Soyadı : Nazan Alija
Öğrenci No : 701421053
Anabilim Dalı : Felsefe ve Din Bilimleri
Programı : Yüksek Lisans
Statüsü : Y.Lisans Doktora

ÖZET

Yazar Adı ve Soyadı	: Nazan ALİJA
Üniversite	: Uludağ Üniversitesi
Enstitü	: Sosyal Bilimler Enstitüsü
Anabilim Dalı	: Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı
Bilim Dalı	: Dinler Tarihi
Tezin Niteliği	: Yüksek Lisans Tezi
Sayfa Sayısı	: xi + 98
Mezuniyet Tarihi	: .... / .... / 2017
Tez Danışman(lar)ı	: Yrd.Doç.Dr. Suleyman Sayar

HIRİSTİYANLIKTAKİ EVLİLİK SAKRAMENTİ

Evlilik, toplumun en küçük birimi ve onun temel taşı olmakla birlikte; erkek ve kadının aile kurmak üzere ruhen ve bedenen bir ömür boyu sürecek şekilde bir araya gelmesidir. Bu açıdan, Hıristiyanlığın Kutsal Kitabı olan İnciller, evliliğe büyük değer vermiş ve ölene kadar eşlerin birbirlerine sadık kalmalarını emretmiştir.

Evlilik, Hıristiyan tasavvuruna göre, insanın içinde Tanrı'dan sonra önemli bir boşluğu doldurur. Evlilik vasıtasıyla insan Tanrı ve Kilise'nin emirlerinden birini yerine getirmiş olur. Yaradılıştan beri Tanrı tarafından takdir edilmiş ve kutsanmış olan evlilik; sevgi ve sadakati içeren, İsa'nın kiliseyle ilişkisini yansıtan, erkek ve kadını birbirlerine ayrılmaz bağlarla bağlayan önemli bir kurum olmuştur.

Evliliğin temel gayelerinden biri olan çoğalma; Tanrı iradesinin evlilikten en önemli muradıdır. Bu nedenle Hıristiyanlar, neslin çoğalması için evliliği bir zaruret ve kutsal bir müessese olarak kabul ederler.

Anahtar Sözcükler: Âyin, Evlilik, Nikâh, Hıristiyanlık, Katoliklik, Kadın.

ABSTRACT

Name and Surname : Nazan ALİJA
University : Uludağ University
Institution : Social Science Institution
Main Discipline : Division of Philosophy and Religious Sciences
Discipline : History of Religions
Characteristic of Thesis : Master Degree Thesis
Page Number : xi + 98
Degree Date : .... / .... / 2017
Supervisor (s) : Suleyman Sayar, Phd. Assistant Professor

MARRIAGE SACRAMENT IN CHRISTIANITY

Marriage, the smallest unit of the society and a cornerstone of it, is the coming together of man and woman with the intention of establishing a family both spiritually and physically for the rest of their life. The Gospels, the holy book of Christians, give a tremendous value to marriage and order couples to be loyal to each other throughout their life.

Marriage, next to God, fills a significant amount of emptiness in the life of a human being. With the help of marriage then a human being will be able to fulfill one of the commands of God and church.

Appraised and sanctified by God from the very beginning of the universe, is an institution that incorporates love and loyalty, and reflects the relation between Jesus Christ and the Church, and forms an indestructible bond between man and woman. Propagation, one of the main goals of marriage, is the divine will from marriage. Due to this, Christians consider marriage as a mandatory necessity and sacred institution.

Keywords: Sakrament, Marriage, Christianity, Catholicism, Woman.

KISALTMALAR

a.g.e.	Adı Geçen Eser
a.g.m.	Adı Geçen Makale
a.g.t.	Adı Geçen Tez
a.s.	Aleyhisselam
AÜİFD	Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
Bkz.	Bakınız
C.	Cilt
çev.	Çeviren
GDK	Gerçeğe Doğru Kitapları
H.z.	Hazreti
KMÜ	Karmanoğlu Mehmetbey Üniversitesi
M.S.	Milattan Sonra
r.a.	Radiyallahu anhu
s.	Sayfa
S.A.S.	Salla'llahu Aleyhi ve Sellem
ss.	Sayfalar
S.	Sayı
T.C.	Türkiye Cumhuriyeti
TDVİA	Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi
v.dğr.	Ve diğerleri

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI	ii
YEMİN METNİ.....	iii
ÖZET	v
ABSTRACT	vi
KISALTMALAR.....	vii
İÇİNDEKİLER.....	viii
ÖNSÖZ	xi
GİRİŞ.....	1
A. ARAŞTIRMANIN KONUSU	1
B. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ	2
C. ARAŞTIRMANIN KAYNAKLARI	3

I. BÖLÜM

DİNLERDE EVLİLİK

A. GENEL BİLGİ.....	6
B. YAHUDİLİKTE EVLİLİK.....	8
C. HİRİSTİYANLIKTA EVLİLİK	13
D. İSLÂM'DA EVLİLİK	14
E. DİĞER DİNLERDE EVLİLİK	19
1. Hint Dinlerinde Evlilik.....	19
2. Çin Dinlerinde Evlilik.....	21
3. İnan Dinlerinde Evlilik	22

II. BÖLÜM

GENEL OLARAK HIRİSTİYANLIK

A. HIRİSTİYANLIĞA GENEL BİR BAKIŞ	24
B. HIRİSTİYANLIKTA İNANÇ SİSTEMİ.....	27
1. Üçlü Birlik (Teslis)	27
C. HIRİSTİYANLIKTA İBADETLER.....	29
D. HIRİSTİYANLIKTA MEZHEPLER	31
1. Katoliklik.....	32
2. Ortodoksluk.....	35
3. Protestanlık.....	36

III. BÖLÜM

HIRİSTİYANLIKTA EVLİLİK SAKRAMENTİ

A. SAKRAMENT VE SAKRAMENTLER	40
1. Sakramentin Tanımı	40
2. Sakramentlerin Önemi	40
3. Sakramentlerin Sayısı.....	41
a. Vaftiz	41
b. Ekmek, Şarap ayini (Evharistiya).....	43
c. Kutsal Ruh ile Güçlendirme (Konfirmasyon).....	44
d. Günah İtirafı	45
e. Son Yağlama.....	45
f. Rahip Takdisi (Ordo)	46
h. Evlilik (Nikâh).....	47
B. KATOLİK KİLİSESİ'NDE EVLİLİK SAKRAMENTİ	47
1. İnciller'e Göre Kadın	51
2. Hıristiyanlıkta Aile Yapısı	55
3. Eş Seçimi.....	59
a. Evlilikte Mutlak Engeller	60
b. Hıristiyan Olmayanlarla Evlilik	62

c. Mezhepler Arası Evlilik.....	62
C. NİKÂH VE DÜĞÜN TÖRENLERİ.....	63
D. EŞLERİN BİRBİRLERİNE KARŞI GÖREVLERİ.....	64
E. BOŞANMA VE BOŞANMA SEBEPLERİ.....	66

IV. BÖLÜM

KARŞILAŞTIRMA

A. KATOLİK, ORTODOKS VE PROTESTAN MEZHEPLERİ ARASINDAKİ FARKLILIKLAR	70
B. İSLÂM VE HİRİSTİYAN EVLİLİĞİNİN KARŞILAŞTIRILMASI	76
SONUÇ	86
KAYNAKÇA.....	89

ÖNSÖZ

Evlilik toplumun en küçük fakat aynı zamanda da en önemli kurumu olarak tanımlanır. Evlilik, tarih boyunca farklı kültürlerde ve toplumlarda uğradığı bazı değişikliklere rağmen, tamamen insan eliyle kurulmuş olan bir kurum olarak kabul edilmemeli; çünkü evliliği yaratan ve oluşturan Tanrı'dır. Evlilik, derin bir sadakat ve adanmışlık gerektirmekle birlikte; Tanrı'nın insanlara sevgisini ortaya koyan ve ben merkezli olmayan bir bağlıdır.

Kutsal Kitap, erkek ve kadının aynı surette yaratıldığından bahsetmekle beraber; evlilik ve onun "gizi"nden, evliliğin kökeninden ve Tanrı'nın evliliğe verdiği anlamdan söz etmektedir. Tanrı, insanı erkek ve kadın olarak yarattıktan sonra, onların birbirlerini sevmelerini istedi. Çünkü onların birbirlerine karşı duyduğu sevgi, Tanrı'nın insana karşı duyduğu sevginin bir suretiydi.

Hıristiyanlıkta evlilik, dinî âyinler (sakramentler) arasında yer alan; tanrısal nimetin insanlara verilmesi ve ulaşması için vasıta olan dinî bir eylemdir. Ayrıca nesillerin çoğalması için Tanrı'dan insanlara verilmiş bir armağandır.

Bu çalışmada, yaşamımızda ve toplumda en önemli unsurlardan biri olan evlilik konusu "Hıristiyanlıkta Evlilik Saramenti" başlığı altında ve öncelikle Hıristiyan kutsal metinlerine dayalı olarak ele alınmıştır.

Konunun belirlenmesinde beni yönlendirip danışmanlığımı üstlenen, değerli vaktini ve yardımlarını esirgemeyen muhterem hocam Yrd. Doç. Dr. Süleyman SAYAR'a, İngilizce tercümelerde bana yardımcı olan Yrd. Doç. Dr. Mehmet ÇELENK ile Doç. Dr. Muhammet TARAĞÇI'ya, ve tez çalışmam boyunca maddi, manevi yardımlarını esirgemeyen aileme teşekkürlerimi sunmayı bir borç bilirim.

Nazan ALİJA

BURSA / 2017

GİRİŞ

A. ARAŞTIRMANIN KONUSU

Evlilik, gerek ilâhi gerekse ilâhi olmayan dinlerde, en eski tarihten günümüze kadar varlığını sürdürmüş, toplumun temel kurumlarından biridir. Evlilik, erkek ve kadının bir araya gelip, bir ömür boyu hayatlarını birleştirme kararını almalarıyla gerçekleşir. Evlilik insanoğlunun tabii ihtiyaçlarından biri, nesillerin devamını sağlayan ve zinadan koruyan önemli bir olgudur. Hıristiyan kutsal metinlerine göre, insanın yalnız ve başına buyruk yaşaması doğru bir yaşam biçimi değildir. Çünkü Tanrı, insanı sosyal bir varlık olarak yaratmıştır. Tanrı, Adem'in yalnız kalmasını istemediği için, ona hayat arkadaşı olarak bir eş yaratmıştır. Bu olay, Tanrı'nın insanlar için arzuladığı yaşam biçiminin bir delilidir.

Yaradılış'ta (Tekvin) evlilik; *"...bu nedenle adam annesini, babasını bırakıp karısına bağlanacak, ikisi tek beden olacak"* sözleriyle ifade edilmiştir. Ancak burada, anne-babayı sevmeme veya bir daha onlarla görüşmeme gibi bir ayrılmadan bahsedilmemektedir. Bu ayrılma, yeni ve sağlıklı bir aile kurmak, özellikle de kocalık sorumluluğunu almış bir erkeğin önceliğinin eşi olduğunu unutmaması için gerekli olan bir ayrılmadır.

Evlilik, Hıristiyan anlayışına göre, kutsal ve dönüşü olmayan bir yoldur. Sağlam temeller üzerinde kurulmayıp ömür boyu sürmesi temenni edilmeyen evlilikler, Tanrı önünde evliliğin kutsallığını bozan yapılardır. Tanrı, evliliği toplumun ve insanlığın devamı için en temel birim olarak değerlendirmektedir. Toplum için evlilik önemli bir kurumdur. İyi giden bir evlilik hayatı toplumun gerek düzen gerekse kültürünü muhafaza ederken; iyi gitmeyen mutsuz evlilikler de toplumun düzen ve kültür bakımından bozulmasında önemli rol oynar.

"Hıristiyanlıkta Evlilik Sakramenti" başlıklı çalışmamızda, Hıristiyanlıktaki yedi sakramentten biri olan evlilik (nikâh) konusu ele alınmıştır. Çalışmamız; Giriş, üç bölüm, Sonuç ve Bibliografya'dan oluşturulmuştur.

Birinci bölümde genel olarak evliliğe değinilmiş; semavi ve diğler dinlerin evlilik kurumuna verdikleri önemden, gelenek ve göreneklerinden, boşanmayı da içerecek şekilde bilgi verilmeye çalışılmıştır. Dinlerin evlilikle ilgili tutumlarından bahsedilirken çoğunlukla özlü bilgilere yer vermeye özen gösterilmiştir. Yine bu kısımda; Hint, Çin ve İran dinlerindeki evlilik anlayışı hakkındaki bilgilere kısaca yer verilmiştir.

İkinci bölümde Hıristiyanlığa genel bir bakış yapılmış; Katolik, Ortodoks ve Protestan mezheplerinden genel olarak bahsedilmiş; daha sonra Hıristiyan dininin inanışlarına ve bayramlarına kısaca değinilmiştir.

Üçüncü bölüm çalışmanın ana konusunu teşkil ettiği için, Hıristiyanlıktaki evlilik sakramentine tahsis edilmiştir. Başlangıçta yedi sakramentten ayrı ayrı bahsedilmiş; devamında da nikâh sakramenti hakkında geniş bilgi verilmiştir. Nikâh sakramenti incelenirken Katolik kilisesi esas alınmış; bunun yanında, geçerliliğini hâlen koruyan üç büyük Hıristiyan mezhebinin evlilik hakkındaki görüş ve tutumları karşılaştırılmaya çalışılmıştır. Konu ele alınırken, Hıristiyanlıktaki aile yapısına, nikâh ve düğün törenlerine, eş seçimine ve boşanmaya da temas edilmiştir. Evliliğin oluşmasında kadının rolü önemli olmakla beraber tarihte kadının durumunun çok parlak olmadığını görmekteyiz. Dolayısıyla da kadın konusu da çalışmamız içerisinde ele alınmıştır. Bölümün sonunda İnciller ve Kur'an-ı Kerim ekseninde İslâm ve Hıristiyanlıktaki evlilik kurumu karşılaştırılarak, benzer ve farklı noktalar tespit edilmeye gayret edilmiştir.

B. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Evlilik; dinî, hukukî ve sosyal bir kurumdur. Evliliğin oluşmasıyla birlikte eşler arasında bir takım haklar ve vazifeler doğar. Evlilik geleneği her toplum ve dinde görülmekle birlikte; evlilik törenleri, eş seçimi ve boşanma bakımından farklılıklar vardır.

Kitab-ı Mukaddes ve Kur'an-ı Kerim, ailenin oluşması, devam etmesi ve sona erdirilmesi ile ilgili cümleler ve âyetlerle doludur. Bütün ilâhi kitaplar, nesillerin Adem ve onun eşinden türediğini ifade etmiştir. Ayrıca diğler peygamberlerin ailelerinden de bahsedilmiştir. Olumlu örneklerin yanında olumsuz örnekler de mevcuttur. Lut peygamberin kavminde görülen ve aileyi olumsuz yönde etkileyen sapkınlık gibi hususlar kötü örnekleri oluşturmaktadır.

Çalışmamızın amacı; Hıristiyanlıktaki evlilik sakramentinin mahiyetini, evlilik hayatında eşlerin birbirlerine karşı tutumlarını, aile içinde birbirlerine karşı hak ve sorumluluklarını, aile içi roller ve ilişkilerinde manevi değerlerin ne kadar önemli olduğunu ortaya koymaktır.

Çalışmamız boyunca, üç ilâhi dinde de aile kurumuna ve neslin sağlıklı bir şekilde çoğalmasına ne kadar büyük önem verildiği görülecektir. Ana konumuz Hıristiyanlıkta evlilik anlayışı olmakla birlikte, İslâm ve Yahudilikteki evlilik anlayışına değinmek suretiyle bir karşılaştırma yapmaya da imkân verilmiştir.

C. ARAŞTIRMANIN KAYNAKLARI

Çalışmamız bir Hıristiyan evliliği (nikâhı) araştırması olduğu için öncelikle konuyu İnciller'deki pasajlar çerçevesinde araştırdık. Amacımız ilâhi kitapların evlilikle ilgili en temel kavramlarını ortaya koymak olduğundan, çalışmamızı genel olarak kutsal metinler çerçevesinde oluşturmakla birlikte; konuyla ilgili temel bazı eserlerden ve araştırmalardan da faydalanmaya gayret gösterdik.

Hıristiyanlığın tarihî gelişimi incelenirken, ağırlıklı olarak, Ekrem Sarıkçıoğlu'nun "Başlangıçtan Günümüze Dinler Tarihi" ile Abdürrahman Küçük ve Günay Tümer'in "Dinler Tarihi" adlı eserlerinden yararlandık. Hıristiyanlıktaki evlilik konusu ve sakramentler için Ali Erbaş'ın "Hıristiyan Âyinleri (Sakramentler)", Dominik Pamir'in "Katolik Kilisesi Din ve Ahlak İlkeleri", Asife Ünal'ın "Yahudilik'te, Hıristiyanlık'ta ve İslâm'da Evlilik", Muhammet Tarakçı'nın "Protestanlık'ta Sakramentler", Mehmet Aydın'ın "Hıristiyan Kaynaklarına Göre Hıristiyanlık" adlı kitapları başvurduğumuz temel kaynaklar arasındadır. Zeynel Abidin Ataşalan'ın "Tevrat, İnciller ve Kuran-ı Kerim'e Göre Aile Kavramı" adlı Yüksek Lisans tezi araştırmamız boyunca faydalandığımız çalışmalar arasındadır.

Yine; Hakkı Şah Yasdıman'ın "Pavlusun Evlilik Hakkındaki Görüşü", Turgay Üçal'ın "Mesih İnancında Evlilik ve Aile", Nedim Bahçekapılı'nın "İslâm ve Kilise Hukuku Açısından Aile ve Evlilik" ile Mehmet Akif Aydın'ın "Dinlerde ve Bazı Kültürlerde Aile Yapısı" başlıklı makaleleri araştırmamız boyunca istifade ettiğimiz kaynaklardandır.

Hıristiyanlıkta evlilik engelleri konusunda Halil İbrahim Acar'ın "Evlenme Engeli Olarak Din Farkı" ve Şamil Dağcı'nın "Geçici Evlenme Engelleri" adlı makalelerinden de

faýdalandığımızı belirtmemiz gerekir. Bunlardan başka; konumuzla alakalı bazı makale, bildiri ve tezler bize araştırma boyunca yol gösteren kaynaklar olmuştur.

I. BÖLÜM
DİNLERDE EVLİLİK

A. GENEL BİLGİ

İnsan yaratılış itibarıyla medeni bir varlık olduğu için toplu halde yaşamayı tercih etmiştir. Toplumun en eski birimi ailedir.¹ Aile bir amaç için kurulur; asıl amaç sevgi, güven, ait olma ve sadakattir. Eşlerin birbirine her konuda yardım etmek, birbirlerini her konuda desteklemek gibi birtakım kendine özgü görevleri vardır. Evlilik hem birey hem de toplum açısından önemli bir olgudur. Nikâh her ne kadar karı koca ilişkisinde bireylerin ihtiyaçlarını karşılıyor olsa da, nihayetinde asıl amaç toplumdur. Aile öyle bir kurumdur ki hem bireyi hem de toplumu kendi bünyesinde barındırmaktadır.² Ailenin temelini teşkil eden evlilik bütün ilâhi dinlerde, kadın ve erkeğin kendilerine özgü bir mahremiyet ve paylaşım alanı oluşturmalarına ve insan soyunun devamına katkı sağlamalarına imkan veren yegane meşru ilişki olarak kabul edilmiştir.³ Evlilik ilâhi dinlerde kutsal olarak kabul edilmiş ve her bekar erkek veya kadının evlenip çoğalmaları buyurulmuştur. Nikâh bütün dinlerde vardır ve bütün dinler evliliği önerir. Biçim olarak farklılık gösterebilir, öz olarak evlilik bütün dinlerde aynıdır. Nikâhla birlikte ortaya çıkan evlilik kurumu din olarak kutsal, toplumsal olarsa önemli bir kurum olarak kabul edilir.⁴

Aşağı yukarı her dinde aileye verilen önem aynı kutsiyettedir. Evlilik birliğinin kurulması, eş seçimi, insanlık tarihinin en eski devirlerinden itibaren günümüze kadar gelen tamamen insana özgü bir olgudur.⁵ Aile denildiğinde akla birçok sistem gelmektedir. Ailede eş sistemini karı koca oluşturmaktadır, bir diğer sistemse anne ve babanın oluşturduğu ebeveynlik sistemidir. Ailede kardeşlik sistemini de çocuklar oluşturur.⁶

İnsanlık tarihine bakıldığında aile kurumu için eskilere dair pek fazla bilgi bulunmamaktadır. Günümüz ailelerinde birtakım yapısal değişiklikler meydana gelmiş,

---

¹ Özlem Tüzüner, "Türk ve İslâm Hukuku Bakış Açısından Evlenmenin Hukuki Niteliği Hakkında Bir İnceleme", Ankara Barosu Dergisi, S.1, Ankara, 2013, s.128.

² Osman Eskicioğlu, "Toplumsal Bir Olgu Olarak Nikah", *Dinlerde Nikah; Milletlerarası Tartışmalı İlmi Toplantı*, İstanbul, 2012, s. 126.

³ Ahmet Kavas, "Nikah" mad., *TDVİA*, 33. C. İstanbul, 2007, s.112.

⁴ Orhan Doğan, "İyatrik Açısından Nikahın Önemi", *Dinlerde Nikah; Milletlerarası Tartışmalı İlmi Toplantı*, İstanbul, 2012, s.25.

⁵ Ali Aslan Topçuoğlu, "Nikah Akdine Etkisi Bakımından Din Farklılığı", *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, S.2. Samsun, 2010, s.81.

⁶ Saliha Hallaç, Fatma Öz, "Aile Kavramına Kuramsal Bir Bakış", *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar Dergisi*, S.2, Adana, 2014, s.146.

geleneksel geniş aile yerini karı, koca ve çocuklardan oluşan çekirdek aileye bırakmıştır.⁷ İki bireyin evlenmiş olması küçük bir aile tablosunu oluşturur. Aileye çocukların katılması ile aile tablosu daha geniş bir hal alır.

İnsanların denge ve uyum içinde yaşamaları için bazı temel gereksinimleri karşılamaları gerekir. En önemlisi sevgi ve ait olma gereksinimidir. Sevginin evlilikteki önemi büyüktür. Zira sevilen kişi buna sevgiyle karşılık verir, kendini değerli hisseder ve karşısındakine de aynı değeri verir. Aile içinde sevginin oluşmasıyla birlikte, sıcaklık, şefkat, hoşgörü gibi önemli faktörler de buna eşlik eder.⁸

Evlilikte bazı önemli terimler vardır. İlk terim evliliğin devam sürecidir. Evlilik sürecinde evliliğin uyumu, mutluluğu ve bütünlük kavramları evliliğin önemli unsurlarındandır. Evlilik çiftlerin birbirlerine olan sevgi ve saygısıyla, aynı zamanda da aileyi ilgilendiren konularda fikir birliği yapabilmeleriyle uyumlu bir şekilde ilerler. Diğer bir terim de evliliklerin son bulması veya boşanma terimidir. Eşlerin geçinememesi durumunda, ortaklaşa aldıkları kararlar evliliklerini neticelendirmeleri ile evlilik yaşamları son bulur. Bazı durumlarda evlilik eşlerden birinin doğal ölümü ile sonlanır.⁹ Aile kurumuna dinsel açıdan yaklaşacak olursak, her dinde ilk insan Adem, ondan sonra da Havva kabul edilmekte; böylelikle insanlık tarihinde ilk aile kavramını onlar oluşturmaktadır. İnsanlık tarihinden günümüze kadar aile kavramında her ne kadar bazı değişiklikler olsa da, aile evrensel bir kurum olarak kabul edilmiştir. Aile geleneklerine sahip olan, gerek Doğu, gerekse Uzak Doğu olsun, aynı zamanda Yahudilik, Hıristiyanlık ve İslâm gibi ilâhi kaynaklı dinler olsun bütün dinler aileye büyük değer atfetmişlerdir.¹⁰

Evlilik yoluyla kişiler gerek duygusal ihtiyaçlarını gerekse fiziksel ihtiyaçlarını giderir ve evlilik vasıtasıyla çeşitli günahlardan kendilerini muhafaza ederler. Çünkü ahlaka aykırı olan zina, her üç dinde de boşanma sebebidir.¹¹ Bu hususta evli olan erkeğin karısına sadık olması her türlü duygusal ve cinsel arzularını karısıyla gidermesi ve bu şekilde kendisini zina etmekten muhafaza etmesi buyurulmuştur. Aynı şey kadın için de geçerlidir. Kadın kocasına karşı hoşgörülü ve anlayışlı olmalı ve kocasının arzularını yerine getirmelidir. Evlilikte kadının rolü önemlidir.

---

⁷ Halil İbrahim Acar, "Evlenme Engeli Olarak Din Farkı", AÜİFD, S.17, Erzurum, 2002, s.23..

⁸ Doğan, a.g.m., s.27.

⁹ Evrim Erbek, v.dğr., "Evlilik Uyumu", Düşünen Adam Dergisi, S.1, İstanbul, 2005, s.40.

¹⁰ Ronlad de Vaux, *Yahudilikte Aile*, (çev. Ahmet Güç), Arasta Yayınları, Bursa, 2003, s.2.

¹¹ Hüsamettin Erdem, "Dini Ahlak ve İlahi Dinlerden Yahudilik, Hıristiyanlık ve Müslümanlık'daki Bazı Ahlaki Meselelere Mukayeseli Bir Yaklaşım", Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, S.3, Konya 1990, s. 238.

Duygusal ve fiziksel birleşmenin yanısıra evliliğin bir diğer gayesi de çocuk yapmaktır. Neslin devamı için evlilik sürecinde çocuk sahibi olmak hem gelecekte dine ve toplumuna bağlı faydalı bireyler yetiştirmeye hem de evliliğin sağlıklı bir şekilde ilerlemesine yardımcı olur. Evlenip çoğalmak ilâhi dinler için önemli bir olgudur. Bu yüzden evlilik neslin devamı bakımından çok önemli bir rol oynamaktadır. Eski İsrail toplumunda bu konuya çok hassas bakılmış ve çocuk doğurmak huzur ve bereketin kaynağı olarak değerlendirilirken, çocuk yapmamak ve kısırlık ise utanç kaynağı olarak görülmüştür.¹² Çocukları topluma ve dine bağlı bir birey olarak yetiştirmek ise ailede anne ve babanın görevidir. Çocuklar yaşadıkları toplumun özelliklerini ve kültürünü ilk olarak aile ortamında öğrenir. Aile ne kadar uyumlu ve mutluysa, çocuk da o kadar uyumlu ve mutlu olur.¹³

Çocuk gelişimi önemli olduğu için dinler arası karma evliliklere pek hoş bakılmamıştır. Her ne kadar bireyler kendi dinlerini yaşamakta özgür olsalar bile zamanla aile içinde sorunlar kaçınılmaz olur. Bu durumdan da en çok etkilenen çocuklardır. Ailede eğer baba farklı bir dine mensupsa egemenlik erkekte olduğu için zaman içerisinde eşini ve çocuğunu kendi dinine geçmesi için zorlayabilir. Aksi durumda ailede anne farklı bir dine mensupsa, kocasına hüküm geçiremeye bile çocuklar için durum tehlikeli bir hal alabilir. Ailede çocukların terbiyesiyle en çok ilgilenen anne olduğu için çocukları kolaylıkla kendi dinine geçirebilir. Bu gibi sorunlar aile içinde yıpranmaya neden olabileceği için, dinlerde bu tür karma evliliklere sıcak bakılmamıştır. Aile ve evlilik bağları karşılıklı hoşgörü ve saygıyla güçlenir. Böylece evlilikler uzun yıllarca sürdürülmüş ve korunmuş olur.

B. YAHUDİLİKTE EVLİLİK

Yahudilikte evlilik kutsal bir birliktelik olarak kabul edilmektedir. Her dinde olduğu gibi Yahudilikte'de evlenmenin temel gayesi çoğalmadır. Çoğalmanın yanında aynı zamanda da, kutsal ve manevi bir birliktelik amacı taşımaktadır.¹⁴

Evlilik her kadın ve erkeğin yerine getirmesi gerekli olan ilâhi bir görevdir. Evlenmeyenler kültürün yok olmasına ve neslin tükenmesine sebep olduğu için suçlu olarak görülür. Bu yüzden evlenmeyip bekar yaşamak büyük günah olarak kabul edilir.

---

¹² Salime Leyla Gürkan, *Yahudilik*, İslâm Araştırmaları Merkezi Yayınları, İstanbul 2008, s.135.

¹³ Doğan, a.g.m., s.29.

¹⁴ Asife Ünal, Bütün Yönleriyle Yahudilik, "Yahudilikte Evlilik Anlayışı ve Evlenme Törenleri", Dinler Tarihi Araştırmaları VIII, Uluslar Arası Sempozyum, Ankara 2012, ss.674-675.

Yahudilikte soyun devamı esastır. Tevrat'ta kabul edilmiş olan kurala göre, şayet birisi çocuğu olmadan vefat ederse erkek kardeşi onun eşiyle evlenmelidir. İlk doğacak çocuk da onun soyunu devam ettirmeliydi.¹⁵ Yahudi din adamları evliliğe ibadet gözüyle bakmış ve dini bir mecburiyetle sorumluluk şeklinde görmüşlerdir.¹⁶ Yahudilik, geleneklerine önem veren bir din olarak karşımıza çıkar. Bütün bu kural ve kaideler atalarının geleneğine dayanmaktadır. Gelenekler insan yaşamının yeme, içme geleneğinden evlilik geleneğine kadar önemli evrelerini kapsamaktadır.¹⁷

Yahudilikte evliliğin kutsallığına inanılır ve kutsiyeti korumak için evlilik bağlarının iyi bir şekilde muhafaza edilmesi gerekir.¹⁸ Bir Yahudinin en büyük amacı bir yuva kurmak olmalıdır. Yahudilikte her ne kadar tek koşul çocuk yapmak olmasa da, emrin yerine getirilmesi beklenir. Diğer dinlerde olduğu gibi Yahudilikte'de evlilik zina için önemli bir kalkan olarak görülmüştür. Yahudilikte aile namusunun korunması için evlilik esas alınmıştır. On emirden biri de zina ile ilgilidir ve zina ile iffetsizlik kesin olarak yasaklanmıştır.

Evlenme kuralları Talmud'da aşağı yukarı belirtilmiştir.¹⁹ Talmud, bir çiftin birlikte yaşamaları için Ketubayı (Evlilik Belgesi) şart koşturmuştur. Ketubah, evlilikten önce hazırlanan bir nevi evlilik kontratıdır. Bu kontratta karı ve kocanın karşılıklı olarak sorumluluklarını yazmaktadır. Evlilik için gerekli olan herşey tek tek açıklanmaktadır. Ketubah, titizlikte saklanmalı ve eğer kaybolursa derhal yenilenmesi gerekmektedir. Evlilik Yahudilerce kutsal bir bağ olarak kabul edilmiştir. Evliliğe biçilen önem Tekvin'de şu cümlelerle ifade edilmiştir; *"Verimli olun, çoğalın dedi, Yeryüzünü doldurun ve denetimini alın, denizdeki balıklara, gökteki kuşlara, yeryüzünde yaşayan bütün canlılara egemen olun"*.²⁰ Her dinde olduğu gibi Yahudilerde de tek eşlilik esas olarak kabul edilmiştir. Yahudilikte karma evliliklerin yapılmasına pek ılımlı bakılmamıştır. Karma evliliklerin yasaklanmasının nedenleri çeşitlidir. Engeller hakkında Tevrat'ta çok fazla bilgi verilmemiş olsa da, Rabbiler hukukunda geniş bir yer verilmiştir. Eşlerden birinin Yahudi olmama durumu en büyük engellerden biri olarak sayılmıştır. Farklı dinden biriyle

¹⁵ Eldar Hasonov, "Yahudi Hukukunda Evlilik Engelleri", Dinlerde Nikah; (Milletlerarası Tartışmalı İlmi Toplantı), İstanbul 2012, s.247.

¹⁶ Zeynel Abidin Ataşalan, Tevrat, *İnciller ve Kuran-ı Kerim'e Göre Aile Kavramı*, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yüksek Lisans Tezi), Kahramanmaraş 2002, s.16.

¹⁷ Şinasi Gündüz, "Yahudilik ve Hıristiyanlıkta Geleneğin Yeri", Din ve Gelenek, (Tartışmalı İlmi Toplantı), İstanbul 2011, s.64.

¹⁸ Ömer Faruk Harman, "Yahudi ve Hıristiyan Kutsal Metinlerinde Peygamberlik ve Peygamber Evlilikleri", Hz. Peygamber ve Aile Hayatı, (Tartışmalı İlmi Toplantılar Dizisi), İstanbul 2006, s.46.

¹⁹ Topçuoğlu, a.g.m., s.84.

²⁰ Tekvin, 1/28.

evlenmek, ırkın bozulmasına, dinden uzaklaşmaya ve yabancı bir kültürün benimsenmesi gibi sonuçlara yol açtığından uygun görülmemiştir. İnançlarının tehlikeye atılmaması için karışık evliliklere kesin olarak izin verilmemektedir. Tevrat'a göre Yahudi bir erkek Yahudi olmayan bir kadınla evlenmeyeceği gibi Yahudi bir kadın da Yahudi olmayan bir erkekle evlenemez; *“Allah Rab, mülk olarak almak için gitmekte olduğun diyara seni götüreceği ve senin önünden çok milletleri, Hittileri ve Girgaşileri ve Amarileri ve Kenanlıları ve Perizzileri ve Hivileri ve Yebusileri senden daha büyük ve daha kuvvetli yedi milleti kovacağı, ve Allah'ın Rab, onları senin önünde ele vereceği ve sen onları vuracağı zaman; onları tamamen yok edeceksin, onlarla ahdetmeyeceksin ve onlara acımayacaksın. Ve onlarla hısımlık etmeyeceksin; kızını onun oğluna vermeyeceksin ve onun kızını oğluna almayacaksın. Çünkü o senin oğlunu benim ardımca yürümekte saptırarak ve başka ilahlara kulluk edecekler ve Rabb'in öfkesi size karşı alevlenecek ve seni çabuk yok edecek.”*²¹ Ancak Yahudilik tarihinde karma evliliklerin yapıldığı görülmekle birlikte günümüz İsrail devletinde bu tür karışık evlilikler yasaklanmış ve diğer evlilikler gibi geçersiz sayılmaktadır.²² Tevrat'ın bir başka ayetinde Yahudilerin ancak savaşta esir düşen Yahudi olmayan cariyeri kendilerini eş olarak alabileceklerini ifade etmektedir; *“Düşmanlarına karşı, cenge çıkacağın ve Allah'ın Rab onları senin eline vereceği ve onları esir olarak götüreceğin zaman, esirler arasında bakılışı güzel bir kadın görüp onu arzu eder ve karı olarak kendine almak istersen, o zaman onu evinin içine getireceksin.”*²³ Yahudilikte bir başka evlilik engeli de kan hısımlığıdır. Tevrat evlenilmesi yasak olanları şöyle anlatıyor; *“Sizden hiç biri kendi yakın akrabasından birine onun çıplaklığını açmak için yaklaşmayacaktır; ben Rab'bim kendi babanın çıplaklığını ve ananın çıplaklığını açmayacaksın, senin anandır, onun çıplaklığını açmayacaksın... kendi kız kardeşinin, babanın kızının, yahut ananın kızının çıplaklığını, evde doğmuş olsun yahut dışarda doğmuş olsun, onların çıplaklığını açmayacaksın. Senin oğlunun kızının yahut kendi kızının çıplaklığını, onların çıplaklığını açmayacaksın. Çünkü onların çıplaklığı seninkidir. Babanın karısının kızının çıplaklığını, babandan olan senin kız kardeşindir, onun çıplaklığını açmayacaksın, babanın kız kardeşinin çıplaklığını açmayacaksın; o senin babanın yakın akrabasıdır, ananın kız kardeşinin çıplaklığını açmayacaksın; çünkü senin ananın yakın akrabasıdır.”*²⁴

---

²¹ Tesniye, 7/1-4.

²² Hasanov, a.g.m., ss.243-244.

²³ Tesniye, 21/10-12.

²⁴ Levililer, 18/6-13.

İsrailoğullarının ilk dönemlerinde çok evlilik uygulaması oldukça yaygındı; bunun sebebi ise ilk eşin erkek çocuk doğuramamasından kaynaklanmaktaydı.²⁵ Yahudilikte öncelikle eş seçimi aile reisi olarak babanın göreviydi. Babanın yokluğunda ise bu görevi anne üstlenirdi. Çok nadir durumlarda kızın da fikri alınır ama genel olarak hüküm aile fertleri tarafından verilirdi.²⁶ Tevrat'ta bununla ilgili örnekler mevcuttur; *"Ve İbrahim, evinin ihtiyarı olup kendisine ait bütün şeyleri idare eden kölesine dedi; Rica ederim, elini uyluğumun altına koy ve göklerin Allahı ve yerin Allahı Rabbin hakkı için sana yemin veririm ki içinde oturmakta olduğum Kenanlıların kızlarından oğluma kadın almıyacaksın, fakat benim memleketime ve akrabama gideceksin ve oğlum İshak için bir kadın alacaksın."*²⁷ Yahudilikte evlilik bir çeşit alış veriş akdidir. Daha öncelerde Yahudilere göre kadının evlilikteki konumu, babası tarafından satılan bir köle ve kocası onun mutlak efendisi olurdu.²⁸ Bu konu Tevrat'ta şöyle ifade edilmiştir; *"ve eğer bir adam kızını cariye olarak satarsa, o kölelerin çıktığı gibi çıkmayacaktı. Eğer kendisine nişanlanmış olan kız, efendisinin gözünde kötü olursa, o zaman geri satın alınması için bırakacaktır; kendisi ile sadakatsız davrandı diye onu yabancı kavme satamaz."*²⁹

Tevrat'ta evlilik karı-koca arasında kutsal bir bağ olarak kabul edilmesine rağmen, kadın iyi bir mevkide değildi. Ailesi tarafından cariye olarak satılabilmekte olup miras hakkına da kesinlikle sahip değildi. Evlilik kurumunda koca, karısının mutlak hakimi olarak kabul edilmekte idi.³⁰ Yahudilikte kadının en önemli hakkı, geçimini kocası tarafından sağlanmasıdır. Bu evli olduğu sürece kadını garanti altına almaktadır. Fakat bu durum sonradan başlatılmıştır önceleri damadın babası gelinin babasına kızlık hakkı olarak para veya mal vermekteydi. Burada söz konusu olan para veya mal, geline değil, gelinin ailesine verilmektedir. Tanah'ta, evlenirken verilen bu mal veya hediyelerin örneklerini görmek mümkündür; *"...Ve bugün pınara geldim ve dedim, Ya Rab, efendim İbrahimin Allahı, niyaz ederim eğer üzerinde yürümekte olduğum yolu açık edersen; İşte, bu su pınarı başında duruyorum ve su çekmeğe çıkan ve kendisine, rica ederim bana testinden biraz su içir, diyeceğim, ve bana sende iç, develerine de su çekeyim, diyecek olan genç kadın, efendimin oğlu için Rabbin tayin ettiği kadın olsun. Ben ise yüreğimde söylediğimi*

²⁵ Mehmet Akif Aydın, "Aile", *TDVİA*, 2. C., İstanbul 1989, s.197.

²⁶ Topçuoğlu, a.g.m., s.47.

²⁷ Tekvin, 24/2-4.

²⁸ Mehmet Abdullah Aksoy, *Kur'an-ı Kerim ve Tevrat'ta Aile Hukuku ile İlgili Ayetlerin Karşılaştırmalı Bir İncelemesi*, (Yüksek Lisans Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir 2002.

²⁹ Çıkış, 21/7-8.

³⁰ Şamil Dağcı, "İslâm Aile Hukukunda Evlenme Engelleri", Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, S. 41, Ankara 2000, s.188.

bitirmeden önce, işte, Rebeka testisi omzunda çıktı ve pınara inip su çekti ve ona dedim; Rica ederim, bana içir. Ve acele etti, ve testisini omzundan indirip dedi; iç ve develerinede içireyim, ve içtim, develerede içirdi. Ve ona sorup dedim; sen kimin kızıydın? Ve dedi; Milkanın Nohora doğurduğu Betvelin kızımı ve burnuna halkayı ve kollarına bilezikleri taktım. Ve eğilip Rabbe secde ettim, ve oğluna efendimin kardeş kızını almak için doğru yola bana rehber olan efendim İbrahimin Allahı Rabbi takdis ettim. Ve şimdi efendimle lutuf ve hakikat üzre davranacaksınız, bana bildirin, ve yoksa bana bildirin ki, sağa yahut sola döneyim. Ve Laban ve Betuel cevap verip dediler; bu iş Rabden çıktı sana iyi yahut kötü diyemeyiz. İşte Rebeka karşındadır al ve git ve Rabbin söylediği gibi senin efendinin oğluna karı olsun."³¹

Düğün alışkanlığı aşağı yukarı her din ve toplumda benzerliği olan bir olgudur. Düğün evliliğin ilan edilmesinde en önemli vesiledir. Evlilik töreninden önce kiduşin denilen nişan töreni yapılmaktadır. Bu tören evlenecek çiftlerin evlenmeden önce kendi aralarında yaptıkları anlaşmayı simgeler. Yahudilerde nişan töreni evlenecek iki kişi veya ebeveynleri tarafından yapılır. Yapılan törenler vasıtasıyla Tanrı-İnsan ilişkisinin sürdürüldüğüne inanılmıştır.³²

Yahudilikte evlenme töreni genellikle sinagogta ve şart olmasa da bir hahamın huzurunda yapılmaktadır.³³ Evlenme günü çiftin oruç tutması ve aynı zamanda nikâhın öğle vakitlerinde yapılması önemli bir gelenektir. Oruç tutmadan önce ise gelinin hamamda suya girmesi evliliğin gerçekleşmesi için en önemli şartlardan biridir.³⁴

Tören en az on tane Musevi erkek huzurunda yapılır, ve evliliğin bereketli ve huzurlu bir şekilde devam etmesi için yedi dua okunurdu. Tanrı'ya şükretme çerçevesinde böylece tören gerçekleşirdi.³⁵

Düğün töreninin yapılamayacağı bazı özel günler vardır. Dini bayramlarda ve Şabatlarda düğün yapılması Yahudiler tarafından uygun karşılanmaz. İnanışa göre iki törenin birbirinden ayrıştırılması gerekir.³⁶

---

³¹ Tekvin, 24/42-52.

³² Eric John Sharpe, *Dinler Tarihinde 50 Anahtar Kavram*, (çev. Ahmet Güç), Arasta Yayınları, Bursa 2000, s.14.

³³ Ünal, "Yahudilikte Evlilik Anlayışı ve Evlenme Törenleri", a.g.m., s.679.

³⁴ Ataşalan, a.g.t., s.23.

³⁵ Yusuf Altıntaş, "Musevilikte Dinsel Kurallar ve Gelenekler Çerçevesinde Ailenin Kuruluşu ve Ailede Roller", *Din ve Hayat Dergisi*, S.12, Ankara 2011, s.17.

³⁶ Yusuf Basalel, *Yahudilik Ansiklopedisi*, Gözlem Gazetecilik Basın ve Yayın A.Ş., 1. C., İstanbul 2001, s.162.

Evlilik gibi, eşler arası meydana gelen ayrılıklarda tarih boyunca toplumun önemli sorunu olmuştur. Değişik dinlerde, medeniyet ve kültürlerde farklı farklı yöntemlerde boşanma en eski dönemlerden ta günümüze kadar devam eden toplumsal bir sorundur. Yahudilik dini, boşanma konusunda katı kuralları yoktur. Özellikle Hıristiyanlığa kıyasen çok daha ılımlıdır. Boşanamama gibi bir durum söz konusu değildir. Yahudilikte, boşanma durumu kocanın elindedir. Erkek boşadığı karısıyla, kadın ikinci kez evlenmediği takdirde tekrar evlenebilir. Ancak kadın için böyle bir hak geçerli değildir. Erkek ise istediği zaman karısını boşama yetkisine sahiptir.³⁷

C. HIRİSTİYANLIKTA EVLİLİK

Aile bir toplumun temel yapısını oluşturmaktadır. Tüm ilâhi dinler insana önem verilmesini, insanların birbirlerini sevmelerini istemiştir.³⁸ Hıristiyan dininde evlilik kutsal bir eylem olarak görülmekte ve dolayısıyla nikâh da bir gizem ya da sakrament olarak kabul edilmektedir.³⁹ Hıristiyanlıkta evlilik Tanrı'nın yüceliğini yaymak için verilmiş olan ilâhi bir buyruktur.

Evlilik beraberinde bir takım önemli değişiklikler de getirmektedir. Bunların içerisinde eşlerin artık birlikte yaşamalarının getirdiği sorumluluklar, yaşam düzeninin yeniden şekillenmesi ve dengeli bir ilişkinin sağlanması önemlidir.⁴⁰

Evliliğin Hıristiyan dininde kutsal olması, evlilik vasıtasıyla doğacak olan çocuktan kaynaklanır. Çocuğun doğması dünyaya yeni bir Hıristiyanın gelmesi anlamını taşımaktadır. Evlilikle dünyaya gelen çocuk yeni bir Hıristiyan ailenin oluşmasını temin ederek İsa Mesih'in yeryüzündeki varlığının devamına da katkıda bulunur.⁴¹ Hıristiyanlık tarih boyunca evliliğe ılımlı yönden yaklaşmış olmakla birlikte, olumsuz tavır gösterdiği de görülmüştür. Buna benzer bir durumun halen devam ettiğini söylemek mümkündür.⁴²

---

³⁷ Ali Yüksek, *İslâm Aile Hukukunda Boşanma Çeşitleri ve Üç Talak*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yüksek Lisans Tezi), Erzurum 2011, s.4.

³⁸ Ali Osman Ateş, "İlahi Dinlerin Ortak Değerleri", Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, S. 2, Çukurova 2002, s.16.

³⁹ Şinasi Gündüz, *Hıristiyanlık*, 2. B., İsam Yayınları, İstanbul 2006, s.148.

⁴⁰ Aziza Ergeshkyzy, *Aile İçi Roller ve Manevi Yaklaşım*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yüksek Lisans Tezi), Ankara 2012, s.5.

⁴¹ Mehmet Aydın, "Hıristiyanlık", *TDVİA*, 17. C., İstanbul 1998, s.350.

⁴² Hakkı Şah Yasdımın, "Pavlus'un Evlilik Hakkındaki Görüşü", Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, S.8, İsparta 2001, s.77.

Hıristiyanlık ve aynı zamanda İncil'deki kutsal pasajlar bir yandan evliliğin erdemli bir davranış olduğundan, her erkek veya kadının evlenmeleri gerektiğinden bahsederken; diğer taraftan Tanrı'ya olan sevgiyi ve saygıyı bölüşmemek için bekar yaşamının mükemmelliğinden de bahsetmektedir.⁴³ Ortaçağ boyunca Hıristiyan din adamları cinsel arzuları günah veya tehlikeli görmüşler, bekarlığı evlilikten üstün bir mevkiye yerleştirmişlerdir.⁴⁴

Katolik ve Ortodoks mezheplerine göre eşlerin birbirlerine söz vermeleri kutsal bir nitelik taşımaktadır. Mesih bağının güçlendiğine yönelik inançları nedeniyle bu sakrament Kilise tarafından Mesih adına verilmiştir. Kilisede yapılmayan nikah sahih sayılmaz.

Katoliklerde evlenenler boşanamazlar, boşananlar birleşirlerse zina yapmış olurlar. Ortodoksluk ise belirli bazı durumlarda evliliğin bozulabileceğini kabul eder. Protestanlara göre ise evlilik iki kişinin Tanrı huzunda söz vermeleridir ve bu, evliliğin güvenliği içindir. Bu yüzden onlara göre evlilik sakrament özelliği taşımaz. Boşanma serbesttir.⁴⁵

Bu çalışmada Hıristiyanlıkta evlilik konusu ilgili bölümde genişçe inceleneceğinden burada kısa bilgi ile yetinilmiştir.

D. İSLÂM'DA EVLİLİK

İnsanların evlenip aile kurmaları İslâm dini açısından oldukça önemli bir meseledir.⁴⁶ İslâm dini nikâhı hem medeni bir muamele hem de bir ibadet olarak kabul etmektedir.⁴⁷ Nikâhın amacını, cinselliği helal yoldan giderme, insanı harama düşmekten alıkoyma, karşılıklı sevgi ve saygıya dayanan mutlu bir aile ortamı kurma, hayat arkadaşı olma ve müslüman bir nesil yetiştirme şeklinde ifade etmek mümkündür. Evliliğin temelinde cinsellik bulunmaktaysa da, bu tek başına bir amaç değildir; Müslüman bir nesil yetiştirmenin bir aracı durumundadır.⁴⁸

⁴³ Ömer Yılmaz, "Hıristiyan Mistik ve İslâm Tasavvuf Geleneğinde Kadın İmgesi ve Evlilik Konusuna Kısa Bir Bakış", Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, S.2, Eskişehir 2012, s.57.

⁴⁴ Muhammet Tarakçı, *Protestanlıkta Sakramentler*, Emin Yayınları, Bursa 2012, s.258.

⁴⁵ Ali Erbaş, *Yaşayan Dünya Dinleri*, "Hıristiyanlık", TC. Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir 2013, s. 218.

⁴⁶ Şamil Dağcı, "Geçici Evlenme Engelleri", AÜİFD, S. 1, Ankara 2000, s.137.

⁴⁷ Hüseyin Esen, "Kolaylık Açısından İslâm'da Nikah", *Dinler Tarihi; Milletlerarası Tartışmalı İlmî Toplantı*, İstanbul 2012, s.57.

⁴⁸ Esen, a.g.m., s.65.

Peygamberimiz evliliğin sünnet olduğundan ve ahiret gününde ümmetinin çokluğuyla övüneceğinden söz etmiştir.⁴⁹ Kur'an-ı Kerim'de "nikâh" kelimesi ve türevleri genellikle evlenme akdini belirtmek üzere on dokuz âyette geçmektedir. Ayrıca, aynı kelime ve türevlerinin hadislerde de genellikle "evlenme akdi" anlamında kullanıldığı görülmektedir.⁵⁰

İslâm'a göre evlilikte devamlılık esas, boşanma istisnadır. Dolayısıyla bir kadınla evlenen kişi boşanmayı gerektirecek meşru sebepler meydana gelmedikçe ondan ayrılması doğru değildir.⁵¹

Kur'an'da evlilik hakkında verilmiş bazı kurallar ve bilgiler hem erkeği hem de kadını aynı şekilde kapsamaktadır.⁵² Kur'an'da evlilik etraflıca anlatılmıştır. Aile kavramı insanı kötülüklerden korur, hertürlü zina, fuhuş gibi ahlak dışı olayları önler.⁵³ Kur'an-ı Kerim'de "*Ey İnsanlar, Biz sizi bir erkekle bir dişiden yarattık ve birbirinizle tanışıp kaynaşasınız diye sizi milletlere, boylara ayırdık; hiç kuşkusuz, Allah katında en seçkininiz sakınılması gereken şeylerden en çok sakınanınızdır, Allah herşeyi bilir, herşeyden haberdardır*"⁵⁴ diye buyurulmuştur. Kur'an âyetlerinden de anlaşılıyor ki, Allah sadece zinayı değil zinaya götüren yolları da haram kılmış ve insanoğlunu felakete götürebileceğinden bahsetmiştir. Bu sebeple zinaya götüren yollardan da kaçınılması farz kılınmıştır.⁵⁵ Evlilik insanın gözünü haramdan ve zinadan koruyan bir kurumdur.

İslâm evliliğe geçici bir anlaşma gözüyle değil, tam aksine ömür boyu sürmesi temenni edilen, eşler arasında yapılan bir sözleşme olarak bakmıştır.⁵⁶ İslâm hukukunda nikâh akdinin geçerliliği için diğer akidlerden farklı olarak şahitler huzurunda akdedilmesi şartı aranır. Fakat bunun için dini bir merasim icra edilmesi zorunluluğu bulunmamaktadır.⁵⁷ Fakat İslâm nikâh anlayışında, nikâhın bir din adamı tarafından

⁴⁹ Esad Kılıçer, "İslâm'da Aile Planlaması", AÜİFD, S.1, Ankara 1981, s.495.

⁵⁰ Kavas, a.g.md., s.144.

⁵¹ Abdullah Kahraman, "Mut'a Nikahı Üzerine Bazı Mülâhazalar", İslâm Hukuku Araştırmaları Dergisi, S. 9, Konya 2007, s.153.

⁵² Eldira Lluqaçaj İncekara, *Kurana Göre Kadın ve Evlilik*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2011, s.10.

⁵³ Kemal Sandıkçı, *İslâm'da Ailenin Önemi*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 1995, s.159.

⁵⁴ Hucurat 49/13.

⁵⁵ İbrahim Paçacı, "Sosyal Hayattaki Değişim Sürecinde İslâm Aile Hukuku Evlenme ve Boşanma Örneği", İslâm Hukuku Araştırmaları Dergisi, S.11. Konya 2008, s.65.

⁵⁶ Mahmut Aydın, "İslâm'da Ailenin Yeri ve Önemi", Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, S.2, Konya 1998. s.72.

⁵⁷ Kavas, a.g.md., s.114.

kıyılması ve camide yapılması gibi bir mecburiyet yoktur. Bu bakımdan İslâmın nikâh akdine Hıristiyanlıktaki anlamda “dini nikâh” tabirin’ kullanmak çok isabetli olmaz.⁵⁸

Evlilik gibi evliliğin öncesinde yapılan nişan da, evliliğe giden yolda önemli bir rol oynamaktadır. İslâm dini her ne kadar Yahudilik ve Hıristiyanlık gibi nişana farklı anlamlar yüklemese de, örf ve adet bakımından nişanın önemini kabul etmiştir.⁵⁹

Evlilikte nişanlılık da bir aile müessesesidir. Evlilik öncesi bir sözleşme anlamını taşıyan nişanlılık iki tarafın anlaşması ile yapılır.⁶⁰ Evliliğin huzurlu ve sağlıklı ilerlemesi, eşlerin birbirlerini daha yakinen tanımaları için nişan sürecinin olması İslâm dini açısından uygun görülmüştür. Nişan bir bakıma evlilik vaadi veya evlilik teklifi manasını taşımaktadır.⁶¹ Günümüzde görüşme süreci boyunca kız ve erkeğin günaha girmemeleri için, nişanlılık sürecinin başında nikâha başvurulur. Fakat nişan süresi boyunca anlaşmazlıkları, nişan atma gibi sorunları göz önünde tutmak gerektiği için, İslâm açısından hemen nikâhın kıyılması hoş karşılanmamıştır. Olabilecek daha büyük zararları önlemek açısından nikâhın düğüne kadar ertelenmesi daha uygun bulunmuştur.⁶² Nişan süresinin de çok fazla uzatılmaması çiftler için daha hayırlıdır. Nişanlılık sürecinde çiftler her ne kadar birbirlerini yakından tanıma imkanı bulsalar da, beraber buldukları sıralarda birbirlerine hoş görünmek için kötü huylarını birbirlerine hissettirmemeye çalışırlar. Bu da ilerisi için problemlere neden olabilir. Bu sebepten ötürü uzun süren nişanlılığın veya evlilik öncesi flörtün kişilere pek faydası olmaz.

İslâm hukukunda nikâh ile ilgili üç çeşit evlenme şekli benimsenmiştir. Bunlardan bir tanesi de Hususi nikâhtır. Hususi bir şekilde yapılan nikâha din adamının katılması gerekmez; nikâh aile büyüklerinin izniyle gerçekleşir. Diğer bir nikâh şekliyse Dini nikâhtır. Dini nikâha din görevlisinin ve iki şahidin katılması şarttır. Üçüncü evlenme şekliyse Medeni nikâhtır. Medeni evlilikler, devlet tarafından hukuk kurallarına göre

---

⁵⁸ Esen, a.g.m., s.59.

⁵⁹ Halil İbrahim Acar, "İslâm Hukuku Açısından Nişanlanma", Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, S.23. Erzurum 2005, s.72.

⁶⁰ Yıldız Abik, "Nişanlanma ve Nişanlılık", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S. 2, Ankara 2005, ss.68-72.

⁶¹ Şükrü Selim Has, "Nişanın Bozulmasının Hukuki ve Dini/Ahlaki Neticeleri" (İslâm Hukuku ve Modern Hukuk Arasında Bir Mukayese), Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, S. 1, İstanbul 2006, ss.114-115.

⁶² Ahmet Yaman, *İslâm Aile Hukuku*, 15. B., Post Ajans AŞ. Yayınları, Konya 1992. s. 39.

yapılan evliliklerdir.⁶³ İslâm hukukuna göre Müslüman kadının gayrimüslim bir erkekle evlenmesi dinen yasaktır.⁶⁴

İslâm evliliklerinde nikâh akdinin şahitler huzunda yapılması oldukça önemlidir. Bu nikâh akdinin inkar edilmesi durumunda ispat imkanı sağlar.⁶⁵ İslâm evliliklerinde medeni evlilik türü, tarih boyunca en çok kullanılmış olan evlilik şeklidir. Çünkü medeni evlilikte evlilik akdi devlet tarafından verilir. Evliliğin daha sağlıklı bir şekilde ilerlemesi için hukuki boyutların ortaya konulmasında daha çok yarar vardır.⁶⁶ İslâm, evliliğin geçici olmasını değil, ebedi olmasını hatta cennete kadar sürmesini temenni etmiş, ve nikâh akdini bir ömür sürmesi şartıyla kabul etmiştir. Fakat evliliğin ömür boyu devamına bu yeterli değildir elbet. Evliliğin devamı için karı-koca arasında karşılıklı anlaşma, saygı ve sevginin olması önemlidir.⁶⁷

Evlenip ömür boyu birlikte yaşamaya karar veren çiftler birbirlerinin değerlerini bilmeli, karşılıklı anlayış ve fedakarlık çerçevesinde aile birliğini ayakta tutmalıdırlar. İslâm da aileyi birbirine bağlayan bağ iman bağıdır. Evliliklerini huzurlu bir şekilde sürdürmeyi başaran çift Allahın rızasını da kazanmış olur.

Geçmişten günümüze kültür ve geleneğe baktığımızda her toplumda evlenecek olan kadına veya ailesine bir miktar para verildiği bilinmektedir. Erkeğin evlenirken karısına verdiği veya vermeyi vaad ettiği paraya mehir adı verilir.⁶⁸ İslâm hukukuna göre mehir kadının ailesine değil, bizzat kendisine yapılması gereken bir ödemedir. Mehrin miktarı kişiden kişiye ve toplumdaki topluma değişiklik arz edeceği gibi söz konusu meblağı ödemekle yükümlü olan erkeğin maddi olanağını da ilgilendiren bir konudur.

Kur'an-ı Kerim'de nikah ve düğünden bahsedilmemiş olsa da, Hadislerde konuyla ilgili bazı bilgiler mevcuttur. Hadislerde verilen bilgilere göre düğün törenleri sevinçle karşılanmalı ve o şekilde insanlara duyurulmalıdır. Düğün töreninde kadınlar kendi aralarında eğlenebilirler. Düğünde içki içmek ve kadın-erkek karışık eğlenmek haramdır; bu sebepten ötürü kadınların ayrı, erkeklerin ayrı eğlenmeleri daha uygun görülmüştür.⁶⁹

---

⁶³ Tüzüner, a.g.m., s.137.

⁶⁴ Mümtehin 10.

⁶⁵ Yunus Apaydın, Günümüzde Aile, "İslâm Hukukunda Aile", Uluslar Arası Aile Sempozyumu, İstanbul 2007, s.143.

⁶⁶ Paçacı, a.g.m., s. 67.

⁶⁷ Yüksek, a.g.t., s.8.

⁶⁸ Aysu Sena Yıldız, *İslâm Hukuku Açısından Nikahta Velayet*, Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yüksek Lisans Tezi), Diyarbakır 2012, s. 26.

⁶⁹ Ataşalan, a.g.t., s.56.

Kur'an-ı Kerim'de eşler arası sevginin önemi oldukça vurgulanmış, bu sevgiye verilen değer de ifade edilmiştir.⁷⁰ Hz.Peygamber (s.a.v) bizzat evlenerek ümmetine örnek olmuştur. Sahabe ve sonraki müslümanlar da Hz.Peygamber'in sünnetini takip ederek evlenmiş ve evliliği teşvik etmişlerdir. Evlenmediği halde zinaya düşeceği kesin olan kimsenin evlenmesi ise farz kılınmıştır.⁷¹ İslâm açısından evlilik insanın yaşam süresi olan doğum ve ölüm arasındaki en önemli evre olarak kabul edilmiştir.⁷²

Toplumları birbirlerinden ayıran bir diğer mesele ise gelenekler, örf ve âdetlerdir. Gelenekler dine ve yaşanan yere göre farklılık gösterir. Evlilik öncesi veya sonrası yapılan bazı âdetlerin dinsel alanda bir yerleri yoktur, hiç bir kutsal kitaptada yer almamaktadırlar. Bu âdetler topluma geçmiş tarihten, büyüklerden kalma şeylerdir. Özellikle İslâm evliliklerinde gelenek ve görenekler daha çok ayakta tutulmakta ve günümüzde de belli kısımlarda beşik kertmesi, başlık parası, kına gecesi, çatıya bayrak asma, damada tıraş gecesi gibi âdetler halen uygulanmaktadır.

Evliliğin yegane amacı, huzur içinde yaşam boyu devam etmesi ve neslin çoğalması içindir. Ancak evlilik hayatı boyunca anlaşmazlıkların ve huzursuzlukların çıkması kaçınılmazdır. Bu gibi sıkıntılara rastlandığında, evlilik hayatının devamı için, çiftler aile içinde olabilecek hasarları en az zararlarla atlatmak için uğraşmalıdırlar. Fakat ne yazıkki bu her zaman mümkün olmayabilir. İşte bu yüzden her ne kadar boşanma hoş karşılanmasada son çare olarakta meşru görülmüştür. Boşanma konusunda hemen hemen bütün dinler, toplum ve medeniyetlerin aynı fikirde olmalarının sebebi boşanma hadisesinin toplum açısından da verdiği zararlardır. Fakat şu da açık bir gerçektir ki, boşanmanın meşru olmasıda bir bakıma bir ihtiyaçtır. Boşanma her ne kadar zor olsa da, özellikle çiftler için atlatılması zor psikolojik bir süreçtir. Ancak boşanmayı engellemek ve yasaklamakta fert ve toplum için telafisi mümkün olmayan hasarlara sebebiyet verebilir. Evlilik boyunca meydana gelen anlaşmazlıklar, evliliğin yıpranmasına ve huzursuz bir aile ortamına sebebiyet verebilir. Bu durum, Allahın koyduğu hak ve vazifelerin yerine getirilmemesine neden olabilir. Böyle bir vaziyette de yapılabilecek en mantıklı şey bu durumdan kurtulmadır. Eşlerin boşanmaları, hem kendilerinin hem de toplumun huzuru açısından

---

⁷⁰ Mustafa Ekici, *Hristiyanlıkta ve İslâmda Sevgi*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yüksek Lisans Tezi), Ankara 2006, s.156.

⁷¹ Esen, a.g.m., s.61.

⁷² Adem Aydemir, "Türk Dünyasında Bazı Düğün Terimleri ve Al Duvak Geleneği Üzerine", *Uluslar Arası Periyodik Dergisi*, S. 8, Ankara 2013. s.623.

kabul edilir. Hıristiyan toplumunda ki boşanma yasası oldukça katı kurallara dayanmaktadır. Bu sebeplede gayri meşru ilişkilerin sayısı günden güne artmaktadır.⁷³

E. DİĞER DİNLERDE EVLİLİK

İlâhi dinlerde olduğu gibi diğer dinler de evlilik kurumuna önem vermişlerdir. Onların da kendilerine has tören, düğün, gelenek gibi adetleri vardır. Düğün veya gelenekler inanıştan inanışa göre farklılık gösterirler. Evlilik her ne kadar yalnızca iki insanı ilgilendiren bir mesele gibi görünse de, özel olarak iki aileyi, genel olarak ta toplumu ilgilendiren bir kurumdur.⁷⁴

Cahiliye döneminde arap toplumunda aile hayatı genellikle bir düzene tabii değildi. Kadın, o dönemler eşya gibi alınıp satılabilen sıradan bir nesne durumundaydı. Evlilik kurumu da karı-koca arasında bir hayat ortaklığı tesis etmekten çok bir satış akdi gibi telaki edilmişti.⁷⁵

Evlilik gelenekleri dünyanın her yerinde görülmektedir; fakat eş seçimi, eş sayısı ve evlilik törenleri, topluma ve kültüre göre çeşitlilik göstermektedir.⁷⁶ Her toplumda doğum, evlilik ve ölüm insan hayatındaki en önemli geçiş törenleri olarak değerlendirilir. Bu geçiş törenlerinden biri de evliliğdir. Evlilik töreni olarak düğün ise öncesinde önemli hazırlıklar gerektiren bir süreçtir.⁷⁷

1. Hint Dinlerinde Evlilik

Çeşitli ırk ve dinlerin bir arada bulunduğu bir ülke olan Hindistan, ırklar ve diller konusunda gösterdiği çeşitliliği dinlerde de seğılemektedir.⁷⁸ Hindistan da yaşayan halkın farklı inanç yapıları, farklı gelenekleri vardır. Fakat eskiye oranla günümüz Hindistan'ın da hayata bakış açılarının çok farklı olduğunu görmekteyiz.⁷⁹ Hint dinlerindeki inanç farklılıkları evlilikte de görülmektedir. İnançlara göre evlilik törenleri de birbirlerine göre

⁷³ Yüksek, a.g.t., s.7.

⁷⁴ Gökçen Kapusuzoğlu, "Çin Kaynaklarına Göre Türk Kültür Çevresinde Evlenme ve Cenaze Gelenekleri", Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi, S. 58, Ankara 2015, s.515.

⁷⁵ Dağcı, a.g.m., s.183.

⁷⁶ Gülnisa Aynakulova, "Kırgızistan'da Evlilik ve Evlenme Törenleri", Gazi Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, S. 72, Ankara 2006, s.95.

⁷⁷ Selcan Sağlık, "Türkmen Düğün Geleneği", Modern Türklük Araştırmaları Dergisi, S. 2, Ankara 2006, s.71.

⁷⁸ Abdürrahman Küçük, "Sihizm", Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, S. 1, Ankara 1987, s.391.

⁷⁹ Rukiye Karaali, *Hint Kökenli Dinlerde Kurtuluş Anlayışı*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yüksek Lisans Tezi), Ankara 2008, s.12.

farklılık göstermektedir. Hinduizm’de günlük ibadetlerin dışında doğum, evlenme ve ölüm gibi insan hayatı ile ilgili dini törenler de vardır. Hinduizm’de evlilik dinsel bir tören, aile de dini bir kurumdur. Bu dinde uygun biriyle nikahlanma ve aile reisliği insan hayatındaki dört dönemden birisi olarak kabul edilmektedir. Hinduizm’de evliliğin amacı, erkeği aile reisi yapmak suretiyle Tanrı’lara kurban sunumu ritüelini de yerine getirmektir.⁸⁰

Eski Hindistan da kız çocuklarını daha beşikte iken nikâhlayıp, 6-7 yaşlarında fiilen evlendirirlerdi. Bazı durumlarda 9-10 yaşlarında bile dul kalan kız çocukların olduğu zikredilmektedir. Eski Hindistan toplumunda kadının hayatı kocasının hayatına bağlıydı. Kocasının hayatının sona ermesi durumunda kadının hayatı da biterdi.⁸¹

Hint dinlerinin genelinde tek evlilik esastır. Boşanma hoş karşılanmamaktadır. Hint dinlerin de, evlenme çağına gelen Hindu, o döneme kadar bir öğrenciyken evlendikten sonra evlilikle ilgili bütün kuralları bilmesi gereken bir yetişkindir. Aile müessesesindeki bütün sorumluluklar erkeğin omuzuna yüklenmektedir.⁸²

Hinduizmde’ki düğün seramonisi ise bölgeden bölgeye birtakım farklılıklar göstermektedir. Genelde düğün törenleri dört veya beş gün sürer. Hindu düğün törenlerinde gelin ve damat törene anne ve babalarının eşliğinde getirilirler. Gelinin anne ve babası, damadı ve beraberindekileri karşılar. Evlilik kolyesi gelinin boynuna takılır. Ateşin etrafında sunaklar yakılır. Yedi kutsal adım atılır. Evlenmiş olan çifte su damlaları serpiştirilir. İki tarafın anne ve babaları ile orada bulunan davetliler kutlamalarda bulunurlar. Tören dualar eşliğinde sora erdirilir.⁸³

Brahmanların evlilik anlayışı biraz daha farklıdır. Brahmanlar hayatlarını dört evre olarak yaşarlar. Evliliğe ancak yaşamın ikinci evresinde izin verilir. Böylelikle Brahman evlenir, bir yuva kurar ve neslini sürdürmeye karar verir. Eşiyle ancak ayda bir defa birlikte olmasına izin verilir. On iki yaşından büyük bir kadınla evlenmesine izin verilmez. Hayatının üçüncü evresindeyse evini terk eder ve zühd hayatına başlar. Eğer eşi kendisiyle gelmezse çocuklarını ona teslim eder.⁸⁴

---

⁸⁰ Hammet Arslan, "Manu Kanunnamesine Göre Hinduizm’de Nikahın Şartları", Dinlerde Nikah; Milletlerarası Tartışmalı İlmî Toplantı, İstanbul 2012, ss.360-361.

⁸¹ Dağcı, a.g.m., s.185.

⁸² Korhan Kaya, *Hinduizm*, Dost Kitabevi Yayınları, Ankara 2001, s.55.

⁸³ Kaya, a.g.e., s.56.

⁸⁴ Ali İhsan Yitik, "Biruninin Kaleminden Hinduzim", İnanç, Kültür ve Mitoloji Araştırmaları Dergisi, S. 3, Aralık 2013, ss.175-176.

Hindu kutsal metinlerine göre evlenecek olan çiftlerde birtakım özelliklerin olması şarttır. Metinlere göre, damat adayı zeki, huyu güzel, karakteri düzgün, yakışıklı, güçlü ve şöhret sahibi olmalıdır. Aynı zamanda iyi bir ailesi ve düzgün arkadaş çevresinin olması önemlidir. Damat adayı gibi gelinin de bir takım özelliklere sahip olması gerekmektedir. En önemlisi, görünür ve görünür olmayan iki türlü güzel karaktere sahip olmalıdır. Fizikî kusuru bulunmamalı ve güzel bir isme sahip olmalıdır. Ayrıca gelinin damattan en az üç yaş küçük olması şarttır.⁸⁵

2. Çin Dinlerinde Evlilik

Evlilik meselesi Çin toplumu tarafından kabul edilmiş bir müessesedir. Çin dinlerin de evlilik geleneği kabileden kabileye değişiklikler gösterir. Çin’de yaygın olan geleneklerden biri “Lavirat” geleneğidir. Bu geleneğe göre kadının kocası vefat ettiği takdirde kadın kocasının kardeşi ile evlenir.

Kabilelere göre evlenme anlayışı oldukça farklıdır. Bazı kabilelerde büyük ve küçük kardeş aynı kadınla evlenir. Kardeşi olmayan adamların eşleri başlarına tek boynuz takarlar; bu, onların tek eşli olduklarını simgeler. Kardeş sayısına göre başlarına boynuz takarlar. Çin’de evlilik çağına gelen kadınlar saçlarını uzatıp topuz yaparlar, takı takarlar, yeşil veya altın renginde elbiseler giyerler.⁸⁶

Çin dinlerindeki evlilikler de kadın kocasına karşı mutlak itaatle yükümlüdür. Kadın, anne olmadıkça muhterem sayılmaz. Boşanmaya karşı ılımlıdır, boşanma ile ilgili herhangi bir yasakları yoktur. Çok sayıda evliliğe, özellikle erkeklere neslin temini için müsaade vardır. Kadın kocasına ancak dostça uyarıda bulunur. Çünkü alt derecedekinin üst derecedekine saygı göstermesi tabiidir.⁸⁷

Eski Çin dinlerinin özelliklerinden en önemlisi, diğer dinlere karşılık bu dinde, başkanlar, önderler bulunmaması, diğer bir tabirle papazlar ve kahinlerin olmamasıdır. Dini törenler, hükümet memuru veya aile reisi veyahut yeteneklerine güvenilen edebiyatçılar tarafından yapılır.⁸⁸

---

⁸⁵ Arslan, a.g.m., ss. 362-364.

⁸⁶ Kapusuzoğlu, a.g.m., ss.515-517.

⁸⁷ Ahmet Usta, "Mehmet Şemseddin Günaltayın Tarih-i Edyan'ına Göre Çin Dinleri", Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, S.11, Samsun 1999, s.145.

⁸⁸ Usta, a.g.m., s.137.

3. İnan Dinlerinde Evlilik

Aile, İnan toplumunun en önemli ve en sağlam kurumlarından biridir. Evlilik, her İnanlının hayatında unutulmayacak olayların başında yer alır. İnan'da evlilik töreni çok çeşitli, renkli âdet ve geleneklere sahne olur. Boşanma her ne kadar yasal olsa da toplum tarafından hoş karşılanmayan bir durumdur.⁸⁹

Günümüz de her ne kadar çekirdek aileler mevcut olsa da, İnan toplumun da aileler çoğunlukla geniş ve kalabalık nüfusa sahiptirler. Evlilikler genellikle görücü usulü ile olmaktadır. Genelde İnan da akraba evlilikleri yaygındır. Kadınlar erkeklere göre daha genç yaşta evlenirler. Kızların ortalama evlilik yaşı on dokuzdur. İnan'da erkeğin birden fazla kadınla evlenmesi yasaldır. Boşanma oranı çok düşüktür. İnan da evliliğin merkezinde çocuk vardır. Çocuğa, özellikle de erkekse büyük önem gösterilmektedir.⁹⁰

---

⁸⁹ Erdal Sorgutan, İnan'da Sağlık Sistemi, Ülkelerin Karşılaştırmalı Sağlık Sistemi, s.1221.

⁹⁰ Ayşe B. Aksoy, Çağla Gür, "Ortadoğu Ülkelerinde Aile Yapısı ve Çocuğa Bakış", Kastamonu Eğitim Dergisi, S.1, Kastamonu 2008, s.54.

II. BÖLÜM

GENEL OLARAK HIRİSTİYANLIK

A. HİRİSTİYANLIĞA GENEL BİR BAKIŞ

Hıristiyan kelimesi Yunanca kökenli “Hıristos” yani Mesih kelimesinden türemiştir.⁹¹ Hıristiyanlık, bu günkü İsrail ve Filistin topraklarında doğan ve zaman içerisinde evrensel hale gelen bir Yahudi dini akımdır. Hıristiyanlığı bir Yahudi dini akımı olma noktasından, yeni ve evrensel bir din olma noktasına taşıyan tarihi süreçte, bu yeni dine ait inanç ve ibadetler ortaya çıkmaya başlamıştır. Bir kaç yüzyıl devam eden bu gelişim süreci esnasında, Hıristiyanlık müstakil bir din haline gelerek evrensel bir yapıya kavuşmuş, kendi inanç ve ritüellerini tesis etmiştir.⁹² Hıristiyanlık, önceleri bir Yahudi mezhebiyken daha sonra yavaş yavaş kendi cemaatlerini kurmaya başlamıştır. İsa'nın çarmıha gerilmesi ve diriltilmesinin ardından Hıristiyanlık, Yahudilikten tamamen kopmuş; İsa'nın havarileri ile son yemeği anısına düzenlenen Evharistiya ayini Hıristiyanları Yahudilerden ayıran temel ibadet olmuştur.⁹³ Hıristiyanlık, II. Yüzyılın sonlarında Anadolu'dan Romaya kadar geniş bir alana yayılmıştır. Hıristiyanlığın yayıldığı alan Roma İmparatorluğunun sınırları içinde kaldığı için, Hıristiyanlar büyük zulümler altında kalmışlardır. Fakat 313 yılında İmparator Konstantin zamanında Milan fermanının yayınlanması ile hürriyetlerini elde etmişlerdir.⁹⁴

Hıristiyanlık dini, inanç olarak Allah'a iman ilkesine öncelik vermektedir. Ancak Hıristiyan imanının pratik hale konması durumunda Allah'a olan inanç ikinci plana itilerek ana rolü İsa'nın oynadığını görmekteyiz. Hıristiyanlıkta herşey İsa Mesih etrafında şekillenir. İsa, Allahın oğlu olarak kabul edilmektedir. İnciller'de Allah'ın oğlu tabiri birçok yerde geçmektedir.⁹⁵

Hıristiyanlık, inançla birlikte ahlaka da büyük önem vermiştir. Tanrı'nın ikametgahı olarak görülen kalbin, her zaman temiz tutulması gerektiğine inanılmıştır. Tanrı, eğer ki insanların kalplerindeyse, kalpte Tanrı gibi temiz ve mükemmel

⁹¹ Ekrem Sarıkçıoğlu, *Diğer İnciller (Apokrif İnciller)*, Fakülte Kitabevi Yayınları, İstanbul 2009, s.9

⁹² Mehmet Katar, " Hıristiyanlıkta Kilise Takviminin (Kilise İçerisindeki Anma ve Kutlama Devrelerinin) Oluşması", Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, S. 8, Ankara 2000, s.24.

⁹³ Hüseyin Derin, *İlahi Dinlerde İbadet (İslâm'da Hac Örneği ve Diğer Dinlerle Mukâyesesi)*, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yüksek Lisans Tezi), Bursa 2004, s.20.

⁹⁴ Ahmet Hikmet Eroğlu, "Hıristiyanların Bölünme Sürecine Genel Bir Bakış", AÜİFD, S. 1, Ankara 2000, s.311.

⁹⁵ Mehmet Aydın, "Hıristiyanlıkta Din ve Dini Anlayış", *Dinler Tarihi Araştırmaları-II*, Dinler Tarihi Derneği Yayınları, Ankara 2000, s.68.

tutulmalıdır.⁹⁶ Böyle bir temizliği gerçekleştirebilmek için İncil’de şu sözler zikredilir; “Tanrı’yi bütün kalbinle, bütün kuvvetinle, bütün düşüncenle seveceksin.”⁹⁷ En büyük emir budur. Hıristiyan dini ıstırap dini olarak kabul edilir. Bu yüzden Hıristiyanlık’ta acı çekmek önemli bir emirdir. Çünkü Hıristiyanlığın tarihi bir nevi acı çekme tarihidir. Bugün bile hemen hemen her kilisede karşımıza çıkan çarmıh, acı çekmenin sembolüdür. Bu sebepten ötürü Hıristiyanların ibadetlerine gözyaşları ve iniltiiler dahil olur.⁹⁸ Hıristiyanlık’ta, günde kaç defa ibadet edilebileceği tam olarak tayin edilmemiştir. Ancak, Yahudilerin sabah ve akşam dua etmelerinden Hıristiyanlar da etkilenmiş ve dua etme lüzumunu çıkarmışlardır. Hıristiyan dininde, pazar ayini dışında dua için tespit edilmiş bir vakit yoktur.⁹⁹ Hıristiyanlar ibadete çok önem vermiştir. İbadetleri genellikle günlük, haftalık ve yıllık olmakla birlikte birlikte, “Sakrament” kelimesi ile ifade edilen ayinleri vardır.¹⁰⁰

Hıristiyanlar, İsa’nın öğrettiklerine ve Kitab-ı Mukaddes’teki On Emir’e iman etmişlerdir. Hz. İsa’nın, inananlara öğretmiş olduğu büyük dua, bütün Hıristiyanlar tarafından, her bir dilde edilir: “Göklerdeki Babamız, adın kutsal kılınsın. Egemenliğin gelsin. Gökte olduğu gibi, yeryüzünde de senin istediğin olsun. Bugün bize gündelik ekmeğimizi ver. Bize karşı suç işleyenleri bağışladığımız gibi, sen de bizim suçlarımızı bağışla. Ayartılmamıza izin verme. Bizi kötü olandan kurtar. Çünkü egemenlik, güç ve yücelik sonsuzlara dek senindir.”¹⁰¹ Büyük dua gibi, Hıristiyan dininin bir başka temelini de On Emir oluşturur. İlk dört emirde insanın Tanrı için yapması gerekenler emredilirken; geri kalan emirlerde ise insanların barış içinde huzurlu bir şekilde yaşamaları için yapılması gerekenler sıralanmıştır;

1. Benden başka Tanrın olmayacak.
2. Kendine yukarıda gökyüzünde, aşağıda yeryüzünde ya da yer altında sularda yaşayan herhangi bir canlıya benzer put yapmayacaksın.
3. Tanrın Rab’in adını boş yere ağzına almayacaksın. Çünkü Rab, adını boş yere ağzına alanları cezasız bırakmayacaktır.
4. Tanrın Rab’bin buyruğu uyarınca Şabat Günü’nü tut ve kutsal say.

---

⁹⁶ Erdem, a.g.m., s. 233.

⁹⁷ Matta, 22/37, Markos, 12/30.

⁹⁸ Ludwig Feuerbach, *Hıristiyanlığın Özü*, (çev. Oğuz Özügül), Say Yayınları, İstanbul 2008, ss.103-105.

⁹⁹ Ali Erbaş, *Hıristiyan Ayinleri (Sakramentler)*, Nun Yayıncılık, İstanbul 1998, s.19.

¹⁰⁰ Derin, a.g.e., s.21.

¹⁰¹ Matta, 6/9-13.

5. Tanrın Rab'bin buyruğu uyarınca annene, babana saygı göster. Öyle ki, ömrün uzun olsun ve Tanrı'n Rab'bin sana vereceği ülkede üzerine iyilik gelsin.
6. Adam Öldürmeyeceksin.
7. Zina etmeyeceksin.
8. Çalmayacaksın.
9. Komşuna karşı yalan yere tanıklık etmeyeceksin.
10. Komşunun karısına kötü gözle bakmayacaksın. Komşunun evine, tarlasına, erkek ve kadın kölesine, öküzüne, eşeğine, hiçbir şeyine göz dikmeyeceksin.¹⁰²

Hıristiyanlık denildiğinde akla gelen ilk şey İsa Mesih'tir. Çünkü Hıristiyanlık inancı İsa Mesih anlayışı üzerine kuruludur. Hıristiyanlar tarafından İsa "Tanrı'nın Oğlu" olarak adlandırılmıştır. İnciller'de, İsa'nın Tanrı'nın oğlu olduğunu belirten birçok metin bulunmaktadır.¹⁰³ Hıristiyan inanışına göre Tanrı insanlığı günahattan kurtarmak için oğlunu yeryüzüne göndermiştir. "*Tanrı dünyayı o kadar çok sevdi ki, biricik Oğlu'nu verdi. Öyle ki, O'na iman edenlerin hiçbiri mahvolmasın, hepsi sonsuz yaşama kavuşsun.*"¹⁰⁴ İsa Mesih, insanlığı kurtarışının sembolü olarak önce çarmıha gerilmiş, sonra da dirilerek babasının yanındaki yerini almıştır.¹⁰⁵ "*Çünkü Tanrı, bütün doluluğunun On'da bulunmasını uygun gördü. Mesih'in çarmıhta akıtılan kanı aracılığıyla esenliği sağlamış olarak yerdeki ve gökteki herşeyi O'nun aracılığıyla kendisiyle barışmaya razı oldu.*"¹⁰⁶ İsa, hayatı boyunca insanlara yardım etmiş ve onları korumuştur. Kendi bildiği doğru yoldan şaşmamış, mucizeleriyle insanlara her anlamda yardımcı olmuştur. İsa Mesih, Hıristiyan inancına göre, idam edildiği zaman bile onu yargılayacak olan düşmanları yalancı tanıklar tutmak zorunda kalmıştır. Ve yine O'na karşı yaptıkları suçlamalar da ahlâksal değil siyasal nitelikteydi.¹⁰⁷ İsa, kutsal yazılarda kendisi için yazılanların ve sonunun farkındaydı. Sadece gerekli vaktin gelmesini bekliyordu. Gerekli olan son yaklaştıkça, İsa şöyle dua etti; "*Şimdi yüreğim sıkılıyor, ne diyeyim? Baba, beni bu saatten kurtar mı diyeyim? Ama ben bu amaç için bu saate geldim. Baba, adımı yücelt; Adımı yücelttim ve yine yücelteceğim.*"¹⁰⁸ O son saatlerde, İsa'yı kurtarmak için kılıcına dokunan Pavlus'a hitaben, İsa şu sözleri söylemiştir; "*Yoksa babamdan yardım isteyemezmiydim*

---

¹⁰² Yasa'nın Tekrarı, 5/7-21. Ayrıca bzk. Mısır'dan Çıkış, 20/3-17.

¹⁰³ Bkz. Matta, 11/27., Bkz. Markos, 13/32., Bkz. Luka, 10/22.

¹⁰⁴ Yuhanna, 3/16.

¹⁰⁵ Kürşat Demirci, "Hıristiyanlık", TDVİA, 17. C., İstanbul 1998, s.328.

¹⁰⁶ Koloselilere, 1/19-20.

¹⁰⁷ John Robert Walmsley Stott, *Hıristiyanlığın Temelleri*, Haberci Yayınları, İstanbul 2013, s.49.

¹⁰⁸ Yuhanna, 12/27-28.

sanıyorsunuz? İstesem, hemen şu an bana on iki tiumenden fazla melek gönderir. Ama böyle olması gerektiğini bildiren Kutsal Yazılar o zaman nasıl yerine gelir?”¹⁰⁹

Onların inançlarına göre İsa Mesih hem Tanrı'nın oğlu, hem de insanlığın kurtarıcısı olarak kabul edilmektedir. Bu çerçeveden bakıldığında Hz.İsa'nın Hıristiyan dininin merkezine yerleştirildiği apaçık görülmektedir. Hz.İsa, 27 yaş civarında ilâhi vahye mazhar olmuştur. Miladi 30 yılından vefatına kadar sadece üç yıl peygamberlik yapmıştır. Bu sürede hepsi de Musevi asıllı sadece 12 kişi -ki bunlar havariler olarak bilinir-kendisine inanmıştır.¹¹⁰ Peygamberlik görevi çerçevesinde ona kutsal kitap olarak İncil verilmiştir. İncil'in gönderilmesiyle Tevrat'ın hükmü kalkmıştır. İsa, Tevrat'ın hükmünün kalktığını açıklayınca Yahudiler İsa'ya düşman oldular. Bu olay Yahudi ve Hıristiyanların arasında tarih boyu devam eden bir düşmanlık meydana getirmiştir.¹¹¹

B. HİRİSTİYANLIKTA İNANÇ SİSTEMİ

1. Üçlü Birlik (Telsis)

Hıristiyanlık, inançlarının en önemlisi Telsis (Trinity) doktrinidir. Miladi 325'de İznik'te toplanan Konsil'de Telsis doktrini ortaya konmuş, Aziz Augustinus tarafından da doktrin tamamlanmıştır. Böylece Telsis doğması, bütün Hıristiyan cemaatlerinin inancının temeli olmuştur. IV. Miladi asırda resmen açıklanan Telsis Doktrininin resmi Hıristiyanlık daima korumuştur. Böylece Hıristiyanlık, “Üçte bir, birde üç” ilah sistemini sürekli muhafaza etmiştir.¹¹² Hıristiyan kiliseleri tarihi boyunca, Tanrı'nın üçlü doğasının Tanrı'nın gerçek cevheri ile ilgili bir giz olduğunu, bu niteliğinin ise insan dilinin oluşturduğu hiçbir terimle ifade edilemeyeceğini düşünmüşlerdir.¹¹³

Telsis, bugün bütün Ortodoks, Katolik ve Protestan kiliselerinin ortak inancıdır. Telsis demek aynı öz'den olan fakat birbirinden farklı olan üç Tanrı inancı demektir. Bunlar, Baba Tanrı, Oğul (İsa) Tanrı, Kutsal Ruh Tanrı'dır ve üçü de ezelidir. Üç Tanrı da birdir. Baba'dan Oğul doğmuştur. Baba'dan ve Oğul'dan da ezeli olarak Kutsal Ruh zuhur

---

¹⁰⁹ Matta, 26/53-54.

¹¹⁰ Mehmet Bayrakdar, *Bir Hıristiyan Doğması Telsis*, Ankara Okulu Yayınları, Ankara 2000, s.12.

¹¹¹ Ömer Faruk Hilmi, *Hz. İsa Aleyhisselam'ın Hayatı, Mucizeleri, Hikmetli Sözleri ve Tekrar Yeryüzüne İnmesi*, İlimşehri Yayınları, İstanbul 2014, s.23.

¹¹² Mehmet Aydın, "Hıristiyanlıkta Telsis Doktrini ve Hıristiyanlık İtizalleri", Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslâmi İlimler Enstitüsü Dergisi, S. 5, Ankara 1982, ss.142-143.

¹¹³ Thomas Michel, *Hıristiyan Tanrıbilimine Giriş*, Ohan Basımevi, İstanbul 1992, s.68.

etmiştir.¹¹⁴ Hıristiyan dinine, Teslis inancının yerleşmesiyle, her Hıristiyanın inanması gereken resmi inanç oldu. Bunun dışında birşey söyleyenin küfrüne hükmedildi.¹¹⁵ Teslis, Hıristiyan inancının temelidir. Yeni Ahit'te; "*Onları Baba, Oğul ve Kutsal Ruh adıyla vaftiz edin*" ifadesiyle yer almaktadır.¹¹⁶ Hıristiyanlık'ta, teslis'i benimseyen akımların yanında, bu inancı reddedenler de çıkmıştır. Hıristiyanlar, teslis fikrinin akılla kavranacak birşey olmadığını bunu ancak imanlı kişilerin idrak edebileceğini düşünürler.¹¹⁷

Teslisin ilk ve asıl unsuru Baba'dır. Tanrı birdir, bu birlik, Baba, Oğul ve Kutsal Ruh'un sınırsız birleşimidir, Hıristiyan dininin temelini "Tek Tanrıya" inanç oluşturur. O Theos (Tanrı) daima Baba için kullanılır. Oğul ve Kutsal Ruh için O Theos (Tanrı) terimi kullanılmaz.¹¹⁸ Hıristiyan, teslis doktrinin de esas olan Baba'dır. O, herşeyin yaratıcısı ve sahibidir, bir'dir ve bölünme kabul etmez.¹¹⁹ Tanrı'ya Baba ismini veren İsa'dır. "*İsa Onlara, 'Dua ederken şöyle söyleyin' dedi; 'Baba, adın kutsal kılınsın. Egemenliğin gelsin' dedi.*"¹²⁰ şeklin de talebelerine öğretmiş olduğu duada Tanrı'ya Baba olarak hitap ettiği açık bir şekilde görülmektedir.

Teslisin ikinci unsuru Oğul'dur. Oğul, Baba'dan doğmuştur ve Baba'nın cevherinden olan hak bir ilahdır. Tanrı'nın karakteri onunla sergilenmektedir.¹²¹ Arius, oğul ile nitelenen İsa'nın, diğer insanlardan üstün olduğunu, oğul ve ilah terimlerinin mecazen kabul edilmesi gerektiğini savunmuştur. Maturidi, buna benzer olarak, "oğulluk" terimi ile ilgili; Tanrı'nın hakiki anlamda çocuk edinmesinin imkan dışı olduğunu ve bu terimin ancak mecazen kullanılabileceğini iddia etmiştir.¹²²

Üçüncü unsur Kutsal Ruh'tur. Kutsal Ruh'ta, Baba ve Oğul gibi ezelidir. Kutsal Ruh, Mesih'in yeryüzündeki gerçek temsilidir.¹²³ İznik Konsilin'de Kutsal Ruh hakkında, Tanrı olup olmadığı konusu açıklanmadığı için, Hıristiyanlar arasında konuyla ilgili tartışmalar ortaya atıldı. Kutsal Ruh'un Tanrı olmadığını söyleyen bir fırka ortaya çıktı.

---

¹¹⁴ Bayrakdar, a.g.e., ss. 38-39.

¹¹⁵ Abdülvahid Vafi, "Hıristiyan İnancının Teslise Dönüşmesi ve Teslisin İlk Kaynakları", (çev. Hidayet Işık), Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, S. 6, Konya 1996, s.319.

¹¹⁶ Matta, 28/19.

¹¹⁷ Vafi, a.g.m., s.391.

¹¹⁸ Michel, a.g.e., ss. 64-65.

¹¹⁹ Aydın, a.g.e., s.50.

¹²⁰ Luka, 11/2.

¹²¹ Arif Yıldırım, "Teslis Değil Tevhid, Üç Değil Tek İlahi Din", Ekev Akademi Dergisi, S. 23, Erzurum 2005, s.60.

¹²² Salime Leyla Gürkan, "Matüridi'nin Kitabü'l-Tevhid'inde Hıristiyanlık ve Teslis Eleştirisi", İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, S. 19, İstanbul 2009, ss.70-72.

¹²³ Ali Rafet Öskan, *Fundamentalist Hıristiyanlık; Yedinci Gün Adventizmi*, 2. B., Seba Yayınları, Ankara 1998, ss. 120-123.

Bunlardan en meşhuru Macedoniusun taraftarları idi. Bu tartışmalar M. 381 yılında, ikinci İstanbul konsilinde Kutsal Ruh'un Tanrılığına karar verilmesi ile sona erdi.¹²⁴

C. HİRİSTİYANLIKTA İBADETLER

Hıristiyanlıkta genel olarak ibadetler, kiliselerde cemaatla birlikte ve papazın huzurun da yapılır. Hıristiyanlıkta ibadet denildiğinde akla ilk gelen kiliselerdir. Kilisenin sembolü haçtır. Hıristiyanlar çeşitli vesilelerle haç çıkarırlar. İbadete çağırı da çanla olur.¹²⁵ Hıristiyanlar yıl boyunca birçok bayram kutlamaktadırlar. Bayramların hepsi ayrı önem taşımaktadırlar. Hıristiyanlar tarafından yapılan bu kutlamalar, bayram veya anma günü şeklinde kutlanır. Bayramlar genel olarak dini bir olayın, bir dönemin anısını hatırlatmak için kutlanmaktadır.¹²⁶ Hıristiyanlıkta ibadetler günlük, haftalık ve yıllık olarak sınıflandırılır.

Daha önceleri günde yedi defa yapılmakta olan ibadetler, daha sonra sabah ve akşam olmak üzere iki defa yapılması uygun görülmüştür. Kilise, cemaatle yapılan ibadete önem verdiği için, sabah ve akşam yapılan ibadetlerin kilise yapılması kutsal kabul edilmiştir.

Hıristiyanlar için Pazar günü yapılan ibadetin önemi büyüktür. İbadete katılmak Katolikler de mecburi, diğerlerinde farklıdır. Pazar gününe verilen önem, bu günün Hz. İsa'nın diriliş günü olarak kabuledilmesinden kaynaklanır.¹²⁷

Noel, Paskalya, Haç Yortusu ve Meryemana günü bayram veya anma günü şeklinde kutlanırlar. Bazı bayramların günü sabittir, bazıları ise her yıl yeniden tespit edilir.

Noel, İsa'nın doğuşunun hatırasına yapılan bir bayramdır. Noel, 24 Aralık akşamı Katolik Hıristiyanların kilisede ayinle yaptıkları kutsal gece eğlencesiyle başlar. 25 Aralık'ta kilisede şenlikler yapılır, 26 Aralık'ta ise misafirler ağırlanıp, ziyafetler verilir. Noel bayramına bir hazırlık olan Küçük Perhiz ya da Noel Perhizi ve ya Bekleyiş devresi başlar. Dört Pazar gününü içine alır. Bu süre zarfında Hıristiyanlar kendilerini İsa Mesih'in doğum günü olan Noel bayramına hazırlarlar.¹²⁸ Noel kutlamasının, 31 Aralık gecesi

---

¹²⁴ Vafi, a.g.m., s.389.

¹²⁵ Erbaş, a.g.e., s.17.

¹²⁶ Münir Yıldırım, "Ortodoks Kilisesinde Paskalya", Dini Araştırmalar Dergisi, S.21. Çukurova 2005, s.21.

¹²⁷ Günay Tümer, Abdürrahman Küçük, *Dinler Tarihi*, Ocak Yayınları, Ankara 1997, ss.293-294.

¹²⁸ Ekrem Sarıkçıoğlu, *Başlangıçtan Günümüze Dinler Tarihi*, Fakülte Kitabevi Yayınları, İsparta 2002, s.352.

yapılan Yılbaşı eğlencesi ile bir ilgisi yoktur. Noel kutlamalarının temelinde Hz. İsa'nın doğumunu kutlama geleneği yatmaktadır. Noel "Kutsal Gece" anlamını taşımaktadır. Ayrıca "Işık Bayramı" olarak da tanımlanır.¹²⁹

Paskalya, İbrani'ce "geçiş" anlamına gelen "pesah", Yunanca "paskholia"dan gelir. Bu kutlamalar Doğu kilisesi için ayrı bir önem arz etmektedir. Hz. İsa'nın çarmıhta ölümü ve dirilişi günahlara kefaretilik olarak yorumlanmaktadır. Hıristiyanlık'ta yıllık ibadetler daha çok bayram türünden yapılan kutlamaları kapsamaktadır.¹³⁰ Paskalya en büyük Hıristiyan bayramlarından biri olarak kabul edilir. Çünkü İsa'nın diriliş olayı kilisenin ve her insanın hayatının merkezi sayılmaktadır. Paskalya Katolik kilisesinde ilk dolunaydan sonraki ilk Pazar gününde kutlanır. 22 Mart ile 25 Nisan arasında olur. Paskalya bayramına hazırlık evresinde Büyük Oruç süreci başlar. Kül Çarşambası olarak adlandırılır. Paskalyadan önceki yedinci haftanın Çarşamba gününe rastlar. Bu İsa'nın, tebliğ hayatına başlamadan önceki, çöle çekilip kırk gün boyunca oruç tutmasının ve çektiği acıların hatırasıdır. Paskalya bayramı öncesi haftaya Kutsal hafta veya Büyük hafta denir. Paskalya bayramı, İsa Mesih'in ölümden dirilişinin hatırasına kutlanır.¹³¹ İsa'nın ölümünden sonra onun mezarını görmeye gelenler kabrinin boş olduğunu görürler. Luka incili'nde bu hadise şöyle anlatılmaktadır: *"Kadınlar haftanın ilk günü, çok erkenden hazırlanmış oldukları baharatları alıp mezara gittiler. Taşı mezarın girişinden yuvarlanmış buldular. Ama içeri girince Rab İsa'nın cesedini bulamadılar. Onlar bu durum karşısında şaşırıp kalmışken, şimşek gibi parıltıyan giysilere bürünmüş iki kişi yanlarında belirdi. Korkuya kapılan kadınlar başlarını yere eğdiler. Adamlar ise onlara, 'Diri olanı neden ölümler arasında arıyorsunuz?' dediler. 'O, burada yok, dirildi. Daha Celile'deyken size söylediğini anımsayın. İnsanoğlu'nun günahlı insanlar eline verilmesi, çarmıha gerilmesi ve üçüncü gün dirilmesi gerektiğini bildirmişti'. O zaman İsa'nın sözlerini anımsadılar. Mezardan dönen kadınlar bütün bunları onbirlere ve ötekilerin hepsine bildirdiler."*¹³² Hz. İsa'nın tekrar diriliş, daha sonra her yıl düzenli olarak kutlanan bir bayram günü olarak anılmaktadır. Paskalya, onun yeniden dirilişini anımsatmak için kutlanan kutsal bir gündür ve yıllık bir bayramdır.

Hıristiyanlık'ta Paskalya yıllık ibadetler grubuna girmektedir. Paskalya bayramı İsa Mesih'in diriliş günü anısına kutlanır. İsa'nın insanlar için kendini çarmıhta feda

¹²⁹ Osman Cilalı, "Hz. İsa, Noel ve Yılbaşı", Diyanet Dergisi, S. 4, Ankara 1984, ss.4-5.

¹³⁰ İlham Ayrancı, "Kudüs'te Paskalya Kutlaması", Diyanet İlmî Dergisi, S. 1, Ankara 2003, s.29.

¹³¹ Sarıkçıoğlu, a.g.e., ss.353-354.

¹³² Luka, 24/1-9.

etmesinden sonra yeniden dirilmesini sembolize eder. Hıristiyan kiliselerinde, Paskalya bayramının kutlanma tarihi her yıl değişmektedir. I. İznik Konsili (M.S. 325)'nde Paskalya bayramının Pazar günü kutlanması karara bağlanmış ama günü kiliselere göre değişiklik göstermiştir. Katolik kilisesinde, ilkbaharın dolunayından sonra ki ilk Pazar gününde kutlanırken; Ortodoks kilisesinde pek çok defa başka tarihlerde kutlanmaktadır.¹³³

Hıristiyanlıkta, İsa'nın çarmıhta çektiği acıları ve ölümünü hatırlamak için Haç Yortusu başlatılmıştır. Haç, birbirine dik iki ağaç ve benzeri şeylerden meydana gelir. Özellikle İsa'nın çarmıh olayından sonra, Hıristiyanları diğer din mensuplarından ayıran bir sembol haline gelmiştir. Hıristiyanlar; -Protestanlar hariç- kiliselerde, mezarlarda ve yol kavşaklarında haç bulundurmaktadırlar.¹³⁴

Meryemana günü, Meryem'in günahsızlığını, iffetini tanıtmak için Roma'da 1477'de başlatılan bir anma günüdür. Protestanlar hariç, Katolik ve Ortodoks kiliseler Meryem'e çok büyük bir saygı duyarlar. İsa gibi Meryem'in de günahsız olduğunu kabul ederler. İsa Mesih'in annesi olarak Meryem, aynı zaman da Mesih'in bedeni olarak görülen kilisenin ya da Mesih üyelerinin de gerçek annesi sayılır.¹³⁵

D. HİRİSTİYANLIKTA MEZHEPLER

Diğer dinler de olduğu gibi Hıristiyanlıkta da görüş farklılıkları sebebiyle çeşitli mezhepler ve tarikatlar ortaya çıkmıştır.¹³⁶ Mezhepler arası ilk önemli ayrılık, kristolojik tartışmalara bağlı olarak V. yüzyılda gerçekleşmiştir. 431 Efes ve 451 Kadıköy konsillerinde İsa'nın insan mı yoksa İlah mı konusunda yapılan tartışmalar ve orada alınmış olan kararlar mezheplerin ana gövdeden koparak ayrı birer kilise halinde teşekkülüne yol açmıştır.¹³⁷

Hıristiyanların mezheplere ayrılmasında birçok faktör etkili olmuştur. En önemli faktörlerden biri, din adamlarının kutsal metinleri farklı şekilde yorumlamalarıdır. Dinin siyasallaşması ve tarihi süreçte gelişen siyasi olaylar dini etkilemiştir. Bir diğer anlaşmazlık sebebi ise Doğu ve Batı kiliselerinin dil anlaşmazlığına düşmeleridir. Doğu

---

¹³³ Yıldırım, a.g.m., ss.68-69.

¹³⁴ Tümer, Küçük, a.g.e., s.296.

¹³⁵ Gündüz, a.g.m, s.89.

¹³⁶ Tahir Aşirov, "İbn Hazm'a Göre Hıristiyan Mezhepleri", Milet ve Nihal, İnanç, Kültür ve Mitoloji Araştırmaları Dergisi, S.3, 2009, s.105.

¹³⁷ Gündüz, a.g.e., s.106.

kiliselerinin Grekçe, Batı kiliselerinin ise Latince'yi kullanmaları, birbirlerini yeterince anlamalarını engellemiştir.¹³⁸

1. Katoliklik

Doğu ile Batı kiliselerinin birbirinden ayrılmasından sonra, Roma merkezli Batı kilisesi 'Katolik' adını kullanmaya başlamıştır. Bu ayrışmadan sonra Katolik kelimesi iki büyük Hıristiyan mezhebinden birisinin adı haline gelmiş ve bu 16. yüzyıldan günümüze kadar sürmüştür. Roma Katolik kilisesi en büyük kilise olarak kabul edilir ve yaklaşık olarak 613 milyon mensuba sahiptir. Bunun 226 milyonu Latin Amerika da, 250 milyonu Batı Avrupa da, geri kalan rakımı %24'ü Kuzey Amerika, %14'ü Afrika ve diğer ülkelere dağılmış durumdadır. Arap dünyasında %19, Asya'da %4 oranında mensubu olduğu tahmin edilmektedir.¹³⁹ Katolik mezhebinin lideri Papa'dır. Roma da evrensel anlamındaki Katolik Hıristiyan mezhebidir. Katolik mezhebinde tarihi, kültürel ve teolojik olmak üzere üç tane öğretme yetkisi vardır. Katolik mezhebinde teolojik öğretilere çok önem verilmiştir. Kilisede tefsirin genel amacı eğitim ve öğretmeye yöneliktir. Katolik mezhebi Kutsal Ruh'un, Baba ve Oğul'dan çıktığına inanmaktadır.¹⁴⁰ XI. yüzyılda Hıristiyanlığın Doğu ve Batıya doğru yayılmaya başlamasıyla, Hıristiyanlıkta, gerek dilde gerekse kültürde birçok farklılıklar kendini göstermiştir. Hıristiyanlığın gelişimi ve yayılımı sürecinde kilisedeki dini anlaşmazlıklara siyasi anlaşmazlıklar da eklenmiştir. Siyasi anlaşmazlıkların başında İstanbulun Doğu Roma imparatorluğunun başkenti olması ve 'Yeni Roma' adıyla yeni bir statü kazandırılması gelmektedir. Kadıköy Konsilinde İstanbul ve Roma'nın eşit olduğu kararının alınması, Roma'nın tepkisine yol açmıştır. Roma'nın görüşüne göre, Roma evrenseldir ve herşeye hüküm verme yetkisine sahip olması gerekmektedir. Kilisenin karşılıklı bu aforozlaşması neticesinde, kilise 1054 yılında, Doğu ve Batı olmak üzere en büyük ve en ciddi bölünmesini yaşamıştır. Bu bölünmeden sonra Batı kilisesi Katolik, Doğu kilisesi de kendisini Ortodoks olarak isimlendirmiştir. Bu bölünmeyle iki büyük mezhep oluşmuş ve günümüze kadar bu şekilde gelmiştir. 16. Yüzyıldan itibaren geleneksel Hıristiyanlık anlayışını reddeden Protestan mezhepleri doğmuştur.¹⁴¹ Meydana gelen bu bölünmenin asıl nedeni Kutsal Ruh'la

---

¹³⁸ Hasan Yıldız, *Ortadoğuda Dinler Üzerine Bir Araştırma; Yahudilik, Hıristiyanlık ve İslâmiyet*, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yüksek Lisans Tezi), Elazığ 2008, s.49.

¹³⁹ Sarıkçıoğlu, (Başlangıçtan Günümüze Dinler Tarihi), a.g.e., s.370.

¹⁴⁰ Mehmet Aydın, *Hıristiyan Kaynaklarına Göre Hıristiyanlık*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 1995, ss.119-118.

¹⁴¹ Abdürrahman Küçük, Günay Tümer, Mehmet Alparslan Küçük, *Dinler Tarihi*, Berikan Yayınevi, Ankara 2010, s.406.

ilgilidir. Katolik kilisesi Kutsal Ruhun hem Baba'dan hemde Oğul'dan çıktığını kabul ederken, Ortodoks kilisesi ise, Kutsal Ruh'un sadece Baba'dan çıktığını kabul etmektedir. Bu anlaşmazlıktan sonra iki kilise birbirinden ayrılmış ve her iki kilise ayrı yollarda ilerlemeye devam etmiştir.¹⁴²

Katolik ve Ortodoks kilise'sinin ikiye ayrılmasından sonra her iki kilise birbiriyle bağıni koparmakla birlikte, sakramentler açısından da farklı gelişim göstermişlerdir. Ortodoks kilisesi, kilise babalarının görüşlerini muhafaza ederken; Katolik kilisesi ise, kilise babalarının görüşleri ile birlikte, sakramentlerin uygulanma şekli ile ilgili yeni gelişmelere sıcak bakmışlardır. Böylelikle güçlendirme, vaftizden ayrılarak yeni bir sakrament haline gelmiştir. Ayrıca evlilik, kilise'nin emriyle gerçekleşen bir sakramentle dönüşmüştür.¹⁴³

Katolik terimi ortaçağda, özellikle sapkın kabul edilen çeşitli Hıristiyan topluluklarının ortaya çıkmasıyla birlikte bu terim; sapkının karşıtı olarak, gerçek ve doğru Hıristiyanlığı ifade etmek için kullanılmıştır. Roma kilise'si, her daim gerçek ve evrensel Hıristiyan kilise'sinin, Hıristiyanlığın yegane temsilcisi olduğu iddiasını sürdürmüştür. Katolik kilise'si kendisini evrensel saymakta ve bunun için İncil'den deliller getirmeye çalışmaktadır. İncil'de İsa, *"Ben kilise'mi bu kayanın (Petrusun) üzerine kuracağım, göklerin melekütü onun anahtarlarını sana vereceğim."*¹⁴⁴ İfadesiyle Petrus'u Hıristiyan kilise ve cemaatine önderlik etmekle görevlendirmiştir. Bu sebeple Petrus, İsa'nın halefi ve Hıristiyan toplumunun lideri kabul edilmiştir.¹⁴⁵ Bir Katoliğin en büyük görevi Kutsal Katolik kilisesine inanmaktır. Her inançlı Hıristiyan'ın kilise sayesinde İsa Mesih'in ve Kutsal Ruh'un dünyada hazır bulunmakta olduğundan şüphesi yoktur. Katolik kişi, kilise'nin ritüellerini desteklemeyi bir görev olarak kabul eder. Kilise bir nevi gizemdir, gizem ise kutsal bir işarettir. Katolik kilise'sinin en önemli ve manevi özellikleri iman, umut ve sevgidir. Katolikler kilise'yi sadece bir ibadet yeri olarak görmez, ona daha büyük anlamlar yükler. Onlara göre kilise, gerçekten İsa Mesih'tir. Kilise'deki kutsallık, O'ndan ve O'nun kutsal ruhundan gelir. Bu yüzden kilisenin öğrettiği herşey kutsaldır. Kilise herkezi sevgi dolu ve kutsal bir yaşama davet eder.¹⁴⁶

---

¹⁴² Mehmet Aydın, Ansiklopedik Dinler Sözlüğü, Din Bilimleri Yayınları, Konya 2005, ss.367-368.

¹⁴³ Tarakçı, a.g.e., s.24.

¹⁴⁴ Matta, 16/18-19.

¹⁴⁵ Mehmet Katar, "Katoliklik", Yaşayan Dünya Dinleri, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, İstanbul 2007, ss.103-104.

¹⁴⁶ Padre Luigi İannitto, *Hıristiyan İnanıcı (Kutsal Kitap'ları, Kilise Babaları ve Belgelerine Göre Açıklanan Hıristiyan Gerçekleri)*, Ohan Matbaacılık, İstanbul 1994, ss.134-139.

Kilise sözcüğü terim olarak, Hıristiyan cemaatinin toplantısı anlamına gelmektedir. Yani, kilise cemaatin toplandığı bina değil, cemaatin kendisidir. Başka bir sözle, kilise Hıristiyan topluluğudur. Katolik kilise'sinin kendine has bazı ritüelleri vardır. Kilise'de, giriş kapısının yanında, her iki tarafta duvar da asılı olarak bulunan birer su kabı veya su kurnası bulunur. Kilise'ye giren mümin sağ elini suya batırıp parmak uçlarını ıslatır ve sağ eliyle haç çıkarır. Bu davranış ibadet yerine geçer ve Allahın huzuruna geldiğini simgeler. Okunmuş su kurnası Protestan ve Ortodoks kiliselerinde bulunmamaktadır. Bu inanış yalnızca Katolik kilisesine has bir inanıştır. Büyük Katolik kilise'lerinde vaftiz odası bulunmaktadır. Bu odaya vaftizhane denilmektedir. Katolik kilise'sindeki sıra ve sandalyeler diz çökmek için elverişli yapılmıştır. Çünkü Katolikler dua ederken diz çöküp dua ederler. Ortodoks ve Protestan kiliselerinde ise dua ayakta yapılmaktadır. Protestanlara göre diz çökmek kölelere ve esirlere özgü bir davranıştır.¹⁴⁷

Katolik mezhebinin bazı değişmez kuralları vardır. Katolik kilise'si hiyerarşik bir yapıya sahip olduğundan, Papa onlara göre dini başkan ve İsa'nın vekilidir. I. Vatikan konsilin de alınan karara göre o yanılmazdır. Sakramentlerin sayısı yedidir. Ruhbanlar evlenemezler. Boşandıktan sonra evlenmek zina sayılır. Cennete, cehenneme ve ölülerin ruhlarının arındıkları yer olan arafa inanırlar.¹⁴⁸ Her mezhebin kendine has özellikleri vardır. Katolik mezhebinin başlıca özelliklerini şu şekilde sıralayabiliriz;

1. Kilise'de dini başkan Papa'dır ve o İsa'nın vekilidir.
2. Papa yanılmaz bir otoritedir.
3. Kilise evrenseldir, onun dışında kurtuluş yoktur.
4. Kutsal Ruh, Baba ve Oğul'dan çıkar.
5. İsa'da, İlahi ve insani olarak iki tabiat vardır.¹⁴⁹
6. Gelenek kabul edilir.
7. Sakramentler (Gizemler) yedi tanedir. Ruhban sınıfı evlenemez. Ruhban sınıfının dışında olanlar evlenir fakat boşanmalarına mücadele yoktur. Vaftiz olmadan ölen cehennemlik sayılır.
8. Cuma günü et veya yağlı yiyecekler yenmez.
9. Ayin dili Latince'dir.
10. Son yargı gününü, cenneti, cehennemi ve arafı kabul ederler.
11. Yirmi bir konsil ve onların kararlarını kabul ederler.

¹⁴⁷ Bkz. Xavier Jakob, *Hıristiyan Kiliseleri ve İbadetleri*, Ohan Matbaacılık, İstanbul 2004.

¹⁴⁸ Mehmet Aydın, (Hıristiyan Kaynaklarına Göre Hıristiyanlık), a.g.m, s.119.

¹⁴⁹ Sarıkçıoğlu, a.g.e., s.372.

12. Azizlere büyük saygı gösterirler. Onların şefaathetme yetkisi olduklarına inanırlar. Bu sebepten de yılın farklı zamanlarında azizlere özel törenler yapılır. Yılın bir günü de ‘Tüm Azizler Günü’ olarak kutlanır.
13. İnsan doğuştan asli günahla doğmaktadır. Bu yüzden günahlarından arınıp günah çıkarmaları gerekmektedir. Onlara bu yolda İsa ve diğer Hıristiyan azizleri, Tanrı katında şefaathetçi olabilirler. Günah çıkarma Papaza itiraf şeklinde gerçekleşir.¹⁵⁰

2. Ortodoksluk

Hıristiyan dininin üç ana grubundan birini oluşturan Ortodoksluk ağırlık itibari ile Balkanlar da, Slav ülkelerin de ve Ortadoğu da toplanmıştır. Ortodoks kilisesinin, Katolik kilisesiyle kurumsal olarak bazı farklılıkları olsa da genelde aynı ayinleri benimsemişlerdir. Sakramentlere ve geleneklere en az Katolik kilisesi kadar bağlıdırlar. Cennet ve cehennemi kabul eder fakat arafı reddederler. İbadetlerin belli bir dille yapılma zorunluluğu yoktur. Bu nedenle ibadetler de çoğunlukla yerel dil kullanılır.¹⁵¹

Ortodoks mezhebine göre, İsa Mesih’e inanan topluluğa kilise denir. Çünkü kilise, İsa tarafından kurulmuş ve ebedidir. Bu yüzden Ortodokslar, kiliseye sadece dört duvarla çevrili olan bir bina gözüyle bakmazlar.¹⁵² İsa Mesih derki; “*Nerede iki ya da üç kişi benim adıyla tolanırsa, bende orada, aralarındayım.*”¹⁵³ Bundan ötürü Mesih kilisenin başkanı olarak kabul edilmektedir. Ortodoks kilisesi, ilk yedi konsile bağlıdır. Bunlar sırasıyla; I. İznik Konsili (325), I. İstanbul Konsili (381), Efes Konsili (431), Kadıköy Konsili (451), II. İstanbul Konsili (553), III. İstanbul Konsili (680-681), II. İznik Konsili (787). Bu yedi konsile hem Katolikler hem Ortodokslar “Genel Konsil” olarak görmektedirler. Bunların haricindeki Konsilleri sadece Katolik kilisesi kabul eder.¹⁵⁴

Ortodoks kilisesi, üç ana bölümden oluşmaktadır. Bunlardan ilki Mihrap bölümüdür. Bu bölümde kahinin ayin esnasında dualarını söylediği sunak bulunmaktadır. Aynı zamanda makam kürsüsü, İncil kürsüsü ve kiliseyi üç bölüme ayıran perde bulunmaktadır. İkinci bölümü Kestreme bölümüdür. Bölüm de iki tane kürsü bulunmaktadır. Bu bölüm de yer alan sağdaki kürsü peygamberleri, soldaki Rab İsa

---

¹⁵⁰ Katar, (Yaşayan Dünya Dinleri), a.g.e., s.109.

¹⁵¹ Katar, (Yaşayan Dünya Dinleri), a.g.e., ss.111-112.

¹⁵² Durak, a.g.e., ss.61-62.

¹⁵³ Matta, 18/20.

¹⁵⁴ Aydın, a.g.e., s.121.

Mesih'in elçilerini sembolize eder. Hayko bölümü, kilisenin üçüncü ve dua bölümüdür. İnsanların dua için hazır bekledikleri bölümdür.¹⁵⁵

Ortodoks kilisesin de nikâh, Kutsal Ruhun İnayetiyle neslin devamını sağlamak üzere, mümin kadın ve erkeğin kutsal birşekilde birleştikleri mukaddes bir kurumdur. Diğer Hıristiyan mezheplerin de olduğu gibi kiliseye bağlı bir şekilde yapılır. Evliliğin sakrament olarak kabulü Tanrı'nın Adem ve Havva çiftini kutsamasına kadar geri götürülür. Tanrı'nın onları kusayışı bu sakrament yoluyla bütün evlenenlerin kutsanmasına katkıda bulunur.¹⁵⁶ Kilise kanunları, tek eşliliği savunur. Bir adam için tek bir eşin olması gerektiğini öngörür. Tören esnasında gelin ve damada taç giydirilir. Taç, gelin için iffetliğin, damat içinse reisliğin sembolüdür. Nikâh ayinleri genelde pazar günleri, öğleden sonra yapılır. Boşanma olayına Ortodoks kilisesi, Katolik kilisesi gibi katı yaklaşmaz. Belirli şartlarda boşanmaya izin verilir.¹⁵⁷ Ortodokslar, ilk yapılan evliliği meşru sayarlar; ikinci evlilik gayrimeşru kabul edilir.¹⁵⁸

3. Protestanlık

Martin Luther'in XVI. yüzyılında, Roma Katolik Kilisesine başkaldırmasıyla ilk itirazı başlatmış oldu. İtirazın zamanla yaygınlaşmasıyla Protestan mezhepleri ortaya çıkmıştır. Protestanlık, Roma kilisesini protesto etmesiyle beraber ortaya çıkan ve aynı zamanda Tanrı ile kul arasındaki aracılığı reddeden, her inançlı Hıristiyanın rahibin bizzat kendisi olduğunu iddia eden bir reform hareketidir. Onlara göre, en üstün otorite Kutsal Kitap'tır ve her inançlı Hıristiyan onu yorumlama yetkisine sahiptir. Bu yetkiye sadece kilisenin sahip olmadığını kanaatindedirler. İnanışlarına göre, insanın günahlarından arınması için kilise ve rahibe ihtiyaçları yoktur. İnanan her insanın iman yoluyla günahlarından arınabileceğine, ve bu yolda tek rehberin Kitab-ı Mukaddes olacağına inanırlar.¹⁵⁹ Protestanlık mezhebi Katolik düşüncesinden farklı bir düşünce benimsemiştir. Katolik, teorisini reddetmiş her zaman kilisenin karşısın da yer almıştır. Katolik kilisesine ve Papa'nın otoritesine karşı girişilen Reform hareketlerinin sonucunda doğmuş olan bir mezheptir. Protestanlık, Katolik kilisesine tepki sonucunda doğmuş olan bir mezhep olsa da, Hıristiyan teolojisinin temelini oluşturan, Baba, Oğul ve Kutsal Ruh'tan oluşan teslis

---

¹⁵⁵ Zeki Demir, *Süryani Ortodoks Kilisesi Gelenekleri ve Yedi Gizi*, Anadolu Ofset, İstanbul 2015, ss.37-42.

¹⁵⁶ Kürşat Demirci, *Bir Hıristiyan Mezhebi Olarak Ortodoksluğun Teolojisi*, 2. B., Ayışığı Kitapları, İstanbul 2005, s.56.

¹⁵⁷ Katar, a.g.e., ss.289-299.

¹⁵⁸ Bkz. Qani Nesimi, *Ortodoks Arnavutlar*, Kaknüs Yayınları, İstanbul 2011.

¹⁵⁹ Ali Yaşar Sarıbay, *Protestanlık ve Sekülerizasyon; Sosyolojik Bir Bakış*, Din Devlet İlişkileri Sempozyumu, Umut Matbaacılık, İstanbul 1996, s.73.

inancını ve İsa Mesihin kefareti olarak ölüp tekrar dirildiği inancını kabul etmektedir.¹⁶⁰ Protestanlara “Protestan” ismini Roma Kilisesi vermiştir. Ve o tarihten sonra Reform kural ve prensiplerine bağlı olan herkese Protestan denmeye başlanmıştır.¹⁶¹ Protestanlar, Roma Katolik Kilisesi’ni reddetmekle birlikte aynı zamanda, Rabbin Sofrası Ayini’nde (Ekmek Şarap Ayini) Mesih’in kurban edilmesi inancını, ölümler için dualar edilmesini, günah itirafını, ârafı, rahiplerin evlenmemesini, heykeller ve mumlar gibi nesnelere reddetmişlerdir. Protestanların en önemli inanışları imanla kurtulmadır. Bir diğeri ise, Mesih’e inanan herkesin rahip olabileceği inancıdır. Reformculara göre, rahiplerin kilisede özel bir yetkisi yoktur. Onlara göre kilise, Tanrı’nın kurtuluşa çağırdığı bütün bir cemaat topluluğudur.¹⁶²

Protestanlık zamanla kendi arasında çeşitli mezheplere dağılmıştır. Reform sonrası çıkmış olan dini akımlar bir kaç kola ayrılmıştır. Bunlardan ilki de Lean Calvin’in 1536’da başlattığı Kalvinizm hareketidir. En fazla Hollanda, İngiltere ve Fransa gibi ülkelerde en çok yaygınlaşmışlardır. Bir diğeri de, kişisel ahlakı ve duyguyu dindarlığın temel ögesi sayan Pietizmdir. Metodizm ise, İngiltere’de ortaya çıkıp sonra Amerikaya yayılan ve günümüzde de halen 30 milyon mensuba sahip olan bir Protestan mezhebidir. Bu sayede Protestanlık, özelleşmiş bir dinsel kültüre dönüşmüştür.¹⁶³

Protestan Kiliselerinin yönetilmesinde üç temel şekil vardır; Piskoposluk yönetim şekli, Presbiteryen (İhtiyarlar) yönetim şekli ve Cemaatin yönetim şeklidir. Protestanlar, Mesih’i kilisenin başı olarak kabul etmektedirler. Onlara göre Kilise, inanan her gruba verilebilen bir isimdir. Evde toplanan küçük bir gruba da kilise denilebilir. Vaftiz ve Rabbin Sofrasını kilisede yapılan iki tören olarak kabul ederler. Rabbin Sofrasında yenilen ekmek ve şarap onlar için sadece birer simgedir. Rabbin Sofrasına yalnızca Mesih’e inananlar katılabilir. Ayinin hangi aralıklarla yapılacağı konusunda kesin bir bilgi yoktur. Kilise tarihinde Rabbin Sofrası her hafta yapılmıştır.¹⁶⁴

Protestanlık mezhebinde evlilik diğer mezheplerdeki gibi bir kilise sırrı olarak görülmemektedir. Protestanlara göre bekâr yaşamak da üstün bir merteye değildir. Kalp

¹⁶⁰ Hakan Olgun, “Protestanlık”, Yaşayan Dünya Dinleri, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 2010, s.128.

¹⁶¹ Ömer Topçu, *Protestanların Türkiye’deki Faaliyetleri*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2006, s.15.

¹⁶² Mustafa Numan Malkoç, *Türkiye’de Protestanlık ve Protestan Kiliseleri*, Yalın Yayıncılık, İstanbul 2011, s. 8.

¹⁶³ İshak Torun, “Kapitalizmin Zorunlu Şartı, Protestan Ahlak”, Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, S.2, Sivas 2002, ss. 90-91.

¹⁶⁴ Malkoç, *a.g.e.*, ss. 28-34.

temizliğinin evlenerek de, evlenmeyerek de korunabileceğine inanırlar.¹⁶⁵ Protestanlıkda, evlilik müessesesinin bizzat Tanrı tarafından tesis edildiğine inanılmaktadır. Protestan mezheplerinden biri olan Adventistler, evliliğe Şu açıdan bakmaktadırlar: öncelikle evlenecek olan çiftin, evliliğe her anlamda hazır olması gerekir. Evlilik akdini gerçekleŐtirmiŐ olan kişiler için boşanma hoş karşılanmaz. Ancak, birbirlerini aldattıkları durumda, boşanma vardır.¹⁶⁶

---

¹⁶⁵ Asife Ünal, "Hıristiyanlık'ta Kadın ve Aile Anlayışına Genel Bir Bakış", Dinler Tarihi Araştırmaları III, Dinler Tarihi Derneği Yayınları, Ankara 2002, s.128.

¹⁶⁶ Öskan, a.g.e., ss. 185-186.

III. BÖLÜM

HİRİSTİYANLIKTA EVLİLİK SAKRAMENTİ

A. SAKRAMENT VE SAKRAMENTLER

1. Sakramentin Tanımı

Bütün âyin çeşitlerini aynı manada ifade etmek için kullanılan terime “sakrament” denilmektedir.¹⁶⁷ Sakramentler Tanrı tarafından kurulmuş olan kutsal eylemlerdir. Tanrı sakramentlerin sayesinde günahların bağışlanacağı sözünü verir ve onaylar. Sakrament, Yunanca’da “gizem” ya da “sır” anlamını taşımaktadır.¹⁶⁸

Latince’de sakrament kelimesi “yemin” anlamını taşımakta; yani bir nevi “Kutsal Yemin’i” ifade etmektedir. Kilise geleneğinde ise, kutsal bir şeye veya gizli bir anlama sahip olan şeyler için kullanılan bir ifadedir.¹⁶⁹ Sakrament, Tanrı’nın insanlara lütfunu sunduğu bir olaydır. Hıristiyanlar gizemsel (sacramentum) bir etkinliğe katıldığı zaman, kendisine Tanrı’nın kurtarıcı lütfunu bağışlayan dirilmiş İsa ile karşılaştığına inanır.¹⁷⁰

2. Sakramentlerin Önemi

Diğer bütün dinler de olduğu gibi Hıristiyanlıkta da inanç önemli bir kavramdır. Sakramentler de Hıristiyanlıkta inancın en önemli göstergesi olarak kabul edilir. Sakramentler, onlar vasıtasıyla ilahi rahmet ve lütfun arandığı ve bahşedildiği düzenli olarak yapılan ayinlerdir.¹⁷¹ Sakrament, Tanrı’nın görünmez etkinliğinin görünür şeklidir.¹⁷²

Sakramentlerin bir kısmı Hıristiyan cemaatinin üyeliğini, bir kısmı da ruhani olgunlaşmanın bazı yönlerini ortaya koymaktadır.¹⁷³ Sakramentler, insanları Tanrı için hizmete çağırırlarken; dünya işlerinden de alıkoymazlar yani dünyayı dışlamaya mazeret değillerdir. Sakramentler, Tanrı’nın lütfu ve mucizelerini, inananların kavrayabileceği bir şekilde, Mesih’le beraber sunduğu vaatlerdir. Sakramentler, bir nevi insanların merak

---

¹⁶⁷ Erbaş, a.g.e., s.31.

¹⁶⁸ Martin Luther, *Martin Lutherin Açıklamalı Kısa İlmihali*, GDK Yayınları, İstanbul 2009, s.203.

¹⁶⁹ Tarakçı, a.g.e., s.19.

¹⁷⁰ Michel, a.g.e., s.88.

¹⁷¹ Mahmut Aydın, "Hıristiyanlık", *Yaşayan Dünya Dinleri*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 2010, s.98.

¹⁷² Michel, a.g.e., s.87.

¹⁷³ Mehmet Aydın, *Dinler Tarihi Araştırmaları-II*, Dinler Tarihi Derneği Yayınları, Ankara 2000, s.70.

edipte “Acaba bu gerçek olabilir mi?” sorularının yanıtıdır. Tanrı, insanlara sakramentleri vererek “benim size Mesih’te verdiğim vaatler şu anda yediğiniz, içtiğiniz, dokunduğunuz şeyler kadar gerçektir” diyor.¹⁷⁴

Kutsal Kitap’ta, sakramentler “giz” (gizem) anlamını içermektedir. Bu “giz” Kutsal Kitap’ta şu şekilde açıklanmıştır; “Biz, Mesih’te her ruhsal kutsamayla, göksel yerlerde kutsanmış olan Rabbimiz İsa Mesih’in Babası Tanrı’ya övgüler olsun. O, kendi önünde sevgide kutsal ve kusursuz olmamız için dünyanın kuruluşundan önce bizi Mesih’te seçti. Kendi isteği ve iyi amacı uyarınca İsa Mesih aracılığıyla kendisine oğullar olalım diye bizi önceden belirledi. Öyle ki, sevgili Oğlun’da bize bağışladığı yüce lütfu övülsün. Tam bir bilgelik ve anlayışla üzerimize yağdırdığı lütfunun zenginliği sayesinde Mesih’in kanı aracılığıyla Mesih’te kurtuluşa, suçlarımızın bağışlanmasına kavuştuk. Tanrı, sır olan isteğini, Mesih’te edindiği iyi amaç uyarınca bize açıkladı. Zaman dolunca gerçekleştireceği bu tasarıya göre, yerdeki ve gökteki her şeyi Mesih’te birleştirecek.”¹⁷⁵ pasajda açıklanan sır müjdedir.

3. Sakramentlerin Sayısı

Katolik kilisesi tarafından kabul edilmiş sakrament sayısı yedidir. Sayıyı belirleyen ilk kişinin Peter Lombard olduğu kabul edilmektedir. Sakramentlerin sayısı ilk olarak dördüncü Latera Konsilin’de (1215), daha sonra ikinci Lyon (1274), Floransa (1439) ve Trent (1547) Konsillerin de resmi Kilise doktrini olarak kabul edilmiştir.¹⁷⁶

a. Vaftiz

Birinci gizem Vaftiz’dir ve diğer gizemlerin kabulü için temel şartı oluşturur. Vaftiz ayini daima bir tür suya batırma içerir. Bazı kiliselerde vaftiz olacak kimsenin başına su serpilir, bazılarında ise su havuzu bulunmaktadır.¹⁷⁷ Vaftiz, Hıristiyan inancının en önemli kavramlarından biridir. Tarih boyunca Hıristiyanlar Tanrı’nın varlığını hiç inkar etmemiş, aksine kabul etmişlerdir. Hıristiyanlar için vaftiz, kutsal bir işlemdir. Vaftiz esnasında kişinin başına üç kez su dökülür veya üç kez suya batırılır. Bunun üç kez yapılmasının amacı, vaftiz edilen kişiyi Tanrı, Oğlu ve Kutsal Ruh adına vaftiz etmektir. Vaftiz edilmiş olan kişi, bu yolla evrensel kilise cemaatine katılmış olur. İncil’de

¹⁷⁴ Rev. Robert Lynn, *Sakramentler*, Türk Dünyası Presbiteryen Kilisesi, Anadolu Ofset, İstanbul 2002, ss.16-20

¹⁷⁵ Efesliler, 1/3-10.

¹⁷⁶ Tarakçı, a.g.e., s.37.

¹⁷⁷ Michel, a.g.e., ss.88-89.

“Çağrınızdan doğan tek bir umuda çağrıldığınız gibi, beden bir, Ruh bir, Rab bir, iman bir, vaftiz bir, her şeyden üstün, her şeyle ve her şeyde olan herkesin Tanrı’sı ve Baba’sı birdir.”¹⁷⁸ şeklinde vaftizin önemi ifade edilmiştir. Şunu da belirtmek gerekir ki, vaftiz sıradan bir su değildir. Tanrı’nın kutsadığı bir sudur. Hıristiyan inancına göre vaftiz, kilise görevlileri tarafından yapılmalıdır. Fakat acil durumlarda her Hıristiyan vaftiz edebilir.¹⁷⁹

Hıristiyanlıkta vaftiz çeşitli gayelerle yapılmaktadır. Vaftizin kimlere nasıl yapılacağı konusu her zaman tartışılan bir konu olmuştur. Vaftiz olan kişiler iman hayatı içinde belki de yeniden canlanmış ve günahlardan arınmış bir insanlığı temsil eder. Dolayısıyla vaftiz vasıtasıyla Hıristiyanlık’ta bir günah silme söz konusu olur. Hıristiyanlık sevgi ve hoşgörü dinidir. Vaftizin amacı da insanları daha önceden düştükleri günahtan kurtarmaktır. Hıristiyanlıkta günah çıkartma dayanağını İncil’deki bazı ayetlerden görmekteyiz.¹⁸⁰ Vaftiz, Mesih ile birleşme olarak kabul edilir, günahları silen de Mesih olduğuna göre Vaftiz olanın günahları da silinmiş olur.¹⁸¹ “*Petrus onlara şu karşılığı verdi; Tövbe edin, her biriniz İsa Mesih’in adıyla vaftiz olsun. Böylece günahlarınız bağışlanacak ve Kutsal Ruh armağanını alacaksınız. Bu vaat sizler, çocuklarınız, uzaktakilerin hepsi için Tanrı’mız Rab’bin çağıracağı herkes için geçerlidir.*”¹⁸²

Hıristiyanlık inancında her insan asli günahla doğar ve günahlardan temizlenmeleri için belli bir vakitte vaftiz olmaları istenmiştir. Başlarda vaftiz sadece yetişkinlere uygulanırken daha sonra ölüm yaşının bilinmemesinden ötürü insanların doğar doğmaz vaftiz edilmelerinin daha doğru olacağı fikrine varmışlardır. Hz.Yahya tarafından vaftiz edilen Hz.İsa’nın İncillerde anlatılan bu özelliklerine rağmen, kendisinin herhangi bir kimseyi vaftiz ettiği bilinmemektedir.¹⁸³ “*Bazıları bebekleri bile İsa’ya getiriyor, onlara dokunmasını istiyorlardı. Bunu gören öğrenciler onları azarladılar. Ama İsa, çocukları yanına çağırarak; ‘Bırakın, çocuklar bana gelsin, onlara engel olmayın’ dedi. Çünkü,*

¹⁷⁸ Efesliler, 4/4-6.

¹⁷⁹ Martin Luther, *Martin Lutherin Kısa İlmihali*, çev. Ari Salminen, İstanbul Luteryen Kilisesi, İstanbul 2012, s.207.

¹⁸⁰ “*İsa tekneye binip karşı kıyıya geçti ve kendi kendine gitti. Kendisine, yatak üzerinde felçli bir adam getirdiler. İsa onların imanınıgörüncel felçliye, “Cesur ol, oğlum, günahların bağışlandı” dedi. Bunun üzerine bazı din bilginleri içlerinden, “Bu adam Tanrı’ya küfrediyor!” dediler. Onların ne düşündüklerini bilen İsa dedi ki, “Yüreğinizde neden kötü düşüncelere yer veriyorsunuz? Hangisi daha kolay? ‘Günahların bağışlandı’ demek mi, yoksa ‘Kalk, yürü’ demek mi? Ne var ki, insanoğlu’nun yeryüzünde günahları bağışlama yetkisine sahip olduğunu bilirsiniz diye...” Sonra felçliye, “Kalk, yatağını topla, evine git!” dedi. Adam da kalkıp evine gitti. Halk bunu görünce korkuya kapıldı. İnsana böyle bir yetki veren Tanrı’yı yücelttiler.” (Matta, 9/ 1-8)*

¹⁸¹ Erbaş, a.g.e., ss.126-128.

¹⁸² Elçilerin İşleri, 2/38-39.

¹⁸³ Mustafa Erdem, "Hıristiyanlık'ta ki Vaftiz Anlayışı Üzerine Bir Araştırma", Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, S.1, Ankara 1995, s.139.

Allah'ın egemenliği böylelerininindir. Size doğrusunu söyleyeyim, Tanrı'nın Egemenliğini bir çocuk gibi kabul etmeyen, bu egemenliğe asla giremez."¹⁸⁴ Bebeklerin doğar doğmaz vaftiz edilmesi, onları günahkar olarak ölmelerinden kurtarıldığına inanılır. Vaftiz olan kişinin bütün günahlardan arındığına inanılır, vaftiz olmayan kişinin ise diğer kilise sırlarına ulaşmasında beklenilmemektedir.¹⁸⁵ Vaftiz sayesinde kişi, hangi günahı işlemişse işlesin bağışlanır. Ancak Kutsal ruh'a karşı işlenilmiş günahlar ve küfürler affedilmez.¹⁸⁶

b. Ekmek, Şarap Ayini (Evharistiya)

Ekmek-Şarap ayini, önemli sakramentlerden ikincisidir ve "Evharistiya" kelimesi ile ifade edilir. Terim olarak da, Hz.İsa'nın son akşam yemeği hatırasına Hıristiyanlar tarafından icra edilen bir ayini ifade eder.¹⁸⁷ Evharistiya, Hıristiyan inancının temelini teşkil eder ve şükretmek anlamını taşır. İsa, bu yemekte talebelerine ikram ettiği ekmekle şarabı kendi eti ve kanı olarak adlandırmıştır. Bu nedenle Hıristiyanlar İsa'nın bedensel olarak aralarında var olduğuna inanırlar. Yemek boyunca Kutsal Kitap'tan parçalar okunur ve birlik yemeği yenilir. Matta'da bu olay şöyle anlatılmaktadır; "*Yemek sırasında İsa eline ekmek aldı, şükredip ekmeği böldü ve öğrencilerine verdi. 'Alın yiyin' dedi, 'Bu benim bedenimdir'. Sonra bir kase alıp şükretti ve bunu öğrencilerine vererek, 'Hepiniz bundan için' dedi. 'Çünkü bu benim kanımdır, günahların bağışlanması için birçokları uğruna akıtılan antlaşma kanıdır. Size şunu söyleyeyim, Babam'ın egemenliğinde sizinle birlikte tazesini içeceğim o güne dek, asmanın bu ürününden bir daha içmeyeceğim'. İlahi söyledikten sonra dışarı çıkıp Zeytin Dağı'na doğru gittiler.*"¹⁸⁸ Anlaşılmaktadır ki, bu sakramentin kurucusu İsa Mesih'tir. Bu sakrament için bedensel ve ruhsal bir şekilde hazırlanmak çok önemlidir. Günahlarının bağışlanmasını isteyen kişi gerçekten uygun ve iyi hazırlanmış ve İsa'ya iman etmiş olan kişidir.¹⁸⁹

"Bu nedenle kim uygun olmayan biçimde ekmeği yer ya da Rab'bin kâsesinden içerse, Rab'bin bedenine ve kanına karşı suç işlemiş olur. Kişi önce kendini sinsin, sonra

¹⁸⁴ Luka, 18/15-17.

¹⁸⁵ Kürşat Haldun Akalın, "Hıristiyanlığa Aktarılmış Ritüeller Olarak İsis Kültündeki Vaftiz ve Günah Çıkartma Ayinleri", Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, S. 42, Erzurum 2014, s.42.

¹⁸⁶ "*Benden yana olmayan bana karşıdır. Benimle birlikte toplamayan dağıtıyor demektir. Bunun için size diyorumki, insanların işlediği her günah, ettiği her küfür bağışlanacak, ama Ruh'a karşı yapılan küfür bağışlanmayacak. İnsanoğlu'na karşı bir söz söyleyen, bağışlanacak; ama Kutsal Ruh'a karşı bir söz söyleyen, ne bu çağda, ne de gelecek çağda bağışlanacaktır.*" (Matta, 12/30-32).

¹⁸⁷ Ahmet Hikmet Eroğlu, "Ekmek-Şarap Ayini (Evharistiya) Konusunda Katolikler ve Protestanlar Arasındaki Anlayış Farklılıkları", Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, S.1, Ankara 1999, s.440.

¹⁸⁸ Matta, 26/26-30.

¹⁸⁹ Martin Luther, *Martin Luther'in Kısa İlmihali*, çev. Ari Salminen, İstanbul Luteryen Kilisesi, İstanbul 2012, s.244.

ekmekten yiyip kaseden içsin. Çünkü bedeni farketmeden yiyip içen, böyle yiyip içmekle kendi kendini mahkum eder."¹⁹⁰ Ayrıca bu sakrament, açıkça Tanrı'ya inanmadıklarını ifade edenlere, ve tövbe etmemiş olanlara verilmemelidir. "*Kardeş diye bilinirken fuhuş yapan, aç gözlü, putperest, sövücü, ayyaş ya da soyguncu olanla arkadaşlık etmeyin, böyle biriyle yemek bile yemeyin. İnanlılar topluluğunun dışındakileri yargılamaya benim ne hakkım var? Sizin de yargılamamız gereken kişiler topluluğun içindekiler değil mi? Topluluğun dışında kalanları Tanrı yargılar. 'Kötü adamı aranızdan kovun'.*"¹⁹¹ Son akşam yemeğinde ekmeğin ve şarabın önemli bir anısı vardır. Ekmek, zorluğu ve Mısır'dan kaçışı ifade ederken; şarap ise bu kurtuluşun verdiği sevincin müjdecisidir. İsa, bu iki sembole yeni bir anlam kazandırır. Ekmek, kurban edilecek kendi bedenini, şarap ise günahların bağışlanması için dökülecek kendi kanını hatırlatacaktır insanlara. İsa, havarilerini her zaman ekmek ve şarabı paylaşmaya ve böylelikle Mesih İsa'ya ve onun insanlar için öldüğünü hatırlamaya davet eder. "*Beni anmak için böyle yapın.*"¹⁹²

c. Kutsal Ruh ile Güçlendirme (Konfirmasyon)

Konfirmasyon bir kilise 'sırrı' olarak imanın kuvvetlendirilmesi anlamını taşımaktadır. Vaftiz'le Hıristiyan olan kişilere Kutsal Ruh'un inayetinin verilmesi sakramentidir. Doğu Ortodoks Kiliseleri bu sakramenti, bebeklerin vaftizinden hemen sonra uygularken; Roma Katolikleri çocuklara yedi-on dört yaşları arasında uygulamaktadır.¹⁹³

Güçlendirme, İncil'de da bahsedilen dinsel bir gizemdir. Paskalyadan elli gün sonraki Pentekost bayramında İsa Mesih tarafından, Kutsal Ruh kiliseye armağan edilmiştir. Kutsal Ruh, kilisede her zaman hazır vaziyette bulunur. Güçlendirme gizemini bazı durumlarda Rahipte yönetebilir, ancak Episkoposun yönetmesi daha uygundur.¹⁹⁴ Güçlendirme diğer sakramentler gibi hayatta bir kez yapılabilir ve bu sırrı alan vaftizden sonra tam bir Hıristiyan olarak Hıristiyanlığının sorumluluğunun farkına varır. Güçlendirme töreni kutsal yağ ile meshedilerek gerçekleşir. Töreni Episkopos yönetir. Törene İncilden dualar okunarak başlanır. Töreni yöneten Piskopos elini adayın üzerine koyarak meshetmektedir. Konfirmasyon sakramenti, yardımcı sakrament özelliğini taşımaktadır. Vaftiz sakramentinden sonra onu pekiştirmek amacıyla yapılan bir ayindir.

---

¹⁹⁰ I. Korintliler, 11/27-29.

¹⁹¹ I. Korintliler, 5/11-13.

¹⁹² Luka, 22/19.

¹⁹³ Mahmut Aydın, "Hıristiyanlık", a.g.m., ss.98-99.

¹⁹⁴ Hıristiyanlık, ss. 335-336.

Vaftiz, günahlardan arınmak için yapılırken, konfirmasyon ise vaftiz'den sonra kişinin inançlı bir Hıristiyan olduğunu ispatlamak için yapılır.¹⁹⁵

d. Günah İtirafı

Günahların papaza itiraf edilmesi ya da papazın bağışlaması şeklinde gerçekleşen bir sakramenttir. Sakramentlerin sağladığı lütuf, tövbe ve yaşamın yenilenmesidir.¹⁹⁶ Tövbe eden kişiler, işledikleri suçlardan Tanrı tarafından bağışlanır. Aynı zamanda kiliseyle aralarında uzlaşma sağlanır. Çünkü onlar, günaha bulaşarak kiliseyi incitmişlerdir. Kilisenin ve tövbenin yegane amacı sevgi ve dua ile onların değişmelerini sağlamaktır. İsa, tövbe sakramentini Paskalya bayramında bildirmiştir. İncil'de tövbe gizemi ile ilgili şunları okuyoruz; *“Haftanın o ilk günü akşam olunca, öğrenciler Yahudi yetkililerden korkusu nedeniyle buldukları yerin kapıları kapalıyken İsa geldi, ortalarında durup, “Size esenlik olsun!” dedi. Bunu söyledikten sonra onlara ellerini ve böğrünü gösterdi. Öğrenciler Rab’bi görünce sevindiler. İsa yine onlara, “Size esenlik olsun!” dedi. “Baba beni gönderdiği gibi, ben de sizi gönderiyorum.” Bunu söyledikten sonra onların üzerine üfleyerek, “Kutsal Ruh’u alın!” dedi. Kimin günahlarını bağışlarsanız, bağışlanmış olur; kimin günahlarını bağışlamazsanız, bağışlanmamış kalır.”*¹⁹⁷

Günahların bağışlanması için, suçlu kişinin dinsel törenle birlikte Rahibe günahlarını itiraf etmesi gerekmektedir. Rahibe günahların itiraf edilmesi törenin ana bölümüdür. Suçlu kişinin yapması gereken en önemli şey, ciddi bir şekilde pişman olmasıdır. Çünkü pişmanlık masumluğun ve sevginin bir göstergesidir. Pişmanlık sadece cehennem korkusuyla değil, Tanrı sevgisiyle içten gelen bir lütuf olmalıdır. Eğerki içten gelen bir pişmanlık yoksa, günahların bağışlanmasında beklenmemelidir.¹⁹⁸

e. Son Yağlama

Yağ sürme olayı Yakub'un Mektubunda; *“İçinizden biri hasta mı, kilisenin ihtiyarları'nı çağırtsın; Rab’bin adıyla üzerine yağ sürüp onun için dua etsinler. İmanla edilen dua hastayı iyileştirecek ve Rab onu ayağa kaldıracaktır.”*¹⁹⁹ cümleleriyle ifade edilmiştir.

---

¹⁹⁵ Erbaş, a.g.e., ss.188-189.

¹⁹⁶ Tarakçı, a.g.e., s.49.

¹⁹⁷ Yuhanna, 20/19-23.

¹⁹⁸ Erbaş, a.g.e., 344-345.

¹⁹⁹ Yakubun Mektubu, 5/14-15.

Hastaları kutsal yağ ile yağlama yoluyla bir yandan onların acısını hafifletmek, bir yandan da İsa Mesih'in çektiği acıları hatırlatmak maksadıyla kilisede tören eşliğinde yapılan bir sakramenttir. Sakramentin tören eşliğinde yapılmasının toplumsal önemi vardır. Ayin, topluluk içinde tüm üyelerin hazır bulunduğu ortamda gerçekleşir. Hıristiyanlardan biri ciddi bir hastalığa yakalandığı takdirde uygulanır. Eğer hasta daha önce günah çıkarmamışsa günahların bağışlanmasını sağlar.²⁰⁰

f. Rahip Takdisi (Ordo)

Kilise hiyerarşisinin üç üst mertebesinde bulunan diyakos, papaz ve piskoposların takdisi ayinidir. Bilinmektedir ki, İsa Mesih'in ilk vekilleri havariler, kilise babaları ve ondan sonrada kilise hiyerarşisi içinde yer alan din adamlarıdır.²⁰¹ Katoliklere göre piskoposlar içinde ilk sırayı Roma piskoposu alır. Ortodokslara göre, en yüksek sırada patrikler vardır. Protestanlarda ise kilise hiyerarşisi yoktur. Pastör ünvanlı görevli her işle uğraşır. Kilise hiyerarşisi içinde yer alan din adamları, bu görevlerine bir üst ruhban sınıfı tarafından, kutsanmak suretiyle atanırlar.²⁰²

İsmail Hakkı Bursevi, ruhbanlığın Hıristiyanlar arasında ortaya çıkışının Hz.İsa'nın göğe çekilmesinden sonra zalimler, Hıristiyanlara zulüm etmeye başlamışlardır. Büyük bir çoğunluğunda öldürmüşlerdir. Sağ kurtulmayı başaranlar da fitneye düşmemek için ve Hz.İsa'nın geleceğini müjdelediği peygamberi beklemek için dağ başlarında ruhbanca yaşamayı benimsemişlerdir.²⁰³ Ruhbanlar, Manastır hayatını seçip, hiç evlenmemiş olan Hz.İsa'yı örnek alarak bekar yaşamayı tercih etmişlerdir.²⁰⁴ Katoliklerde din adamları bekarlığa riayet etmek mecburiyetindedirler. Ortodokslarda keşişler, metropolitler ve patrikler bekar olmak zorundadır. Fakat papazlar evlenebilirler, ancak ikinci bir evlilik yapamazlar. Öyle bir durum söz konusu olduğunda bu vazifeyi yapma hakkını kaybederler. Protestanlarda ise bu konu diğer mezhepler gibi kurallara tabii tutulmamışken; din adamlarının da bekar kalma gibi bir mecburiyetleri yoktur.²⁰⁵

---

²⁰⁰ Erbaş, a.g.e., ss. 191-192.

²⁰¹ Tümer, Küçük, a.g.e., s.298.

²⁰² Gündüz, a.g.e., s.148.

²⁰³ Ahmet Cahid Haksemer, "Ruhbanlık Kavramındaki Anlam Kayması ve Tasavvufla İlişkilendirilmesi Üzerine Bazı Değerlendirmeler", Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, S.23, Çorum 2013, s.14.

²⁰⁴ Bilal Baş, "Hıristiyan Manastırçılığının Doğuşu", Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, S.1, İstanbul 2013, s.184.

²⁰⁵ Ali Erbaş, "Hıristiyanlık II.", Yaşayan Dünya Dinleri, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir 2013, s.218.

h. Evlilik (Nikâh)

Katolik kilisesinde evlilik sakramenti, İsa ile kilise arasındaki ruhani münasebetin sembolü olduğundan ötürü evlilik kutsal bir sakrament olarak kabul edilir. Evlenecek çiftin kilisede papazın huzurunda evlenmesi en önemli şart olarak görülür. Kilisede kıyılmayan nikâh sahih kabul edilmez.²⁰⁶ Hıristiyanlıkta evlilik, İsa ve kilise birliğinin sembolü olarak kabul edilir. Evlilik, Tanrı'nın huzurunda kilisede, İsa'nın sözleriyle gerçekleşmektedir.

Evlilik, zorla değil karşılıklı antlaşma ile kurulan bir müessesedir. Şüphesiz ki bu antlaşmayı imzalama görevi, akli selim olan ve özgürce karar verebilen kadın ve erkektir. Kilise, eşler arasında gerçekleşen bu onayı zorunlu kabul eder. Karşılıklı bir şekilde onay verilmeyen evlilik, kilise tarafından geçerli sayılmaz.²⁰⁷ Evlenmiş olan çiftin ömür boyu birlikte olmaları temenni edilir ve boşanmalarına müsaade yoktur. Katolik kilisesinde boşanma zina sayılıp kesin olarak yasaklanmıştır.

B. KATOLİK KİLİSESİ'NDE EVLİLİK SAKRAMENTİ

Hıristiyan geleneğinde evlilik kutsal bir eylem olarak görülür. Nikâh da bir gizem ya da sakrament olarak değerlendirilir. Hıristiyan geleneğinde nikâh törenleri kilisede dini ayin eşliğinde yapılmaktadır.²⁰⁸

Hıristiyanlık için evlilik, Tanrı'nın insanlığa sevgisini simgeleyen bir yaşama biçimidir. Evlilik, karşılıklı sadakat ve saygı çerçevesinde ilerleyen, iki kişinin sevgi birliğidir. Evlilik sebebiyle doğmuş olan Hıristiyan aile tüm insanlığa kilise'nin tabiatını göstermiş olur.²⁰⁹ Hıristiyanlar için erkek ve kadının evlilik yoluyla birleşmeleri Mesih İsa sayesinde gerçekleşen bir kurtuluş veya sakramenttir. Evlilik, yüzyıllar boyunca, değişik kültürler ve toplumlarda kutsal kabul edilmiş bir kurumdur. Kişinin ve toplumun mutluluğu evlilik ve aile mutluluğuyla sıkı sıkıya bağlıdır. Sevme eğilimi insanda doğumundan itibaren vardır. Tanrı, insanı erkek ve kadın olarak yarattıktan sonra onların birbirlerine karşı duydukları sevgi, Tanrı'nın insana duyduğu sevginin bir suretidir.²¹⁰

Hıristiyanlar, 'sakrament' adı altında bir dizi dinsel eylemle kendi kendilerini ifade ederler. Sakramentler Hıristiyan inancının sembolleridir. Hıristiyanlar için son derece

²⁰⁶ AbdürrahmanKüçük, Günay Tümer, Mehmet Alparslan Küçük, a.g.e., s.441.

²⁰⁷ Dominik Pamir, *Katolik Kilisesi Din ve Ahlak İlkeleri*, Yayıncılık Matbaası, İstanbul 2000, s.391.

²⁰⁸ Gündüz, a.g.e., s.106.

²⁰⁹ Aydın, (*Hıristiyan Kaynaklarına Göre Hıristiyanlık*), a.g.e., ss.73-74.

²¹⁰ Pamir, a.g.e., s.386.

kutsal olan evlilik konusunda son yetki kiliseye ait olduğundan, Hıristiyanların hayatının da hakimi olmuştur. Dinin emrettiği kurallar için tam anlamıyla titiz davranamayanlar bile dini nikâhlarını kilisede yapmak zorundadırlar. Kilisede rahip huzurunda evlenmeyen kişiler, Tanrı huzurunda tam evli olarak sayılmamaktadır. Katolik kilisesine göre evlilik kutsaldır ve ibadet niteliği taşımaktadır. Katolıklara göre evlilik, iman, umut ve sevginin birliğidir; bu yüzden kutsal kabul edilen bu kuruma çok önem verilmiş ve evlilik birliğinin ölene kadar sürmesi temenni edilmiştir. Katolik kilisesi tarafından evlilik kutsal kabul edilmesine rağmen herkes için zorunlu değildir. Çünkü Rab, bazı erkek ve kadınları, Tanrı'nın işleriyle uğraşmaları için bekârlığa davet etmiştir. Evlilik birliğinde zinaya yer verilmemiş, bu kutsal birleşmenin iffetli bir şekilde sürdürülmesi temel şart koşulmuştur.²¹¹ “Kim karısını boşar ve başkası ile evlenirse, ona karşı zina eder. Ve kadın kocasını boşar ve başkasıyla evlenirse zina eder.”²¹² “Herkes evliliğe saygı gösterebilir. Evlilik yatağı günahla lekelenmesin. Çünkü Tanrı, fuhuş yapanları, zina edenleri yargılayacak.”²¹³ İki kişinin evlenip aile kurmaları, özel bir şekilde birleştikleri anlamını taşır. Çiftler bir beden olduktan sonra, aile hayatlarının içine başkalarının müdahalesi olmamalı ve evliliğe ihanet karışmamalıdır. Evlilik içinde yapılan zina, ailenin huzurunu ve güvenini sarsan çok büyük bir günahdır. “İnsan koynuna ateş alır da, giysisi yanmaz mı? Korlar üzerinde yürür de, ayakları kavrulmaz mı? Başkasının karısıyla yatan adamın durumu budur. Böyle bir ilişkiye giren cezasız kalmaz.”²¹⁴ Evlilik, karşılıklı sevgi ve sadakat ile kurulmuş olup, doğacak olan çocukların Hıristiyan inancında yetişebileceği bir ortam hazırlamayı hedefleyen iki kişinin sevgi birliğidir. Eğer ki, karı koca arasındaki sevgide eksiklik varsa Tanrı huzurunda verdikleri söze ihanet etmiş olurlar. İki insan Tanrı huzurunda evlendiklerinde Tanrı'da bu beraberliğe katılmaktadır. Bu birliktelik İsa ve kilise'yi sembolize etmektedir. Bu yüzden Eşlerin hayatta oldukları sürece boşanmalarına izin yoktur.²¹⁵

İlk evliliği oluşturan ve kuran Tanrı'dır. Tanrı'nın kutsaması olmadan evlilik geçerli olarak kabul edilmez. Evlilik ilâhi bir kurum olduğu için içinde sevginin barınması şarttır. Çünkü sevgi, evliliğin ömürlük olmasını sağlar. Tanrı, bu sebepten ötürü sevgiye çok büyük önem vermiştir. Kilisede çiftlerde aranan en önemli şart, her ikisinin de vaftizli olmasıdır. Her sakramentin kendine has seromonisi olduğu gibi, evlilik sakramentinin

²¹¹ Angelo Viganò, *Evlilik ve Aile*, Sent Antuan Kilisesi, İstanbul 2014, ss.12-14.

²¹² Markos, 10/2-12.

²¹³ İbraniler, 13/4.

²¹⁴ Süleymanın Özdeyişleri, 6/27-29.

²¹⁵ Sarıkçıoğlu, (*Başlangıçtan Günümüze Dinler Tarihi*) a.g.e., s.349.

gerçekleşmesi için bazı şartların yerine getirilmesi gerekir. Evlilik ayininin gerçekleşmesinden önce erkek ve kadının evlenmeden bir kaç hafta önce evlenecekleri kilisenin papazına müracat etmeleri şarttır. Papaz, onlara bir kaç soru eşliğinde evliliğin gerekliklerini anlatır. Bunun dışında eşlerin vaftiz olmuş olmaları ve vaftiz olduklarına dair sertifikalarının olması zorunludur. Ayrıca, eşlerin imanlarını muhafaza etmeleri için kilise onlara tövbe sakramenti uygular. Bu şartlar tamamlandığı takdirde evlilik töreni hazırlıkları başlar.²¹⁶ Hıristiyanlıkta belli bir sakrament haline gelmiş olan evlilik töreni, oruç ve tövbe zamanları dışında bir günde belirlenmelidir. Çünkü bu gibi zamanlarda gösterişli törenlerin yapılması yasaktır. Kilisede evlenmek, Hıristiyanlar tarafından adet veya gelenek gibi bakılmaz. İmanın gereği olarak görülür. Hıristiyanlara göre, kilise yer değil bir cemaattir. Onlara göre kilise de evlenmek evliliğin yüceliğini belirtir.²¹⁷

Evlilik seramonisi başta çiftlerin karşılıklı onayı ile başlar. Ondan sonra ilahiler okunup, pavlusun mektuplarından cümleler seçilir. Ardından da dua edilir. İncil'den, şu parçalar okunur; *“Ve ferisiler onu deniyerek gelip dediler; bir kimsenin her hangi bir sebeple karısını boşaması caiz midir? İsa bu suale şöyle cevap verdi; Başlangıçta yaradan onları erkek ve dişi yarattığını ve bunun için insan babasını ve anasını bırakacak, karısına yapışacaktır ve ikisi bir beden olacaktır.”*²¹⁸ Katolik kilisesinde evlilik ayini Missa ayini sırasında yapılır. Ayin esnasında çift için özel dualar ve incil'den metinler okunarak evlilik merasimi gerçekleşir. Evlenecek çiftler ana sunak önünde durur ve her ikisinde yanlarında şahitlerin bulunması şarttır. Rahip nikâhın, anlam ve önemini belirten konuşmasını yaptıktan sonra, çiftlerin karşılıklı onaylarını alır ve her ikisini de Peder, Oğul ve Kutsal Ruh'un adıyla kutsar.²¹⁹

Tanrı'nın insanı bir kadınla bir erkekten yaratması, evlenmenin ilk kaynağı olarak kabul edilir. Erkek ve kadının evliliğe ilişkin temel anlamı, erkek ve dişi şeklinde yaratılmaları, Yaratılış'ta şu sözlerle ifade edilmiştir; *“Adem bütün evcil ve yabanıl hayvanlara, gökte uçan kuşlara ad koydu. Ama kendisi için uygun bir yardımcı bulunmadı. Rab Tanrı, Adem'e derin bir uyku verdi. Adem uyurken, Rab Tanrı onun kaburga kemiklerinden birini alıp yerini etle kapadı. Adem'den aldığı kaburga kemiğinden bir kadın yaratarak onu Adem'e getirdi. Adem 'İşte, bu benim kemiklerimden alınmış kemik, etimden alınmış ettir' dedi. 'ona, kadın denilecektir, çünkü o adamdan alındı'. Bu nedenle*

²¹⁶ Erbaş, a.g.e., ss.216-217.

²¹⁷ Ünal, (Hıristiyanlıkta Kadın ve Aile Anlayışına Genel Bir Bakış) a.g.m., s.130.

²¹⁸ Tekvin, 2/24.

²¹⁹ Jakop, a.g.e., s.58.

adam annesini, babasını bırakıp karısına bağlanacak, ikisi tek beden olacak."²²⁰ Tanrı gözünde evliliğin temel oluşturucularını en net şekilde Adem ve Havva'nın birlikteliğinden görmekteyiz.

Evlilik, İsa ve kilise birliğinin sembolü olarak kabul edilmiştir. Hıristiyanlar, bu birliğe Tanrı'nın da katıldığına inanırlar. Katolik mezhebinde evlilik, bu şekilde kutsal bir sakrament haline getirilmiştir. Katolik kilise hukukuna göre bir Katolik veya Katolik olmayan veya Hıristiyan olmayan birisinin evliliği anlamına gelen karışık evlilik şekli yasaktır. Kilise ancak belirli şartlarda bu tür evliliklere istisna gösterir. Hıristiyanlara göre, kilisede evlenmek bir adet veya gelenek değil, imanın bir gereği olarak kabul edilmelidir. Hıristiyanlıkta, kilisede evlenmek, evliliğin kutsallığını ve önemini göstermektedir. Evlilik ayini esnasında çift, kilise tarafından mukaddes bir bağla bağlanır. Evlilik merasimi genellikle kadının bağlı olduğu kilise de yapılır.²²¹

Evliliği ilgilendiren temel boyut, evliliğin din adamları gözetiminde kilisede dini hukuka uygun şekilde yapılması meselesidir. Evlilik, İsa ile kilisenin birliğine, tek beden olmasına benzetilirken, benzetilen Mesih sırrıdır. 'Evlilik sakramenti' ibaresini ilk kullanan kilise babası Augustin'dir.²²² Kendini zinadan korumanın ve nesli sürdürmenin yolu evlilikten geçmektedir. Evlilik kurumu zorla değil, iki tarafın isteğiyle gerçekleşen kutsal bir kurumdur. Diğer bütün dinlerde olduğu gibi, boşanma zina sayılmakta ve kesin olarak yasaklanmaktadır. İncil'e göre; evlenen çiftler tek beden haline gelmişler ve artık ayrılmaları söz konusu değildir.²²³ "*Herkes evliliğe saygı gösterecektir. Evlilik yatağı günahla lekelenmesin. Çünkü Tanrı, fuhuş yapanları, zina edenleri yargılayacak.*"²²⁴ Zina eden kişiler, kendilerini bir evliliğe adanmış olup; sonradan kendileri bu adamayı bozup günaha düşmüş kişilerdir.

Tanrı Yaradılıştan itibaren ilk olarak erkeği, ondan sonrada kadını yarattı. Fakat bu ilk çiftin günaha düşmesiyle insanlığın kaderinde bir değişikliğe neden oldu. İlk günahın suçu kadına yüklendi ve bütün kadınlar havva olarak kabul edildi. Tarihe bakıldığında kadının konumu her ne kadar iyi görünmese de, Hz. İsa'nın, kadınlara vermiş olduğu değer İnciller'de çok açık bir şekilde ifade edilmiştir. Katolik kilise'si kadını dünyaya gönderilmiş bir sevgi örneği olarak kabul eder. Kilise'ye göre kadın, sevgi ve düşünce,

---

²²⁰ Yaradılış, 2/20-25.

²²¹ Nihat Durak, *Süryani Ortodoks Kilisesin'de İbadet*, Rağbet Yayınları, İstanbul 2011, ss.280-288.

²²² Canan Seyfeli, *Ermeni Kilisesin'de Sakramentler*, Çizgi Kitabevi Yayınları, Konya 2015, ss.353-357.

²²³ Markos, 10/8-12.

²²⁴ İbranilere, 13/4.

erkek ise güç ve düşüncedir. Buradan anlaşılmaktadır ki, kilise kadın ve erkeği zeka gücü olarak eşit görmektedir. Bir Hıristiyan evliliğinde, kadının rolü çok büyüktür. Bu yüzden hiçbir kadın Hıristiyanlık inancına göre önemsiz değildir. Karı, koca evlenirken birlikte kutsanmışlardır, bu yüzden evlilik içinde başlarına buyruk hareket edip karar vermeleri doğru değildir.²²⁵

1. İnciller'e Göre Kadın

Kadın konusu, hangi din söz konusu olursa olun en çok tartışılan konu olmuştur.²²⁶ İncil'de, kadını ele alan bir çok ayet bulunmaktadır. Pasajlara göre insanın yalnız olması doğru değildir, o yüzden Tanrı insanı iki cinsten yarattı fakat erkek üstün kabul edilmiş, kadınsa ikinci plana atılarak, erkeğe yardımcı olarak yaratılmıştır. Kadının ikinci plana atılması ile ilgili ifadeler Pavlus'a aittir. Pavlus, mektuplarında erkeğin hakimiyetini çok açık bir biçimde ifade etmiştir.²²⁷ *"Ey kadınlar, Rab'be bağımlı olduğunuz gibi, kocalarınıza bağımlı olun. çünkü Mesih bedeninin kurtarıcısı olarak kilisenin başı olduğu gibi, erkek de kadının başıdır. Kilise Mesih'e bağımlı olduğu gibi, kadınlar da her durumda kocalarına bağımlı olsunlar."*²²⁸ Geçmişte Hıristiyanlıkta kadının statüsüne bakılacak olursa, Yahudilikten etkilendiğini görmekteyiz. Fakat yine de Hıristiyanlık, Yahudiliğe göre kadına karşı daha hoşgörülüydü. Ancak dinde kadının durumu çok iyi sayılmazdı. Özellikle de Pavlus'un mektuplarında kadının hep ikinci plana atıldığı ve kadının erkekten alt bir mertebede olup; erkek için yaratıldığı fikri açık bir şekilde ifade edilmiştir. Hıristiyan Rahiplere göre de kadının durumu çok farksız değildir. Rahiplere göre, ilk günahın işlenmesinin ve erkeğin alçalmasının sorumlusu kadındı.²²⁹

Pavlus'a göre; kadın, sadece erkek için yaratılmıştır ve kadın her işte kayıtsız şartsız kocasının emrine mahkumdur. Eski Ahitte ki yazıları referans alırsak, Hıristiyan anlayışına göre kadın yaratılış ve akıl yönleriyle erkekten gerideydi. Bu yüzden kadın, kendi başına hareket edemezdi. Kilise babaları kadını kusurlu varlıklar olarak ilan

---

²²⁵ George Weaver, *Hıristiyan Evi*, (çev. Hande Taylan), GDK Yayınları, İstanbul 2014, ss.26-29.

²²⁶ Süleyman Turan, "Kadınların Hıristiyan Misyon Tarihindeki Yeri", Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, S.15, Çorum 2009, s.158.

²²⁷ Ünal, (Hıristiyanlıkta Kadın ve Aile Anlayışına Genel Bir Bakış) a.g.m., ss.132-133.

²²⁸ Efesliler, 5/22-24.

²²⁹ Ameneh Baseri, "Semavi Dinlerde (İslâm, Hıristiyanlık, Yahudilik) Kadına Şiddet ve Saygı'nın Karşılaştırılması Hakkında Araştırma", KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, S.1, Karaman 2014, s.124.

etmişlerdi.²³⁰ Roma hukukuna göre; kadın, erkeğin egemenliği altına girdikten sonra malı ve şahsı kocasına ait olur. Çünkü evliliğin geçerli olması için kadının erkeğin egemenliği altına girmesi gereklidir.²³¹ Kadın eşine itaat etmeli ve isteklerine karşı gelmemelidir. Evi geçindirmek ve kadınına sahip çıkmak evlilikte erkeğin görevidir. Bu yüzden evin masraflarını karşılamak tamamen erkeğin omuzlarındadır, kadının bu masraflara katılması zorunlu değildir.²³²

Hıristiyanlık tarihine bakılacak olursa ilk zamanlarda gayri ahlaki ilişkilerin artış göstermesi ile Hıristiyan din adamları bu durumdan kadını sorumlu tutmuşlardır. Kiliseye göre kadın, erkeği baştan çıkararak, Adem'in cennetten kovulmasına vesile olan bir varlıktır.²³³ Kadın yaratıldığında henüz hiç bir hataya bulaşmamış ve günah kendisine dokunmamıştı. Fakat, kadın şeytan tarafından kandırılıp zayıf düşmüş ve bu suçuna erkeğide ortak etmiştir.²³⁴ Pavlus'un mektuplarından çok açık anlaşılmaktadır ki kadının yüksek sesle konuşmasına bile müsaade verilmemiştir. Özellikle de, toplum ve cemaatlerde sessiz kalmaları emredilmiştir. *“Kadınlar toplantılarınızda sessiz kalsın. Konuşmalarına izin yoktur. Kutsal Yasa'nın da belirttiği gibi, uysal olsunlar. Öğrenmek istedikleri bir şey varsa, evde kocalarına sorsunlar. Çünkü, kadının toplantı sırasında konuşması ayıptır.”*²³⁵ Bir başka cümlesinde ise kadının Tanrı'ya ibadet ettiği sırada saçının traş edilmiş olmasının uygun olduğu, eğer ki traş edilmemişse başını örtmesi gerektiğini vurgulamıştır. Erkek için ise, onun fitratı gereği, başını örtmesi gerekmediğini çünkü erkeğin Tanrı'nın yüceliğini temsil ettiğini ifade etmiştir. Korintoslulara yazmış olduğu birinci mektubunda da bu ifadeleri şu şekilde geçmektedir; *“Kadın başını açarsa, saçını kestirsin. Ama kadının saçını kestirmesi ya da tıraş etmesi ayıpsa, başını örtün. Erkek, başını örtmemeli; o, Tanrı'nın benzeri ve yüceliğidir. Çünkü erkek kadından değil, kadın erkekten yaratıldı. Erkek kadın için değil, kadın erkek için yaratıldı. Bu nedenle ve melekler uğruna kadının başı üzerinde yetkisi olmalıdır. Ne var ki, Rab'de ne kadın erkekten ne de erkek kadından bağımsızdır. Çünkü kadın erkekten yaratıldığı gibi, erkek de kadından doğar. Ama her şey*

²³⁰ Hakkı Şah Yasdıman, "Kadının İslâm Geleneğindeki Yeri ve Konumuna Yahudi-Hıristiyan Kültürün Etkilerinden Bazı Örnekler", Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, S.14, İsparta 2005, s.68.

²³¹ Charles George Herbermann, "Marrage", The Catholic Encyclopedia, Volume 9, New York 1910, p. 135.

²³² Özlem Söğütü Erişgin, "Roma Toplumunda Kadının Konumu", İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S.2, Malatya 2013, ss.4-6.

²³³ Ümit Akkaya, *Hız. Peygamberin (s.a.v) Kadınların Sosyal Hayattaki Konumu ve Ahlaki Eğitimi ile İlgili Hadislerinin Eğitsel Açısından Değerlendirilmesi*, Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yüksek Lisans Tezi), Çorum 2012, ss.11-12.

²³⁴ Weaver, a.g.e., s.25.

²³⁵ I. Korintoslulara, 14/35-36.

Tanrı'dandır. Siz kendiniz karar verin; kadının açık başla Tanrı'ya dua etmesi uygun mu? Doğanın kendisi bile size erkeğin uzun saçlı olmasının kendisini küçük düşürdüğünü, kadının uzun saçlı olmasının ise kendisini yücelttiğini öğretmiyor mu? Çünkü saç kadına örtü olarak verilmiştir. Bu konuda çekişmek isteyen varsa, şunu bilsin ki, bizim ya da Tanrı'nın kilise'lerinin böyle bir alışkanlığı yoktur."²³⁶

Oysa ki İsa, kadınlara karşı her vakit ılımlı yaklaşmış ve haklarını korumuştur. İsa, İncil'i yayma işinde kadınları da görevlendirmiştir. İsa, sadece sözleriyle değil davranışlarıyla da kadını yüceltip değer vermiştir. İsa, kadınlarla konuşmuş ve onların dertlerini dinlemiş, hatta zina yapıp günah işleyen kadınları bile bağışlamıştır.²³⁷ Konuyla ilgili İncil'de şöyle ifade edilmiştir; *"Bunu İsa'ya denemek için söylüyorlardı, öyle ki onu suçlu çıkarabilsinler. İsa, yere eğilmiş, parmağıyla yazı yazıyordu. Kendisine soru sormakta direktmeleri üzerine doğruldu. 'Aranız da kim günahsızsa kadına ilk taşı o atsin' dedi. Yeniden yere eğilip parmağıyla toprağa yazmaya başladı. Bunu işitince, yaşlılardan başlayarak, teker teker sonuncusuna varıncaya dek çekilip gittiler. İsa tek başına kaldı. Kadın da orta yerde dikiliyordu. İsa doğrulup, 'Ey kadın dedi ona, seni yargılayanlar nerde? Kimse seni suçlu çıkarmadı mı? Kadın, 'Hiç kimse ya Rab' deyince, 'Ben de seni suçlamıyorum' dedi. Git ve bundan sonra günah işleme.*"²³⁸ Buna benzer bir başka pasajda'da, İsa'nın Ferisilerden birinin evine yemeğe gittiği bir vakitte o civarlarda günahkar olarak bilinen bir kadının, oraya gidip İsa'nın ayaklarının dibinde ağlayıp, İsa'nın ayaklarına yağ sürüp ağladığı anlatılmaktadır. İsa'yı evine davet eden Ferisi bu manzarayı görünce, İsa'nın peygamberliğinden şüphe etmiştir. Kendi kendine; eğer İsa peygamber olsaydı bu kadının günahkar bir kadın olduğunu anlardı, demişti. Bunun üzerine İsa, kadına bakarak şunları söylemiştir; *"Bu kadını görüyorsunuz? Ben senin evine geldim, ayaklarım için bana su vermedin. Bu kadın ise ayaklarımı gözyaşlarıyla ıslatıp saçlarıyla sildi. Sen beni öpmedin, ama bu kadın eve girdiğimden beri ayaklarımı öpüp duruyor. Sen başıma zeytin yağı sürmedin, ama bu kadın ayaklarıma güzel kokulu yağ sürdü. Bu nedenle sana şunu söyleyeyim. Kendisinin çok olan günahları bağışlanmıştır. Çok sevgi göstermesinin nedeni budur. Oysa kendisine az bağışlanan, az sever. Sonra kadına, günahların bağışlandı dedi. İsa'yla, birlikte sofrada oturanlar kendi aralarında, 'Kim bu adam? Günahları bile bağışlıyor!' şeklinde konuşmaya başladılar. İsa*

²³⁶ I. Korintoslulara, 11/6-16.

²³⁷ Ömer Faruk Harman, "Hıristiyanlıkta Kadın Algısı", Kur'an ve Kadın Sempozyumu, Ankara 2010, ss.57-59.

²³⁸ Yuhanna, 8/6-11.

ise kadına, 'İmanın seni kurtardı, esenlikle git' dedi."²³⁹ İsa, kadınlar konusunda hassas ve nazikti, mucizelerini onların üstünden de esirgemiyordu. Şayet birinin bir hastalığı veya bir derdi olduğunda derman olmak için kadın erkek ayırmaksızın yardıma koşuyordu. Buna benzer hadiseler yine İncil'de bildirilmiştir. "O yöreden Kenan'lı bir kadın İsa'ya gelip 'Ya Rab, ya Davut oğlu halime acı. Kızım cine tutuldu, çok kötü durumda' diye feryat etti. İsa kadına hiçbir karşılık vermedi. Öğrencileri yaklaşıp; 'Sal şunu gitsin' diye rica ettiler. 'Arkamızdan bağırıp duruyor'. İsa, 'Ben yalnız İsrail halkının kaybolmuş koyunlarına gönderildim' diye yanıtladı. Kadın ise yaklaşıp, 'Ya Rab, bana yardım et' diyerek onun önünde yere kapandı. İsa ona, 'Çocukların ekmeğini alıp köpeklere atmak doğru değildir' dedi. Kadın, 'Haklun ya Rab' dedi. 'Ama köpekler de efendilerinin sofrasından düşen kırıntıları yer'. O zaman İsa ona şu karşılığı verdi; 'Ey kadın, imanın büyük! Dediğin gibi olsun'. Ve kadının kızı o saatte iyileşti."²⁴⁰ Bir başka hadisede Markos'ta şu şekilde anlatılmıştır; "Orada, on iki yıldır kanaması olan bir kadın vardı. Bir çok hekimin elinden çok çekmiş, varını yoğunu harcamış, ama iyileşeceğine daha da kötülemişti. Kadın, İsa hakkında anlatılanları duymuştu. Bu nedenle kalabalıkta O'nun arkasından gelip giysisine dokundu. İçinden, 'Giysilerine bile dokunsam kurtulurum' diyordu. O anda kanaması kesili verdi. Kadın, bedeninin derinliğinde acıdan kurtulduğunu hissetti. İsa ise, kendisinden bir gücün akıp gittiğini hemen anladı. Kalabalığın ortasında dönüp, 'Giysilerime kim dokundu?' diye sordu. Öğrencileri ona, 'Seni sıkıştıran kalabalığı görüyorsun! Nasıl oluyor da 'Bana kim dokundu' diye soruyorsun'? dediler. İsa, kendisine dokunana görmek için çevresine bakındı. Kadın da kendisindeki değişikliği biliyordu. Korkuyla titreyerek geldi, İsa'nın ayaklarına kapandı ve O'na bütün gerçeği anlattı. İsa ona, 'Kızım' dedi, 'İmanın seni kurtardı' esenlikle git. Acıların son bulsun"²⁴¹ dedi. İsa'ya göre, Tanrı erkeği ve kadını eşit olarak yarattı, ve Tanrı'nın katında ikiside birdi, bunun referansı da İncil'de çok açık bir şekilde anlatılmıştır; "Çünkü, Mesih İsa'ya iman ettiğiniz için hepiniz Tanrı'nın oğullarısınız. Vaftiz de Mesih'le birleşenlerinizin hepsi Mesih'i giyindi. Artık ne Yahudi ne Grek ne köle ne özgür, ne erkek ne dişi ayrımı var. Hepiniz Mesih İsa'da birsiniz."²⁴²

---

²³⁹ Luka, 7/36-50.

²⁴⁰ Matta, 15/22-28.

²⁴¹ Markos, 5/25-34.

²⁴² Galatyalılara, 3/26-28.

2. Hıristiyanlıkta Aile Yapısı

Aile olmak ve evlilik konusu insanın hayatında çok önemli bir yer tutmaktadır. Ailenin sağlıklı bir şekilde uzun yıllar devam etmesi için, aile içindeki ilişkilerin güçlü olması gerekir. Aile, yaratılış anından itibaren kutsal kabul edilmiş ve olmasa olmaz olarak nitelendirilmiştir. Aile, toplumun vazgeçilmez kurumudur. Zaman ve tarihin değişmesiyle aile kavramında bir takım değişikliklere uğramıştır. Ailenin toplum içinde çok önemli bir fonksiyonu vardır. Aile, neslin devamı demektir. Topluma yeni nesilleri kazandıran ailedir.²⁴³ Aile, bir yuvadır, bu yuvanın içinde; sevmeye, hoşlanma gibi eylemlerin yanında, sahiplenme, koruma, karşılıklı hoşgörü, sabır gibi vasıfların hepsi yuvanın içinde bulunur.²⁴⁴ İyi bir aile aynı imandan kadın ve erkeğin bir araya gelmesi ile kurulur. Böylece aynı imana, aynı dünya görüşüne sahip olan iki insanın birleşmeleri ile aile içinde gerekli olan sağlam temel atılmış olur.

Aile, sosyal hayatın önemli unsurlarındandır. Evlenmelerinde her hangi bir engel bulunmayan erkek ve kadının kendi iradeleriyle kurdukları bir müessesedir. Aile, insanın gerek sosyal, gerek kültürel hayatını sağlayan önemli bir kurumdur.²⁴⁵ Kutsal Kitap “evlilik” konusuna yaşam boyu, ölüm ayırana kadar devam etmesi gereken bir beraberlik olarak bakmaktadır. Bu yüzden doğru eş seçimi yapmak ve aile kurmak hiç bir şeyle kıyaslanmayacak kadar değerlidir.

Aile, Rab tarafından kurulmuş, erkek ve kadının birbirinden ayrılmaz bağlarla ilişkilendirildikleri bir kurumdur. Aile kurumunun oluşması ile birlikte insanın yaşama sevinci Rab’den sonra insanın hayatında önemli bir boşluğu doldurur. Aile, kadın ve erkeğin her konuda birbirini tamamladıkları, sadakat ve sevgiyi içeren, Mesih İsa’nın kiliseyle ilişkisini yansıtan, evlilik yoluyla oluşmuş bir kurumdur.²⁴⁶ Rab, insanı kendi suretinde, erkek ve dişi olarak yarattı, onları kutsayarak “*Verimli olun çoğalın*” dedi.²⁴⁷

Aile içi ilişkinin temelini güvene dayanması sebebiyle, aile olmak üzere bir araya gelen bireyler aynı zaman da bir evin sorumluluğunu üstlenmeyi de kabul etmiş olurlar. Ailenin uzun yıllar sürebilmesi için karşılıklı şart saygı ve paylaşımcılıktır.²⁴⁸ Aile içine zamanla çocukların katılması ailenin mutluluğunu ve bereketini artırmış olur. Erkek ve

²⁴³ Ünal, (Hıristiyanlıkta Kadın ve Aile Anlayışı) a.g.e., s.125.

²⁴⁴ Turgay Üçal, "Mesih İnancın da Evlilik ve Aile", Din ve Hayat Dergisi, S.12, İstanbul 2011, ss.21-23.

²⁴⁵ Topçuoğlu, a.g.m., ss.80-81.

²⁴⁶ Bkz. İsmail Kulakçioğlu, *Aile ve Evlilik Bağları*, Bursa Protestan Kilisesi, Bursa 2013.

²⁴⁷ Yaratılış, 1/27-28.

²⁴⁸ Ergeshkyzy, a.g.t., s.9.

kadının çocuğa karışması her ikisinde sorumluluklarını artırır. Topluma ve dinine faydalı bir evlat yetiştirmek her Hıristiyan anne ve babanın görevidir. İncil’de Mesih İsa’ya bağlanan kişiye Tanrı’nın manevi çocuğu denir. Hiç kimse Hıristiyan aileden geldi diye “Hıristiyan” olarak doğmaz. Mesih’e kavuşmanın tek yolu, bilinçli bir yaşa varınca kişinin gönüllü olarak O’na bağlanmasıdır. Burada elbetteki anne ve babanın görevi büyüktür. Hıristiyan, ailelerinde eşlerin Mesih’e duydukları saygıdan dolayı birbirine de saygılı olmaları lazımdır. Aile hayatında, eğer erkek evin başıysa, kadın da evin yüreğidir. Bu nedenle aile içinde görev dağılımları olması önemlidir. Eşlerin birbirlerine saygı göstermeleri ve birbirlerini karşılıklı olarak dinlemeleri gerekir. Erkek, evin geçimini, eşinin ve çocuklarının ihtiyaçlarını karşılamak için çalışmalı, kadınsa, eve ait görevlerini gerçekleştirmelidir. Özellikle çocukların bakımıyla ilgilenmek annenin sorumluluğudur. Çocukların en çok evde annelerine gereksinimleri vardır. Eşler arasında karşılıklı sevgi ve hoşgörünün olması kusursuz bir ilişkiyi oluşturur.²⁴⁹

Ahlaksal ve dinsel konularda, anne ve baba Kutsal Kitap’ın öğretileri hakkında evde çocuklarıyla birlikte konuşmalıdır. Aile içinde, Kutsal Kitap okunması ve okuduklarını yaşantılarına yansıtmaları çok önemlidir. Her ailenin içinde bazen görüş ayrılıkları ortaya çıkabilir ama yine de iyilik severlik ve şefkat Hıristiyan ailenin baş erdemi olmalıdır.²⁵⁰ Kutsal Kitap aileyi toplumun temeli olarak görür, bu Kutsal Kitap’ın Yarattığı bölümünde açıklanmaktadır. Aile kutsal bir müessesedir. Kutsal olmasının en belirgin vasfıdır. Aile aynı zamanda çocukların Tanrı’yı öğrendiği ilk yer veya okuldur. Aile içinde, ebeveynler dine yeterince sahip çıkmassa çocukların bu konuda hassas olmalarını beklemekte yanlış olur. O yüzden anne ve baba öncelikle dini iyi bilecek ki çocukları dini sorduğu vakit veya biz neden Tanrı’ya inanıyoruz dediği vakit Kutsal Kitap’a uygun açık bir şekilde cevap vermelidirler.²⁵¹ Aile çocuklarına dini öğretirken terbiye ve ahlakıda öğretmiş oluyor. Çocuk dini öğrenirken aynı zamanda anne ve babaya nasıl davranacağını da öğreniyor. Kutsal Kitap, anne ve babaya nasıl davranılması gerektiğiyle ilgili örneklerle doludur.

*“Anne, babana saygı göster. Öyle ki, Tanrı’nın Rab’bin sana vereceği ülkede ömrün uzun olsun.”*²⁵²

²⁴⁹ İannitto, v. dğr., a.g.e., ss.240-241.

²⁵⁰ Weaver, a.g.e., ss.13-14.

²⁵¹ Derek Malcolm, *Kutsal Kitap’a Göre Etik*, Babylon Yayın, İstanbul 2013, s.169.

²⁵² Mısırdan Çıkış, 20:12.

*“İyilik bulmak, yeryüzünde uzun ömürlü olmak için annene babana saygı göstereceksin, vaat içeren ilk buyruk budur.”*²⁵³

Hıristiyanlık aile yapısı ile Yahudilik aile yapısı arasında bir takım benzerlikler görülmektedir. Şu farkla ki, Yahudilikte aile maddeci anlayışa yönelikken, Hıristiyanlıkta ailenin sosyal ve medeni yönü daha ağır basmaktadır. Hıristiyanlıkta aile, tamamen dini bir kurum olarak algılanmıştır.²⁵⁴ Hıristiyanlıkta evlilik ve aile ile ilgili tarih boyunca iki ayrı tavır sergilendiği görülmektedir. Bir kısım Hıristiyanlar evliliği benimsemiş, evlenip aile kurmanın yerine getirilmesi gereken bir görev olduğunu, evliliğin İsa ile kilise arasındaki bağın temsili olduğunu savunmuşlardır. Hıristiyanlık aileyi tamamen dini bir kurum olarak kabul etmektedir. Aileyi meydana getiren evliliğe Hıristiyanlıkta o kadar büyük önem verilmiştir ki evlenmekle karı kocanın tek bir beden haline geldiği ve artık ayrılımalarının mümkün olmadığı sonucuna varılmıştır. Hıristiyanların bu tutumu Yahudilikte ki aşırı boşanma oranına tepki olarak ortaya çıkmış olsa bile, boşanmayı bütünüyle reddettiği içinde, hem diğer dinlerce hem kendi mezhepleri arasında fikir ayrılığına ve bir başka aşırılığa sebebiyet vermiştir.²⁵⁵ Aile içinde kadın da, erkek de, çocuk da birer üyedir ve ailenin her bir üyesi ailenin huzuru, mutluluğu ve devamı için çaba sarfetmek zorundadır. Aile içinde hem kadın hem erkek gerekli gereksinimleri karşılamalıdır. Diğer bir kısım ise, evliliğin sınırlı olan bu dünya hayatı için bir tehdit olabileceğini, ahiret için yapılması gereken amellere mani olabileceği için kaçınılması gerekli olan bir kurum olduğunu söylemişlerdir. Bu görüşte olanlar Pavlus’un bazı sözlerini yaşam tarzı haline getirenlerdir.²⁵⁶

Evliliğe karşı çıkanlar Pavlus’un şu sözlerini referans göstermişlerdir; *“Erkeğin kadına dokunmaması iyidir diyorsunuz. Ama fuhuştan ötürü her erkek karısıyla, her kadın da kocasıyla yaşasın. Erkek karısına, kadın da kocasına hakkını versin. Kadının bedeni kendisine değil, kocasına aittir. Bunun gibi, erkeğin bedeni de kendisine değil karısına aittir. Geçici bir süre için anlaşıp kendinizi duaya vermekten başka bir nedenle birbirinizi mahrum etmeyin. Sonra yine birleşin ki, kendinizi denetleyemediğiniz için Şeytan sizi ayartmasın. Bunu bir buyruk olarak değil, bir uzlaşma yolu olarak söylüyorum. Herkesin benim gibi olmasını dilerdim. Ama herkesin Tanrı’dan aldığı ruhsal bir armağanı vardır;*

---

²⁵³ Efesliler, 6/2-3.

²⁵⁴ Ataşalan, a.g.t., s.36.

²⁵⁵ Mehmet Akif Aydın, "Dinlerde ve Bazı Kültürlerde Aile Yapısı", Din ve Hayat Dergisi, S, 12, İstanbul 2011, ss. 11-13.

²⁵⁶ Hakkı Şah Yasdıman, "Pavlus’un Evlilik Hakkındaki Görüşü", Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, S.8, İsparta 2001, s.77.

kiminin söyle, kiminin böyle. Yine de evli olmayanlarla dul kadınlara şunu söyleyeyim; benim gibi kalsalar kendileri için iyi olur. Ama kendilerini denetliyemiyorlarsa, evlensinler. Çünkü için için yanmaktansa evlenmek daha iyidir."²⁵⁷ Pavlus, bu sözleriyle hem kadınları hem de erkekleri evlenmemeye teşvik ettiği açıktır. Pavlus, evlenmemenin daha iyi olabileceğini savunurken, zamanın kısıtlı olduğundan bahseder. Mesih'in gelişinin ve kıyametin yakın olduğunu, dünyanın geçici olduğunu, bu yüzden geçici olan bu dünya için insanın Tanrı'yı ihmal etmemesi gerektiğini ima etmiştir. Evli olan kişinin dünya işleriyle haşır neşir olacağını, evli olmayan kişinin ise hem bedence hem ruhça Rab'bin işleri için kaygılanacağını savunmuştur.²⁵⁸

Pavlus, evlilik ve aile ile ilgili görüşlerini ifade ederken, zinanın suç olduğunu, fuhuştan kaçınılması gerektiğini, tek eşle evlilik konusunu tek beden olma fikriyle şöyle beyan etmiştir; *"Bedenlerinizin Mesih'in üyeleri olduğunu bilmiyor musunuz? Meih'in üyelerini alıp bir fahişenin üyeleri mi yapayım? Asla! Yoksa fahişeyle birleşenin, onunla tek beden olduğunu bilmiyor musunuz? Çünkü, 'İkisi tek beden olacak' deniyor. Rab'le birleşen kişiye O'nunla tek ruh olur. Fuhuştan kaçın. İnsanın işlediği bütün öbür günahlar bedenin dışındadır; ama fuhuş yapan kendi bedenine karşı günah işler. Bedeninizin, Tanrı'dan aldığınız ve içinizdeki Kutsal Ruh'un Tapınağı olduğunu bilmiyor musunuz? Keninize ait değilsiniz.*"²⁵⁹

Aile için de erkeğe ne kadar sorumluluk düşüyorsa, kadının da rolü erkekten daha az değildir. Tekvin'in 2/18-24 cümlesinde adamın yalnız kalmasının iyi olmadığını 'uygun bir yardımcı' gerektiğini okuyoruz. Aile hayatı müsterektir bu yüzden, evlilik te erkek ve kadının karşılıklı olarak sorumlulukları vardır. Yaratılıştan beri erkek ve kadın aynı ihtiyaçlara sahiptir. Kutsal Kitap'ta kadının erkekten daha düşük bir konumda olduğunu belirten bir ayet yoktur. *"Adem kadına; kemiklerimden alınmış kemik, etimden alınmış ettir"*²⁶⁰ demekle, kadının kendisi yaşayan bir can olduğunu anlatmıştır. Kutsal Kitap aileyi toplumun temeli olarak görmektedir. Aile hayatının korunması için Tanrı tarafından verilmiş olan net buyruklar vardır. Zinaya bulaşmak ciddi bir suçtur. Aile hayatı için önemli bir tehdittir. Tanrı, katında insan için ideal olan evlilik tek eşlilik üzerine kurulmuştur. Kişi tek eşle ömür boyu birlikte yaşmalıdır ve ölünceye kadar eşine sadık

---

²⁵⁷ I. Korintliler, 7/1-9.

²⁵⁸ Seyfeli, a.g.e., ss.346-347.

²⁵⁹ I. Korintliler, 6/15-20.

²⁶⁰ Yaratılış, 2/23.

kalmalıdır. Çünkü bir ailenin en önemli özelliği yuvadır. Yuva demek sevgi ve sadakat demektir.²⁶¹

Bazı hususlarda, insanlara bir ömür boyunca birine bağlanmak veya ona sadık kalmak oldukça zor görülebilir. Oysa ki, Hıristiyan dininde evlilik yemini eden kişilerin ancak eşlerden birinin ölmesi durumunda evlilik bozulur aksi durumda buna izin yoktur. Birbirleriyle geçim zorluğu çeken çiftlerin bir süre ayrı yaşamaları kilise tarafından da onaylanmıştır. Fakat ayrı ayrı yaşasalar bile onlar halen Tanrı katında evlidirler ve yeni bir ilişki görmek için özgür değillerdir.²⁶² “*Zina etmeyeceksiniz, dediğini duydunuz.*”²⁶³ Zina, ailenin yıkılmasına neden olan en büyük sorundur. Zina, evlilik bağı kopartan, nesillerin karışmasına yol açan, ve AIDS gibi hastalıkların bulaşımında önemli rol oynar. Zinanın yol açtığı problemlerden olsa gerek tüm ilahi dinler tarafından hoş karşılanmamış ve yaşıklanmıştır.²⁶⁴ “*Hangi buyrukları? diye sordu adam. İsa, şu karşılığı verdi; Adam öldürmeyeceksin, zina etmeyeceksin, çalmayacaksın, yalan yere tanıklık etmeyeceksin, annene babana saygı göstereceksin ve komşunu kendin gibi seveceksin.*”²⁶⁵ İncil’in kutsal metinlerinde de görüldüğü gibi zina Tanrı tarafından onaylanmamış ve insanların uzak durulması emredilmiştir. Kuşkusuz ki uzun ömürlü bir evlilik karşılıklı sadakate dayanmaktadır. Hıristiyanlık sevgi dinidir, eşler her hususta birbirlerini sevmeli ve kilisede verdikleri söze ölünceye kadar sadık kalmalıdır.

3. Eş Seçimi

Evlilik hayatı için doğru eş seçimi, ailenin sağlamlığı açısından önemi çok büyüktür. Aile de birlik, saygı ve düzen, eşlerin birbirleri ile anlaşmasına bağlıdır. Evlilik sadece birbirini seven iki kişinin birleşmesi anlamına gelmez, aile hayatı uzun bir yolculuktur ve sorunlar kaçınılmazdır. Eşler bu gibi sorunlar karşısında uzlaştırıcı olmalıdırlar ve birbirlerine her daim destek vermelidirler.²⁶⁶ Tüm dinlerin ortak olarak benimsedikleri prensip, kişilerin ancak kendi dünya görüşü ve kendi dinine bağlı kişilerle evlenmeleridir. Pavlus, bir mektubunda; “*Eğer bir kardeşin karısı iman etmemişse ama kendisiyle yaşamaya razıysa, onu boşamasın. Bir kadının kocası iman etmemişse ama kendisiyle yaşamaya razıysa, kadın onu boşamasın. Çünkü iman etmemiş koca, karısı*

---

²⁶¹ Malcolm, a.g.e., ss.160-165.

²⁶² Pamir, a.g.e., ss.396-397.

²⁶³ Matta, 5/27.

²⁶⁴ Ataşalan, a.g.t., s.68.

²⁶⁵ Matta, 19/18.

²⁶⁶ Ergeshkyzy, a.g.e., s.13.

aracılığıyla, iman etmemiş kadın da imanlı kocası aracılığıyla kutsanır. Yoksa çocuklarınız mundar olurdu, ama şimdi kutsaldırlar."²⁶⁷ diyerek evlilikte hem erkeğin hem de kadının Hıristiyan olmalarının yettiğini aksi durumda ikisinin de murdar olacaklarını bildirmektedir.

Eş seçiminde din ve kültür farkı çok önemli bir konudur. Evliliğin ilk başlarında birbirlerini seven iki kişinin yuva kurup birlikte yaşamaları, özellikle de aşk ve sevgi varken gayet normaldir. Fakat zamanla aşk ve sevginin azalmasıyla, aradaki farklılıklar ortaya çıkmaya başlar. Özellikle de aileye çocukların katılmasıyla sorunlar daha fazla artar. Çünkü, her iki taraf haklı olarak çocuğu kendi dinine yakınlaştırmaya çalışır ve bu da aile bağlarının sarsılmasında büyük rol oynar.²⁶⁸ Bu yüzden böyle sorunlarla karşılaşmamak için sadece Hıristiyanlık değil, bütün ilâhi dinler eş seçimi yaparken dine, kültüre ve dünya görüşüne önem verilmesine, karma evliliklerden kaçınılması gerektiğine hükmetmişlerdir. Evlilik hayatında çocukların huzurunu bozacak tehditlerin olmaması lazımdır. Bu yüzden burada önemli olan nokta, eşlerde her iki tarafın Rab'be bağımlılıklarının çok kuvvetli olmasıdır.

Evlilik'te mutluluğu yakalamanın en önemli faktörü eş seçiminin iyi yapılmasına bağlıdır. Çünkü evlilik, tesadüfen yapılan bir şey değildir. Eşler birbirlerini sahip oldukları bazı vasıflara göre seçmektedirler.²⁶⁹

a. Evlilikte Mutlak Engeller

Evlilik engellerinin başında yakın derecede akrabalık durumu gelmektedir. Özellikle Katolik kilisesi bu tür evlilikleri kesin olarak yasaklamaktadır. Akrabalık gibi evlenmeye engel olan başka faktörlerde vardır; farklı inanışlar, farklı hayat görüşleri, daha önceden geçirilen bazı önemli hastalıklar, bunlar evlilik için önemli sorunlardır. Kutsal Kitap'taki yazılara bakacak olursak Tanrı'nın insan için uygun gördüğü evlilik tek eşliliktir. Çünkü, çok eşlilik aile içinde huzursuzluğa ve mutsuzluğa yol açar. Aile içinde bu gibi huzursuzlukların yaşanmaması için tek eşlilik durumunun zedelenmemesi lazım.²⁷⁰ Evlilikte bu neticelerin yaşanmaması için Kutsal Kitap'ta yer alan birçok evlilik ile ilgili pasajlar tek eşlilik üzerinedir. "*Görevliler tek karılı, çocuklarını ve evlerini iyi yöneten*

---

²⁶⁷ I. Korintliler, 7/12-14.

²⁶⁸ Hamit Er, "Dinler Arası Evlilikler, Problemleri ve Çözüm Önerileri", I. Din Hizmetleri Sempozyumu, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 2008, s.591.

²⁶⁹ Halil İbrahim Acar, "Evlenme Engeli Olarak Din Farkı", Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, S.17, Erzurum 2002, s.24.

²⁷⁰ Malcolm, a.g.e., s.160.

kişiler olsun."²⁷¹ Bir başka pasajda da; "*İhtiyar seçilecek kişi eleştirilecek yönü olmayan, tek karılı biri olsun. Çocukları imanlı olmalı, sefahetle suçlanan ya da asi çocuklar olmamalı.*"²⁷² Şeklinde tek eşliliğin önemi açıkça ifade edilmiştir. Hıristiyanlıkta çok evliliğe olan bakış açısı Matta İncilinde geçen "On kız" benzetmesiyle değerlendirilmektedir; "*O zaman Göklerin Egemenliği, kandillerini alıp güveyi karşılamaya çıkan on kıza benzeyecek. Bunların beşi akıllı, beşi akılsızdır. Akılsızlar, yanlarına kandillerini aldılar, ama yağ almadılar. Akıllılar ise, kandilleriyle birlikte kaplar içinde yağda aldılar. Güvey gecikince hepsini uyku bastı, dalıp uyudular. Gece yarısı bir ses yankılandı; 'İşte güvey geliyor, onu karşılamaya çıkın!'* Bunun üzerine kızların hepsi kalkıp kandillerini tazelediler. Akılsızlar akıllılara, 'Kandillerimiz söniyor, bize yağ verin!' dediler. Akıllılar, 'Olmaz! Hem bize hem size yetmeyebilir. En iyisi satıcılara gidin, kendinize yağ alın' dediler. Ne varki onlar yağ satın almaya giderken güvey geldi. Hazırlıkları olan kızlar, onunla birlikte düğün şölenine girdiler ve kapı kapandı. Daha sonra gelen öbür kızlar, 'Efendim, efendimiz aç kapıyı bize' dediler. Güvey ise; 'Size doğrusunu söyleyeyim, sizi tanımıyorum' dedi."²⁷³ Bu metinden yola çıkarak bazı Hıristiyan din bilginleri Hz. İsa'nın çok eşliliği (poligamiyi) yasakladığının sonucuna varmışlardır. Karışık yapılan evlilikler kiliseyi her hususta meşgul ettiği için, kilise ve rahipler tarafından bu tür evliliklere sıcak bakılmamıştır. Pavlus'ta mektupların da eşi ölen kimsenin tekrar evlenebileceğini fakat evlenmemesinin daha iyi olduğunu belirtmiştir. Bir Hıristiya'nın temel gayesi Hıristiyan toplumuna ve dinine bağlı çocuklar yetiştirmektir. Bu yüzden karma evliliklerin yapılması nesillerin karışmasına neden olur.²⁷⁴ Yeni Ahit'te evlenme engeliyle ilgili açık bir delil yoktur. Hıristiyan, evliliğinde kesin olarak engellenmiş bazı hususlar vardır. Yabancılarla evlilik konusu dinsel açıdan yasaklanmış olsa da hükümsüz değildir.²⁷⁵

Hıristiyanlık, tarihi boyunca birden fazla evlilik konusunu tartışmış ve bu düşünce üzerine bir çok fikir beyan edilmiştir. Bazı Hıristiyan düşünürler birden fazla evliliğin aile ortamında huzursuzluk ve kıskançlık gibi sorunlara yol açabileceği gerekçesiyle hükümleri tek eşlilikten yana olmuştur.²⁷⁶ Evlilikte görülebilecek en önemli sorunsu karma evliliklerdir. Dinler arası yapılan bu karma evlilikler de özellikle II. Dünya savaşından

---

²⁷¹ I. Timoteosa, 3/12.

²⁷² Titusa, 1/6.

²⁷³ Matta, 25/1-12.

²⁷⁴ Seyfeli, a.g.e., s.358.

²⁷⁵ Asife Ünal, "Hıristiyanlık'ta Evlilik Anlayışı ve Evlenme Törenleri", Dinlerde Nikâh; Milletlerarası Tartışmalı İlmî Toplantı, İstanbul 2012, ss.284-285.

²⁷⁶ Ataşalan, a.g.e., s.42.

sonra bir artış meydana geldiği görülmüştür. Bundan yıllar öncesine kadar karma evlilik denildiğinde Katolik-Ortodoks, Katolik-Protestan, Ortodoks-Protestan veya Hıristiyan-Musevi evlilikleri anlaşılmaktaydı; ki bu konu günümüzde de geçerliliğini korumaktadır.²⁷⁷

b. Hıristiyan Olmayanlarla Evlilik

İncil, başka inançları ve ya hiç Hıristiyan inançları olmayanlarla evliliğe karşı uyarılarla doludur. *“Yeryüzün de insanlar çoğalmaya başladı, kızları doğdu. İlahi varlıklar, insan kızlarının güzelliğini görünce beğendikleriyle evlendiler.”*²⁷⁸

*“İmansızlarla aynı boyunduruğa girmeyin. Çünkü doğrulukla fesadın ve ortaklığın, ışıkla karanlığın ne paydaşlığı olabilir? Mesih ile Beliyal uyum içinde olabilir mi? , iman edenle iman etmeyenin ortak yanı olabilir mi?”*²⁷⁹

*“Kadın, kocası yaşadıkça kocasına bağlıdır. Kocası ölürse, dilediği kimseyle evlenmek te özgürdür; yeter ki, o kimse Rab’be ait olsun.”*²⁸⁰ İncil’deki pasajlar açık bir şekilde gösteriyor ki, evliliği düşünenler mutluluğa ancak iki eşin de Rab’be ait olduğu durumlar da ulaşabilirler. Çünkü aynı düşünce ve aynı inanç birliğinin olmadığı durumlar da, evliliğin sağlam bir temeli olmaz.

c. Mezhepler Arası Evlilik

Aynı mezhepler arasında yapılan evliliklerde eğer ki çiftler kendi cemaatlerinin isteklerini yerine getirip ortak bir noktada anlaşmayı başarır, evlenmelerinde aşılması imkansız olan bir engel olmaz. Ancak ki, zamanla evlilik içinde çıkabilecek sorunlarda göz ardı edilmemelidir. Bazı hususlarda sadece farklı dine bağlı olan kişilerle değil, aynı din fakat farklı mezhepte olan kişilerin bile evlilikleri zor olur. Çünkü evlilikte fikir birliği çok önemlidir. Aynı bakış açısına sahip olmayanların anlaşması neredeyse imkansızdır. Bu gibi durumlarda en çok etkilenen şüphesiz ki çocuklardır.²⁸¹

Hıristiyanların kendi içlerinde, kendi cemaatlerini artırmaları için bu tür yanlış kararlardan uzak durmaları lazım. Yine de kaçınılmaz şekilde gerçekleşen karma evliliklerde çocukların kendi kilise kanunlarına göre Hıristiyan olarak yetiştirme çabası söz

---

²⁷⁷ Er, a.g.m, s.589.

²⁷⁸ Yaradılış, 6/1-2.

²⁷⁹ II. Korintiler, 6/14-15.

²⁸⁰ I. Korintliler, 7/39.

²⁸¹ Pamir, a.g.e., s.393.

konusudur.²⁸² Katolik mezhebi karma evlilikler konusunda diğer mezheplere göre daha katıdır. Kilise hukukuna göre Hıristiyan olmayanlarla, hatta bir Katolik ile Katolik olmayanların evlilikleri yasal olarak kabul edilmiştir. Bazı durumlarda Katolik kilisesi mezhepler arasında yapılan evliliklerde istisna göstermiştir. Şu şartla ki, doğacak olan çocuk Katolik geleneğine göre yetiştirilmeli ve kiliseye bağlı olmalıdır. Ortodoks kilisesi ise Ortodoks olmayan vaftizli bir Hıristiyanla evlenebilir. Protestanlar'da ise bu durum diğer bütün meselelerde olduğu gibi daha serbesttir.²⁸³

C. NİKÂH VE DÜĞÜN TÖRENLERİ

Nikâh'la ilgili Yeni Ahit'te hiçbir malumat bulunmaz. İlk dönem Hıristiyanları nikâhlarını Yahudi geleneğine göre yapmışlardır. İlerleyen zamanlarda Hıristiyan kiliseleri nikâh merasimlerini kendi inançlarına göre düzenlemişlerdi. Hıristiyanlıkta evlilik merasimi nişan ve düğün töreni olarak iki şekilde gerçekleşmektedir. Nişan merasiminin gayesi, eşlerin karşılıklı birbirlerine söz vermeleri, yüzüklerin alınıp verilmesi ve ellerin birleştirilmesinden ibarettir. Evlilik merasimi ise, gelinin babası tarafından resmi olarak damada teslim edilmesi, dini sözleşme yapılması ve Kutsal Ruh ile kutsanmalarıdır. Katolik kilisesinde nikâh yetkili Rahip huzurunda kıyılır. Evlilik yemini, yüzük takma ve takdis etme gibi işlemler yapılır.²⁸⁴

Nikâh töreninin kilise de olması şarttır. Nikâh'ı yöneten rahibin her iki tarafında onayını alması gerekmektedir. Her iki tarafta hiç bir baskı altında kalmadan birbirlerine eş olmayı kabul ederler. Kilise evli olan çifte, evliliğin tüm hayat boyunca sadakat gerektirdiğini ve bu bağın çözülmesi için ancak özel Tanrı'sal yetkinin verilmesi gerektiğini anımsatır.²⁸⁵ Daha evvelki dönemlerde, evlilik akdi için herhangi bir dini tören uygulanmamaktaydı. Ancak 12. Yüzyıldan sonra kilise evlilik muamelelerini kontrol altına almaya başlamış ve papaz huzurunda yapılmayan evlilikleri geçerli saymamıştır. Bu nedenle evlilik akdinin geçerli olması için, kilisede, din adamının huzurunda belli bir törenle yapılması şartı bütün Hıristiyanlar tarafından kabul edilmiştir.²⁸⁶

---

²⁸² Seyfeli, a.g.e., s.360.

²⁸³ Ünal, (Dinlerde Nikah) a.g.m., ss.286-287.

²⁸⁴ Öskan, a.g.e., s.165.

²⁸⁵ İannitto, a.g.e., ss.362-363.

²⁸⁶ Nedim Bahçekapılı, "İslâm ve Kilise Hukuku Açısında Aile ve Evlilik", Avrupa İslâm Üniversitesi İslâm Araştırmaları Dergisi, S.1, Berlin 2008, ss.35-36.

Nikâh törenine başlamadan önce dualar okunur, dualardan sonra da nikâha ilahiler eşlik eder. Nikâh ayini gerçekleştiğinde, Rahip evlenen çiftlerin birbirlerinin sağ elinden tutmasını ister ve onları; Baba, Oğul ve Kutsal Ruh adına birleşmiş olarak ilan eder. Ondan sonra her ikisinin üstüne kutsanmış su serper. Sonra yine; Baba, Oğul ve Kutsal Ruh adına, önce kadının sonra da erkeğin yüzüğü takılır. Tüm bu seramoniden sonra evlilik töreni tamamlanmış olur.²⁸⁷

D. EŞLERİN BİRBİRLERİNE KARŞI GÖREVLERİ

Evlilik hayatı boyunca nasıl ki kadın kocasına tabi olmakla hükümlü ise aynı şekilde erkekte evine ve karısına bakmakla yükümlüdür. Kadının evlilikte görevi çok büyüktür. Evinin düzeni, kocası ve çocukların sorumluluğunun büyük bir kısmı evlilikte kadına aittir. Kadın'ın kocasına karşı hoşgörülü ve bağımlı olması evliliğin sağlıklı bir şekilde ilerlemesi için önemi büyüktür. Kutsal Kitap'ta bununla ilgili bir çok pasaj vardır; *“Ey kadınlar, Rab'be ait olanlara yaraşır biçimde, kocalarınıza bağımlı olun.”*²⁸⁸ bir başka ayette de; *“Öyle ki genç kadınları, kocalarını ve çocuklarını seven, sağduyulu, temiz yürekli, iyi birer ev kadını ve kocalarına bağımlı olmak üzere eğitebilsinler. O zaman Tanrı'nın sözü kötülenmez.”*²⁸⁹

Kadın erkeğe göre daha duygusal, hoşgörülü ve sezgileri daha kuvvetlidir. Hıristiyanlık dini adanmış sevgi dinidir, bu yüzden kadının doğası buna çok uygundur. Her ne kadar tarih boyunca kadın aşağılanmış ve ikinci konuma atılmış olsa da, Hıristiyanlık zamanla bu zinciri kırmıştır. Onlara göre, kadın eş olarak en güzel konumdadır.

Kadının, öncelikle ilk görevi, doğru bir Hıristiyan kadın olmayı başarmak; ondan sonra kocası için elinden gelen herşeyi yapmaktır. Kadın kocasına sevgisini gösterip kocasını yumuşatmalı, böylece evleri huzur ve sevginin yaşadığı bir yer haline gelir. Kadın, kocası için bir huzur ve sevginin kaynağıdır. Kadın, kocası için bir huzur ve erdem müjdecisi olmalıdır. Bunda başarılı olmak için gayret ve sabır göstermelidir.²⁹⁰ Pavlus mektuplarında, kadının başı erkektir demekle, erkeğin omuzlarına büyük yük vermiştir. Erkek, baş olarak karar verme yetkisine sahiptir. Fakat karar verirkende biri tarafından

²⁸⁷ Erbaş, a.g.e., ss.218-220.

²⁸⁸ Koloseliler, 3/18.

²⁸⁹ Titusa, 2/4.

²⁹⁰ Weaver, a.g.e., s.29-30.

desteklenmesi lazımdır. Bu durumda kadın kocasına en yakın olandır. Kadının, kocasını her zaman desteklemesi ve her konuda yanında olması evlilik huzuru için çok önemlidir.²⁹¹

Şüphesiz ki, Tanrı kadını sadece çocuk doğurup onları yetiştirmek için, ya da sadece yemek ve temizlik yapması için değil, veya kocasını sadece cinsel anlamda tatmin etmesi için yaratmadı. Tanrı erkeğin hayatını yalnız geçirmesini istemedi ve ona yardımcı olarak kadını yarattı. *“Ey kocalar, aynı şekilde sizden daha zayıf varlıklar olan karılarınızla anlayış içinde yaşayın. Tanrı’nın lütfettiği yaşamın ortak mirasçıları oldukları için onlara saygı gösterin.”*²⁹² Tanrı, Ademi topraktan yaratmıştır. Havva’yı da Adem’in kaburgasından yaratmıştır. Bu nedenle onlar tek bedendir. Kutsal Kitap’ta eşlerin birbirlerine karşı nasıl davranmaları gerektiğiyle ilgili sözler şöyledir; *“Ey kadınlar, Rab’be bağımlı olduğunuz gibi, kocalarınıza bağımlı olun. çünkü, Mesih beden kurtarıcısı olarak inanlılar topluluğunun başı olduğu gibi, kadınlar da her durumda kocalarına bağımlı olsunlar. Ey kocalar, Mesih inanlılar topluluğunu nasıl sevip onun uğruna kendini feda ettiyse, siz de karılarınızı öyle sevin. Mesih, inanlılar topluluğunu suyla yıkayıp Tanrı’sal sözle temizleyerek kutsal kılmak için kendini feda etti. Öyle ki, inanlılar topluluğunu, üzerinde leke, buruşukluk yada buna benzer bir kusur bulunmadan, görkemli bir biçimde kutsal ve kusursuz olarak kendine sunabilsin. Aynı şekilde, kocalar da karılarını kendi bedenleri gibi sevmelidir. Karısını seven kendini sever. Hiç kimse hiçbir zaman kendi bedeninden nefret etmemiştir. Tersine, onu besler ve kayırır, tıpkı Mesh’in inanlılar topluluğunu besleyip kayırdığı gibi. Çünkü biz O’nun bedeninin üyeleriyiz. Bunun için adam annesini, babasını bırakacak, karısına bağlanacak ve ikisi tek bir beden olacaklar.”*²⁹³ Bir erkek eşini kendisinin bir parçası olarak görmeli ve ona şefkatle davranmalıdır. Evin içinde erkek baskıcı ve otoriter değil yukarıdaki ayette ki gibi eşine karşı şefkat dolu olmalıdır. Tanrı, kadını erkeğin kölesi olarak yaratmamıştır. Yaratılış aşamasın da erkekten yaratıldığı gerçeği doğrudur ancak; Tanrı’nın katında hem erkek hem de kadın eşit mertebededir. *“Tanrı İnsanı kendi suretin de yarattı. İnsanları erkek ve dişi olarak yarattı.”*²⁹⁴

---

²⁹¹ Derek Prince, *Evlilik Antlaşması*, (çev. Sofia Dordel), GDK Yayınları, İstanbul 2013, s.57.

²⁹² I. Petrus, 3/7.

²⁹³ Efesliler, 5/22-31.

²⁹⁴ Yaradılış, 1/27.

E. BOŞANMA VE BOŞANMA SEBEPLERİ

Evlilik, kadın ve erkeğin Tanrı huzurunda birleşip tek beden olmalarıdır. Bunun tek bir eşle ömür boyu sürmesi temenni edilir. Kutsal Kitap, Tanrı'nın evlilik için bakışının "*Tanrı'nın birleştirdiğini, insan ayırmasın*" ifadesiyle görmekteyiz.

Hıristiyanlıkta, evliliğin en önemli özelliği ömür boyu bozulmazlığıdır. Hıristiyanlığın boşanmaya izin vermemesinde bazı faktörler vardır. Bunlardan ilki; kişiler Tanrı huzurunda evlenirler ve Tanrı katında tek beden kabul edilirler. Bir diğer unsur; Hıristiyanlıkta evlilik İsa ile Kilisenin birliğini sembolize eder. Başka bir sebepten; nikâh esnasında Rahip ellerini gelin ve damadın üstünde tutar ve böylelikle Kutsal Ruh tarafından kutsanırlar. Bu sebeplerden dolayı evlilik Hıristiyanlar için geri dönülmez bir yoldur ve boşanmaya müsaade yoktur.²⁹⁵ Hıristiyanlıkta, evlilik sakrament olarak değerlendirildiği için boşanma konusu yasaklanmıştır. Ancak, daha sonra bu ifadelerde bazı düzeltmeler yapılmış ve ancak zina gibi durumlarda boşanmaya izin verilmiştir. İnciller'de boşanma ile ilgili bazı hükümler verilmiştir. Boşanma olması durumunda da, kişiler başkaları ile evlendikleri takdirde zina etmiş sayılırlardı. Pavlus, Korintlilere I. Mektubunda bu düşünceyi devam ettirmiş fakat tek farkla ki, kocanın ölmesi durumunda kadının özgür olup başkasıyla evlenebileceği hükmünü vermiştir.²⁹⁶

Hıristiyan, evlilikleri kutsal bir antlaşmadır. Tanrı, önünde kararlılıkla söz verilmiş ve yaşam boyu devam etmesi beklenen bir birlikteliktir. Fakat, normaldir ki, aile içinde bazen zorluklar görülür. Tartışmalar, kavgalar hatta bazen ileri boyuta gidilerek dayak gibi affedilmesi güç olan problemler belirebilir. Ama bu sorunlara rağmen Hıristiyanlık dini, hemen evliliği bitirme kararından yana değildir. Evliliğin bozulmaması için çözümlere başvurulması gereklidir. Bu zor süreç zarfında eşlerin ayrı yaşamlarını kilisedeki aile danışmanlarından destek almalarını önerir. Özellikle kocalarından şiddet gören bayanlar için bu ayrı yaşama olayı çok önemlidir. Erkek hatasını anlayıncaya kadar kilise kadını koruma altına alır.²⁹⁷

Boşanma, Kutsal Kitap'ta özenilecek bir konu değil aksine hoş karşılanmayan ve uzak durulması gereken bir konu olarak ifade edilmiştir. Boşanma kesinlikle Tanrının istemediği bir olaydır. Boşanma tamamen kişilerin kendilerinin aldığı günahlı benlik

---

²⁹⁵ Ünal, (Dinlerde Nikah), a.g.m., s.300.

²⁹⁶ Ataşalan, a.g.e., ss.43-44.

²⁹⁷ Malcolm, a.g.e., s.185.

kararıdır. Evlilik gibi boşanma da geri dönülmesi zor olan bir yoldur. Bu yüzden böyle bir karar vermeden önce kişilerin karşılıklı konuşup birbirlerini uzlaştırmaları gerekmektedir. Eğer karşılıklı olarak bunda bir netice bulamazlarsa bir aile danışmanı tarafından destek görmelidirler. Çünkü danışman yardımı olmadan eşlerin karşılıklı anlaşmaları çok zordur; zira evli çiftler sorunlarını birlikte çözebilmiş olsalardı, boşanma durumuna gelmezlerdi.²⁹⁸ Zina dışında her sorunun çözülebileceğine ve boşanmaya sebebiyet olmayacağını benimseyen Hıristiyanlar “Ölüm bizi ayırana dek” hükmüyle boşanmaya giden yolları kapatırlar.

Boşanma gibi bir felaketin yaşanmaması için kocaların eşlerini sevmeleri, eşlerinde kocalarına saygı göstermeleri zor görünen birçok konuyu aşmayı sağlayacak eylemlerdir.”*İsrail Tanrısı Rab, ‘Ben boşanmadan nefret ederim’ diyor. ‘Giysinün üstüne birde zorbalığı kuşanan kişilerden de nefret ederim’.* Böyle diyor herşeye egemen Rab. Bunun için kendinize dikkat edin ve ihanet etmeyin.”²⁹⁹ pasajda da anlaşıldığı gibi Tanrı’nın evlilikle ilgili bakışı çok net bir şekilde görünmektedir. Kutsal Kitaplar da boşanma ile ilgili çok fazla açıklama yoktur fakat boşanmanın yakışsız olduğu ve Tanrı tarafından onaylanmayan bir davranış olduğu yönünde açıklamalar mevcuttur.

Aile toplumunun bozulup parçalanması, eşlerin hukuki yollarla karşılıklı birbirlerinden ayrılmalarıyla olur. Eşlerin boşanması toplumda çeşitli problemlere yol açabilir. Boşanma eşler arasında meydana gelen tartışmalar veya fikir ayrılıklarından da oluşabilir.³⁰⁰ Fakat Hıristiyanlık, bu gibi sorunları evliliği neticelendirmek için yeterli bulmamış ve boşanmanın ancak zina suçuyla olabileceğini savunmuştur. Kutsal Kitap’ta İsa’nın boşanma ile ilgili hükmü de gayet açıktır. “*İsa’nın yanına gelen bazı Feresiler, O’nu denemek amacıyla şunu sordular; ‘Bir adamın, herhangi bir nedenle karısını boşaması Kutsal Yasa’ya uygun mudur?’ İsa şu karşılığı verdi; ‘Kutsal Yazılar’ı okumadınız mı? Yaradan başlangıçtan ‘İnsanları erkek ve dişi olarak yarattı’ ve şöyle dedi; ‘Bu nedenle adam annesini babasını bırakıp karısına bağlanacak, ikisi tek beden olacak. ‘Şöyle ki, onlar artık iki değil, tek bedendir. O halde Tanrı’nın birleştirdiğini, insan ayırmasın. ‘Feresililer İsa’ya, ‘Öyleyse’ dediler. ‘Musa neden erkeğin boşanma belgesi verip karısını boşayabileceğini söyledi?’ İsa onlara; ‘İnatçı olduğunuz için Musa karılarınızı boşanmaya izin verdi’ dedi. ‘Başlangıçta bu böyle değildi. Ben size şunu söyleyeyim, karısını fuhuştan başka bir nedenle boşayıp başkasıyla evlenen zina etmiş olur.*

²⁹⁸ Bkz. İsmail Kulakçıoğlu, *Aile ve Evlilik Bağları*, Protestan Kilisesi, Bursa 2013.

²⁹⁹ Malaki, 2/16.

³⁰⁰ Ünal, a.g.m., ss.592-594.

Boşanmış kadınla evlenen de zina etmiş olur.’ Öğrenciler İsa’ya ‘Eğer erkekle karısı arasındaki ilişki buyusa, hiç evlenmemek daha iyi!’ dediler. İsa onlara; ‘Herkes bu sözü kabul edemez, ancak Tanrı’nın güç verdiği kişiler kabul edebilir’ dedi. ‘Çünkü kimisi doğuştan hadımdır, kimisi insanlar tarafından hadım edilir, kimisi de Göklerin Egemenliği uğruna kendini hadım sayar. Bunu kabul edebilen etsin.’³⁰¹ Hıristiyanlar da olduğu gibi, boşanma konusu Yahudiler tarafından da tartışılan bir konu olmuştur. Ayette de açıkça ifade edildiği gibi Ferisiler İsa’nın bu konuda söyleyeceklerini merak etmişlerdi. İsa’da, boşanmanın dince yasak olduğunu, Tanrı’nın boşanmaya kesinlikle müsaade etmediğini onlara anlatmıştır. Musa’nın boşanma belgesi vermesi durumuna; Musa’nın belgeyi, insanların Tanrı’nın buyruğunu yerine getirmeyip, dağılmalarından ötürü, karşılıklı olarak anlaşmaları için verdiğini ifade etmiştir. Fakat Yahudiler tarafından bu belge, her erkek istediği zaman eşini boşar şeklinde bir anlayışla değişmiştir.³⁰²

Günümüzde, boşanma olaylarında artış görüldüğü açık bir gerçektir. Özellikle geçmiş tarihe kıyese çok daha yüksek bir orandadır. Boşanma, her ailenin içinde olabilecek bir problemdir. Eğer bir aile içinde boşanma gerçekleşmişse bu hem erkek hemde kadın için büyük bir stres kaynağıdır. Hele ki aile içinde çocuklarda varsa bu durum daha zor bir hal alır. Çocuğun velayeti, annedemi yoksa babadamı kalacak problemi hem anne-babanın, hem de çocuğun psikolojisini ciddi anlamda etkiler. Boşanma sadece eşleri ve çocukları etkileyen bir süreç olarak görülsede, aynı zamanda toplumuda, gerek sosyal, gerekse kültürel yönden etkilemektedir.³⁰³

---

³⁰¹ Matta, 19/3-12.

³⁰² Malcolm, a.g.e., ss.180-181.

³⁰³ Ergeshkyzy, a.g.e., ss.62-64.

IV. BÖLÜM
KARŞILAŞTIRMA

A. KATOLİK, ORTODOKS VE PROTESTAN MEZHEPLERİ ARASINDAKİ FARKLILIKLAR

Hıristiyanlığın hızlı yayılmasıyla birlikte, İsa'yı farklı şekilde benimseyen yeni yeni Mezhepler doğmuştur. Bu gibi fikir ayrılıkları konsil toplantılarında alınan kararlarla meydana gelmiştir. Mezhepler arası bu ayrılıklar 1054 yılında Rum Ortodoks Kilise'sinin, Latin Roma Katolik kilisesinden resmen ayrılmasıyla başlamış ve günümüze kadar devam etmiştir. Daha sonra Martin Luther'in öncülüğü ile yapılan reformda Protestan mezhebi doğmuş ve Katolik kilisesi ile aralarında şiddetli tartışmalar meydana gelmiştir.³⁰⁴ Hıristiyanlık dininde, mezhepler arası meydana gelen farklılık ve benzerlikler tarih boyunca kiliselerin ayrılmasına sebep olduğu gibi başlıca temel tartışmaların kaynağı olmuştur. Bütün Hıristiyan mezhepler tarafından inanılan İncil tek ve aynı olmasına rağmen ihtilaf ve tartışmalar devam etmiştir.

Katolik kilisesi çoğu konuda daha katı ve sabittir, buna karşılık Ortodoksluk ise daha natureldir. Fakat bunlara rağmen her iki mezhebin ortak yönleri oldukça çoktur. Ortodoks kilisesi, Katolikler gibi yedi tane sakramenti kabul eder fakat Katolik kilisesi gibi çok vurgu yapmaz. Katolik kilisesi için sakramentlerin önemi büyüktür ve Hıristiyan olmanın temel gereksinimlerinden biridir.³⁰⁵ Protestan mezhebi ise bu konuda daha serbestir, belli sakramentleri kabul etmekle birlikte nikâhı kutsal bir sır olarak görmez. Kilise de nikâh kıyılması çiftlerin isteği üzerine gerçekleşir. Çiftler dini nikâhı kilisede yaparak, Tanrı'nın, İsa'nın ve Hıristiyan cemaatinin bu birleşmeye şahit olmalarını arzularlar. Katolikler bu konuda Protestanlardan daha hassastır. Katolikler kilise dışında yapılan evlilikleri geçerli saymaz. Evlilik kilisede, papazın huzurunda ve Hıristiyan cemaatine ilan edilerek yapılmalıdır. Katolik mezhebi bu beraberliği bizzat Tanrı'nın kurduğuna inanmaktadır. Martin Luther, nikâhı sadece inananların değil aynı zamanda inanmayan kesimin de yaptığını vurgulayarak; Katoliklerin, nikâh merasimini Hıristiyanlığa özgü bir sakrament olarak algılamalarını doğru bulmaz. Katoliklere göre, kurallarına göre yapıldığı takdirde, sakramentler iman etmeyenlerin üzerinde bile tesirini

---

³⁰⁴ Orhan Seyfi Yüçetürk, "Katolik, Ortodoks ve Protestan Mezhepleri Arasındaki Farklar", Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, S.1, İzmir 1983.

³⁰⁵ Demirci, a.g.e., s.18.

gösterirken, Protestanlar ise, yapılan sakramentin geçerli olduğunu fakat inançsız bir insan üzerinde tesir etmediğini kabul eder.³⁰⁶

Mezhepler arasında benzerlikler olduğu gibi ciddi farklılıklarıda rastlanır. Nikâh sakramentine değinmeden önce, mezhepler arası diğer farklılıklardan kısaca bahsedecek olursak; bunlardan bir tanesi Teslis doktrini. Katolik ve Ortodoksluğu birbirinden ayıran en önemli teolojik faktör Ruhul Kudüs meselesidir. Katolikler Ruhul Kudüs'ün hem baba hem oğuldan çıktığına inanırken, Ortodoksluk, Katolikliğe karşılık sadece Baba'dan çıktığına inanır. Böylelikle Baba'nın, Oğul ve Ruhul Kudüs'ten üstünlüğünü vurgular. Katolik kilisesinde Ruhul Kudüs'ün kısmen Baba ve Oğul arasındaki ilişkinin bir unsuru olarak kabul edilmesi inancını Ortodoks kilisesi şiddetle reddetmiştir. Onlara göre; Baba, Oğul ve Ruhul Kudüs eş değerde, eş önemde ve eş yapıdadırlar.³⁰⁷

Vaftiz, Katolik, Ortodoks ve Protestanların ortak olarak kabul ettikleri bir sakramenttir. Üç mezhepte, Vaftizin ilâhi bir buyruk olduğuna inanır. Bu nedenle vaftizi beşeri bir iş olarak değil, ilâhi bir eylem olarak kabul ederler. Katolikler vaftiz sayesinde hem geçmiş hem gelecek günahların bağışlanacağına inanırken; Luther, vaftiz olduktan sonra tövbe etmek isteyenler için günah itirafının ikinci bir şans olarak görülmesine karşı çıkar. Vaftiz, ilahi bir buyruk olduğundan ötürü, kişinin ruhunda manevi izler bırakır. Bu iz silinmediği için, vaftiz sakramenti tekrar edilmez. Vaftizin tekrarlanması mümkün olmadığı gibi, evliliğin tekrarlanması da mümkün değildir. Bu nedenle, Augustine göre, eşlerden biri zina etse bile, diğer eş sadık kalmaya devam etmelidir.³⁰⁸

Başka bir farklılıkta asli günah meselesine mezheplerin bakışıdır. Adem ve Havva'nın işledikleri suça Katolik ve Protestanlık asli günah olarak bakarken, Ortodoksluk buna asli günah olarak değil, nesillere aktarılan bir günah olarak bakar. Protestanlara göre, insan asli günahtan ancak iman gücüyle kurtulabilir. Katolik kilisesi, doğan her çocuğun asli günahla doğduğunu ve vaftiz edilmeden ölmesi durumunda cehenneme gideceğini öngörürken; Ortodoks teolojisi ise doğan hiç kimsenin asli günahla doğmadığını bundan dolayı da günahsız olduğunu savunur.³⁰⁹ Asli günah meselesi gibi bir diğer ciddi farklılıkta, ölümden sonra ki hayat fikridir. Tarih boyunca tartışılan bir konu olmuştur. Ortodoksluk mezhebi, ölümden sonra ki ebedi cehennem fikrine inanmaz ve Arafı reddeder. Ortodokslar, ölenlerin diriliş gününe kadar uyku halinde olacaklarını düşünürler. Katolik

³⁰⁶ Tarakçı, a.g.e., ss.261-263.

³⁰⁷ Kürşat Demirci, "Ortodoksluk", *TDVİA*, 33. C., İstanbul 2007, s.412.

³⁰⁸ Bkz. Tarakçı, a.g.e., ss.83-256.

³⁰⁹ Demirci, a.g.e., ss. 51.

mezhebinde ise ezeli cehennem fikri resmi bir görüş olmakla birlikte, Araf inancında önemlidir.³¹⁰

Bütün mezhepler, evliliğin önemli bir müessese olduğuna ve toplumun temelini teşkil ettiği düşüncesinde hem fikirdir. Evlilik vasıtasıyla duygusal ihtiyaçlarda, cinsel ihtiyaçlarda meşru yollardan karşılanır. Evlilik demek iki insanın hem fizyolojik hem psikolojik anlamda birbirleriyle anlaşip uyumlu bir şekilde aynı çatı altında yaşamalarıdır. Eşlerin oluşturduğu bu evlilik düzeninin kuralları yaradan tarafından konulmuştur. Erkek ve kadının evliliğe olan eğilimleri ise yaradılıştan beri doğalarında mevcuttur. Mezhepler arası önemli benzerliklerden biri evliliğin kutsallığı ve bozulmazlığıdır. Evliliğin bozulmazlığı konusundaki ısrar insanda şaşkınlık yaratabilir ve bu gerçekleşmesi imkansız bir zorunluluk olarak görülebilir.

Latin kilisesinde, evlilik sakramenti iki Katolik arasında yapılan nikâh ile gerçekleşir. Kilise de yapılan nikâh töreni kilise sırrı olarak geçerli ve verimli olmalıdır. Kilise de, evlenecek olan çiftlerin evlenmeden önce günah çıkartmaları istenir. Katolik kilisesinde, eşler kilise huzurunda karşılıklı olarak birbirlerine onaylarını verirler. Doğu kiliselerinde ise papaz ya da episkopos eşlerin karşılıklı onaylarını aldıktan sonra evlilik antlaşmasının bir işareti olarak eşlerin başlarına sıra ile taç koyarak onlara evlilik sırrını verirler. Katolikliğe göre, evlilik sakramentinin, bir görünen ve bir görünmeyen bağı vardır. Çünkü bu bağ, Mesih'in kiliseyle birlikteliğini temsil eden bağıdır. Bu bağ, boşandıktan sonra da devam eder. Eski eş şayet hala hayatta ise tekrar evlenmesi zina ettiği anlamına gelir.³¹¹

Protestan reformcular iki tane sakrament üzerinde ısrar ederken, Roma kilisesi, Vaftiz, Evharistiya, Konfirmasyon, Günah itirafı, Rahip takdisi, Son yağlama ve Nikâh olmak üzere yedi tane sakrament kabul etmişlerdir. Fakat Roma kilisesi ve Protestan kilisesi arasındaki sakramentler konusundaki fikir ayrılıkları sadece sayılarla kalmıyordu. Katolik kilisesinin inandığı bazı değerler, Protestan kilisesine ters düşüyordu. Bunlardan biride Katoliklerin sakrament olarak kabul ettikleri nikâhtı. Protestanlara göre, kilise evliliği yasallaştıramazdı böyle bir hakkı söz konusu değildi. Onlara göre, evliliği yasallaştıran, iki kişinin vereceği karardı. Bu anlamda da, Protestan kilisesi evlilik sakramentini reddetmiştir. Kutsal Kitap'ta da herhangi bir evlilik töreninin olmadığını,

---

³¹⁰ Demirci, a.g.e., ss.9.

³¹¹ Asife Ünal, *Yahudilik'te, Hıristiyanlık'ta ve İslâm'da Evlilik*, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1998, ss.123-129.

Adem’le, Havva arasında da herhangi bir törensel ilişki yapılmadığını beyan etmişlerdir.³¹² Nikâh’ın sakrament olup olmadığı konusu, mezhepler arasında özellikle de Katolik ve Protestan mezheplerinde ciddi tartışılan bir konu olmuştur. Peter Lombard, nikâh’ın yedinci sakramentlerden biri olduğunu belirten kişidir. Ancak, nikâh’ın diğer sakramentlerden ayrı olduğunu, diğer altı sakrament insana, lutûf ihsan ederken nikâh’ta böyle bir lütfun olmadığını düşünmektedir. Onun böyle düşünmesine sebebiyet veren şey evliliğin cinsel ilişki içerdiği durumudur. Eski dönemlerde, Hıristiyan din adamları cinsel ilişkiyi yasaklamış ve günah kabul etmişlerdir. Thomas Aquinas ise, bu görüşün tam aksi bir düşünceye sahiptir. Aquinasa göre, nikâh insana lütuf bahşeder. Çünkü insan ancak nikâh sayesinde zina gibi büyük günahattan arınır. Fiziksel ve cinsel ihtiyaçlarını meşru yollarla karşılar. En önemliside, Hıristiyan neslinin çoğalmasına vesile olur.³¹³

Ortodokslukta evlilik Kutsal Ruhun inayetiyle neslin devamını sağlamak üzere, kadın ve erkeğin kutsal bir şekilde birleştikleri mukaddes bir sırdır. Hem Katolik, hem Ortodoks, hem de Protestan anlayışında evlilik, Tanrı’nın “*Adamın yalnız olması iyi değildir, kendine uygun bir yardımcı yapacağım*”³¹⁴ pasajına dayanmaktadır. Kilise kanunları bir adam için tek bir eşin olması gerektiğini öngörür. Yüce Tanrı, Adem ve Havva’yı yaratırken, tek bir koca, tek bir karı olarak yaratmış olduğu için Ortodoks kilisesi çok eşliliği yasaklamış tek eşliliği şart koşturmuştur.³¹⁵

Protestan mezhebi için evlilik bir kilise sırrı yani bir sakrament değildir. Evliliğin kutsal bir sır olduğu düşüncesini Protestanlar reddeder. Bu konuda diğer mezheplerle fikir ayrılığına girmişlerdir. Protestanlar evliliğe ve aile kurumuna çok büyük önem vermemektedirler. Onlara göre, evlilik’te, bekarlık’ta kutsal sayılacak kadar büyük bir müessese değildir. Protestanlar, kalp temizliğinin evlenerek’te, evlenmeyerek’te muhafaza edilebileceğine inanırlar. Bunun için evliliği yada bekarlığı şart koşmazlar. Eğer kişi, kendisini evlendiği takdirde gerek meslek hayatında, gerekse ibadette geride kalacağına inanıyorsa evlenmemesi onun için daha hayırlıdır. Bu kişinin tamamen özgür iradesine bağlıdır.³¹⁶ Ortodokslukta evlilik merasimi taç giydirme dışında Katoliklerle aşağı yukarı aynıdır. Evliliği rahip yönetir. Ortodoksluk da nişan yüzükleri çok önemlidir. Yüzükler sadakati simgeler. Evlilik sürecinde takılan yüzükler eşlerin birbirlerine verdikleri sözü

---

³¹² Lynn, a.g.e., ss.22-23.

³¹³ Tarakçı, a.g.s., s.256-258.

³¹⁴ Tekvin, 2/18.

³¹⁵ Matta, 19/4-8.

³¹⁶ Ünal, a.g.e., s. 98.

hatırlatırlar. Ortodoks mezhebinde nişan töreni ile evlilik merasimi aynı günde arka arkaya yapılmaktadır. Nişan töreni kiliseye girmeden önce yani kilisenin dışında yapılır. Evlilik töreni ise kilisenin içinde rahibin huzurunda gerçekleşir. Evlilik tören ve ayin eşliğinde yapılır.³¹⁷ Ortodoks kilise'si oruç ve diğer ilâhi dönemlerde nikâh kıyılmasını men eder. Özellikle Cumartesi günleri ve bayram arifelerinde nikâh kıyılması yasaktır. Katolik kilise'sinde evlilik ayini Missa ayini sırasında yapılır. Ayin sırasında İncil'den bölümler okunarak merasim gerçekleşir. Evlenecek çiftlerin yanlarında şahitlerin bulunması evliliğin kurallarından biridir. Ortodoksluk'ta dini nikâh genelde Pazar günleri öğleden sonra kilisede kıyılır. Evlenecek olan çift bağlı oldukları kiliseden evlenme iznini aldıktan sonra evlenmek istedikleri Ortodoks kilise'sine gidip kilise'nin papazıyla görüşüp tarihte anlaşılır. Bu ilk süreçler aşağı yukarı her mezhepte aynıdır. Katolik mezhebinde çiftler evlenmeden önce bağlı oldukları kilisenin papazıyla görüşmeleri şarttır. Ayrıca vaftizli olmaları ve bunu kanıtlayan belgelerinin olması zorunludur. Protestan mezhebine ise evlilik iki kişinin Tanrı huzunda söz vermeleridir. Bu yüzden sakrament özelliği taşımaz. Ortodoks kilisesi, Katolik kilisesi gibi nikâh töreninin kilisede yapılmasını şart koşar. Dini nikah öncesinde gelin ve damadın kilisede hazır beklemeleri gerekir. Kiliseye girildikten sonra damat ve geline taç giydirilir. Damada taç giydirilmesinin anlamı onun reis olduğunun, gelinin taç giymesi ise onun iffetliğinin simgesidir. Törenden sonra düğün yemeği yenilir ve merasim sona erer.³¹⁸ Daha eski dönemlerde eşlerin ellerini birleştirme görevini ve taç giydirmeyi aile büyükleri yapardı. Daha sonra bu görevi papazlar üstlendi ve nikâh dini bir merasim haline dönüşmeye başladı. Sekizinci yüzyılda ise dini nikâh önemli bir resmiyet kazandı. Nikâh merasimlerinin evlerde değil kilisede yapılması şart koşuldu.³¹⁹

Ortodoks inancına sahip olup Ortodoks kilise'si dışında nikâh kıyan biri kendi kendisini kiliseden aforoz etmiş olur. Daha öncede söz ettiğimiz gibi kilise genel olarak boşanmaya izin vermez fakat bazı durumlarda tolerans gösterir. Dolayısıyla sadece sivil bir mahkemeden boşanma belgesi alan fakat kilise kurumuna bu boşanma onayını onaylatmayanlar Rabbin sofrasında, bir nikâhta veya vaftizde şahit olarak yer alamazlar.

---

³¹⁷ Bkz. Ünal, a.g.e., ss. 88:96.

³¹⁸ Durak, a.g.e., ss. 288-296.

³¹⁹ Tarakçı, a.g.e., s.255.

Nikâhta şahit olarak yer alan erkek veya bayan şahitler bir Ortodoks Hıristiyan olmalıdırlar.³²⁰

Kutsa Kitap'ta, İsa'nın nikâhla ilgili herhangi bir ifadesine rastlanmamaktadır. Dini nikâh ancak sekizinci yüzyıldan sonra yaygınlaşmış, on iki yüzyılda da sakrament halini almıştır. Katolik mezhebi, nikâhın kutsal bir sır olduğuna vurgu yapmış ve delil olarak *"Bunun için adam annesini, babasını bırakıp karısına bağlanacak. İkisi tek beden olacak. Bu sır (sakrament) büyüktür"* ayetini göstermişlerdir. Ayette ki 'sır' kelimesi tarih boyunca bir çok tartışmalara sebebiyet vermiştir. Luther, ayette geçen 'sır' kelimesinin Katolikler tarafından farklı algılandığını savunur. O'na göre, 'sır' kelimesi erkek ve kadın ilişkisini değil, İsa ve kilise arasındaki bağı ifade eder. Calvin-Thomas, Katolik kilisesinin nikâhı sakrament olarak görmelerini reddetmiştir. Nikâhı sakramentlerin arasında gösterilmesine karşı çıkmıştır. Thomasa göre, nikâhın bir sakrament olarak görülmesi onun kutsallığını gösterir. Rahiplerin bu kutsallıktan mahrum bırakılmasını Katoliklerin kendi içlerinde düşmüş oldukları bir çelişki olarak kabul eder. Aynı şekilde Kutsal Ruh'un sakramentler sayesinde lütuf verdiğine inanırken, buna karşın cinsel ilişkide Kutsal Ruh'un bulunduğunu inkar ederler.³²¹

Katoliklerde evlendikten sonra boşanma diye bir işlem yoktur. Çünkü İncil bunu kesin olarak yasaklamıştır. Kim karısını boşar ve başkasıyla evlenirse ona karşı zina eder ve kadın kocasını boşar ve bir başkası ile evlenirse zina etmiş olur. Katolikler zina konusunda katı bir tutum göstermiş olsalar bile, Protestan mezhebi, bu tutumu gevşetmiş ve boşanmayı kabul etmiştir. Zinayı boşanmanın temel sebeplerinden biri olarak göstermiştir. Fakat her ne kadar boşanma konusunda Katoliklerden daha rahat bir tutum sergilemiş olsalar bile, zina konusunda onlardan daha titiz olup, günah çıkarma yetkisini kabul etmeyişlerine bağlı olarak, zinanın günah itirafıyla affedileceğininide reddetmekte idiler. Ortodoks ve diğer kiliseler boşanmaya karşı daha hoşgörülüdür. Her ne kadar Ortodoks mezhebide evliliğin çözülmez bir bağ olduğunu savunsa da boşanma konusunda Katoliklik gibi katı kurallara tabî değildir. Onlara göre boşandıktan sonra tekrar evlenmek yasak değildir. Ayrıca Katolik Rahib ve Rahibeler asla evlenemez iken, Ortodoks ve Protestanlar için böyle bir yasak yoktur.³²²

---

³²⁰ Ferit Yuhanna Tekbaş, Hıristiyanlık'ta Kadının Hakkı ve Evlilik Sakramenti, www.ortodokslartopluluğu.org/makaleler/hiristiyanlikta-kadininin-hakki-ve-evlilik-sakramenti/ erişim, 25.08.2016.

³²¹ Tarakçı, a.g.e., s. 263

³²² Seyfi Yüçetürk, a.g.m., s. 417.

B. İSLÂM VE HİRİSTİYAN EVLİLİĞİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

Evlilik, insanlık tarihinin en eski müesseselerinden biri olarak kabul edilen, toplumun temel ve sosyal birimidir. Evlilik, her din ve toplumda geçerli bir kurum olmuş ve olmaya da devam edecektir. Nikâh akdi, erkek ve kadının birlikte yaşamalarına imkan veren ve karşılıklı olarak birbirlerine hak yükleyen bir çeşit sözleşmedir. Evlilik kurumu, gerek İslâm'da, gerek Hıristiyanlıkta şahitler huzurunda, her iki tarafın kendi kararları ve hür iradeleri ile gerçekleşen bir müessesedir.

Evlilik, kadın ve erkeğin her konuda birbirlerini tamamladıkları sadakat ve duygusallığı içeren kutsal bir bağıdır. İslâm, kadın ve erkeği farklı özelliklere sahip olmakla birlikte, eşit görmektedir. İslâm'a göre ilk insan Hz. Adem olup ondan sonrada Havva yaratılmıştır. Erkek ve kadının yaratılması, hem nesillerin devamını, hem de toplumsal bütünlüğü sağlayan bir yaratılış gerçeğidir. Evlilik iki insanın sevgi birliğidir. Aile içi bağların daha sağlam olması için, eşlerin evlilik süresince, birbirlerine bağlanması evlilikte güçlü bir anlama sahiptir. Bütün dinlerde, evliliğin kuruluş gayesinin başında neslin çoğalması gelse bile, bu birleşmenin sadece bedensel düzlemde kaldığını söylemek doğru olmaz. Çünkü, evlilikte bedensel birleşmenin yönü ne kadar önemli olsa da, duygusal ve ruhsal yönü de bir hayli önemlidir.

Hıristiyanlık ve İslâm bazı konularda birbirlerini takip eden dinlerdir. Evlilik, eş seçimi, düğün törenleri, bekarlık, kadına karşı tutum ve boşanma bakımından ciddi farklılıkları olsa da, aralarında benzerliklerde yok değildir. Evlilik konusuna verdikleri önem itibariyle birbirlerine benzemekle birlikte çatıştıkları noktalar da vardır. İslâm dini, nikâha medeni bir akit olarak bakmakla birlikte, neslin devam etmesi, zina gibi kötü yollardan kendini alıkoyarak ve huzur içinde ibadet etmek gibi anlamlar yükleyerek evliliği bir bakıma ibadet olarak kabul etmişlerdir. Kur-ân'ı Kerim'de evliliğin önemini bildiren ayetler çoktur. Nur süresinde; *“İçinizden bekarları, kölelerinizden ve cariyelerinizden iyi olanları evlendirin. Eğer yoksul iseler, Allah onları lütfu ile zenginleştirir. Allah, lütfu bol olan, bilendir”*³²³ buyurulmuştur. Hıristiyanlıkta ise, evlilik müessesesi sosyal bir kurum olarak değil tamamen dini bir kurum olarak algılanmıştır. Nikâhın kilisede, rahip huzurunda kıyılması oldukça önemli olup; kilisede kıyılmayan nikâh, Hıristiyan din adamları tarafından geçerli sayılmamıştır.³²⁴ Kilise, Hıristiyanlar için

---

³²³ Nur, 21/32.

³²⁴ Ataşalan, a.g.t., s.36.

sadece dört tarafı duvarla çevrili bir yer değildir. Kutsal bir yer ve bir cemaattir. İslâmiyet ise, Hıristiyanlık gibi evlilik töreni için belli bir merasim şartı getirmemiştir. Şahitler huzurunda, çiftlerin kendi iradeleriyle evliliği kabul etmeleri durumunda nikâh akdi gerçekleşmiş olur. Evlendikten sonra boşanamama gibi katı şartlarında yoktur.³²⁵ Resül-i Ekrem, evliliği, kendisinin ve önceki peygamberlerin sünneti olarak nitelemiştir. Evliliğin sağlıklı bir şekilde ilerlemesi için eşler arası denklige önem vermiş ve bu yüzden evlenmeden önce kadın ve erkeğin birbirlerini görmelerini tavsiye etmiştir. Ciddi bir sebep olmaksızın evliliklerin sonlandırılmasına hoş bakmamıştır. Daha öncede ifade edildiği gibi, İslâm dini, Hıristiyanlık gibi evlilik için büyük törenler tertip etmemiş ve belli bir merasime tabi tutulmamıştır. İslâm dini, nikâh akdi için, velisiz yapılmamasını, kadının rızasının alınmasını, iki şahit huzurunda gerçekleştirilmesini ve herhangi bir merasime tabi tutulmasa bile, evliliğin ilan edilmesini şart koşturmuştur.³²⁶

Evlilik, toplumun içinde kurulmuş olan küçük bir toplumdandır. Ve bilinmektedir ki, her toplumun kendine ait bir idarecisi, yahut bir reisi olmak zorundadır. Bu idareci ve yönetme hükmü erkeğe verilmiştir. Hıristiyanlık dini de, İslâmiyette, ailede erkeğin reisliğini kabul etmişlerdir. Bununla birlikte erkek, aile içinde eşini sevmek, korumak, ailesinin geçimini temin etmek gibi görevlerle yükümlüdür. Tanrı, insanı iki cins olarak yaratmış ve birleşmelerini istemiştir. Bu ilkelere göre, insanın yalnız olması uygun değildir. Yaratılış anlamında, kadın ve erkek eşit olsa bile, cinsleri eşit değildir. Erkek her anlamda üstündür; kadınsa erkeğe yardımcı olarak yaratılmıştır. Kadın ve erkek arasındaki bu eşitsizlik, evlilik hayatı içinde geçerlidir. Yeni Ahit'te erkeğin hakimiyeti ile ilgili ifadeler daha çok Pavlus'a aittir. Pavlus; *"Bilmenizi isterim ki, erkeğin başı Mesih, kadının başı erkek ve Mesih'in başı Tanrı'dır."*³²⁷ demekte ve erkeğin hakimiyetini ortaya koymaktadır.

Erkeğe evlilik hayatında hakimiyet veren Hıristiyanlık, bunun yanında erkeğe bazı sorumluluklarda yüklemiştir. Erkeğin görevleri, evini geçindirmek, ailesini idare etmek, eşini koşulsuz şartsız sevmektir. Yeni Ahit, bir yandan erkeğin hükümlülüğünden bahsederken, diğer yandanda evlilik hayatı süresince kocalara, eşlerini sevmeleri tavsiye edilmiştir.³²⁸ İslâmiyette de, eşlerin birbirlerine karşı olan hak ve sorumluluklarının başında

³²⁵ Topçuoğlu, a.g.m., ss.80-81.

³²⁶ Fahrettin Atar, "Nikâh", *TDVİA*, 33. C., İstanbul 2007, s. 113.

³²⁷ Romalılar, 7/2. Ayrıca Bkz. I. Korintoslulara 11/3.

³²⁸ *"Ey kocalar, Mesih kiliseyi nasıl sevip onun uğruna kendini feda ettiyse, siz de karılarınızı öyle sevin. Mesih kiliseyi suyla yıkayıp Tanrı'sal sözle temizleyerek kutsal kılmak için kendini feda etti. Öyle ki, kiliseyi üzerinde leke, buruşukluk ya da buna benzer bir şey olmadan görkemli biçimde kendine"*

şüphesiz karşılıklı sevgi, saygı ve itaat gelmektedir. İslâm'da her ne kadar erkek ailenin reisi sayılmış olsa da Kur'an-ı Kerim'de eşler birbirlerinin yardımcısı olarak ifade edilmiştir.

Kadın, evlilik sürecinde kocasına hürmet edip, itaat etmekle görevlidir. Evlilik sürecinin huzurlu bir şekilde ilerlemesi için kadın kendine düşen görevleri yerine getirmelidir. Ancak bu, evlilikteki tüm sorumluluk ve yükün kadına ait olduğu anlamına gelmemektedir. Erkeğin de evlilik süreci boyunca yerine getirmesi gerekli olan hak ve görevleri vardır. Öte yandan İslâm, aileye o kadar büyük önem vermiştir ki, ufak meselelerin boşanmaya sebebiyet vermemesi için, ve ailenin yıkılmasına önlem almak için, kadının itaat etmediği ve geçimsiz olduğu zamanlarda, erkeğe kadını uyurma ve tedip etme hakkı vermiştir.³²⁹ Ancak böyle bir durum yalnız kadının geçimsiz olduğu durumlar için geçerlidir. Böyle bir durumun olmadığı hallerde cezalandırılmamalı ve ayetin iniş amacının aile hayatının mutlu bir şekilde devamı için geçerli tedbirleri almak olduğu unutulmamalıdır.³³⁰

Bir başka temel konuda eş seçimi meselesidir. Eş seçiminin aile hayatının gelecekteki huzuru için etkisi çok büyüktür. Yapılacak herhangi bir yanlış seçim evlilik hayatının bozulmasına ve aile içinde telafisi güç olan felakete yol açmasına sebep olabilir. Bu sebeple, eş seçimi yaparken, dinin getirdiği bazı kural ve yasaklara titizlikle uyulması gerekir. İslâm bu konuya büyük önem vermiş ve yanlış seçimlere önlem olabilmesi için, evlenecek kişilerin, evlenmeden önce birbirlerini görmelerine müsaade etmiştir.³³¹ Bu süreç zarfında birbirleriyle evlilik düşünen çiftler arasında nişan veya söz gibi küçük bir tören yapılır. Fakat İslâm, Hıristiyanlık gibi nişanı, nikâhın bir bölümü olarak görmez. Nişana, belli kurallar çerçevesinde eşlerin birbirlerini tanıdıkları bir süreç olarak bakar. Nişan evresinde yüzük takma, söz kesme gibi bazı adetler gerçekleşir. Karşılıklı hediyeler verilir. Ancak daha önce de söz edildiği gibi, İslâm hukukunda nişan, nikâh gibi olmadığından, nişan bozma durumunda eşler serbest bırakılmıştır. Bozulması

---

sunabilsin. Amacı kilisenin kutsal ve kusursuz olmasıdır. Aynı biçimde kocalarda karılarını kendi bedenleri gibi sevmelidir. Karısını seven kendini sever. Hiç kimse hiçbir zaman kendi bedeninden nefret etmemiştir. Tersine onu besler ve kıyırır; tıpkı Mesih'in kiliseyi besleyip kıyırıldığı gibi. Çünkü bizler O'nun bedeninin üyeleriyiz. Bunun için adam annesini, babasını bırakıp karısına bağlanacak, ikisi tek beden olacak. Bu sır büyüktür, ben bunu Mesih ve kiliseyle ilgili olarak söylüyorum. Size gelince, her biriniz karısını kendisi gibi sevsin. Kadın da kocasına saygı gösterebilir." (Efesliler, 5/25-33).

³²⁹ "Geçimsizliklerinden korktuğunuz kadınlara gelince; önce onlara öğüt verin, yataklarında yalnız bırakın. Bunlar yarar sağlamazsa tedip edin. Eğer size itaat ederlerse kendilerini incitmeye başka bahane aramayın. Çünkü Allah çok yücedir, çok büyüktür." (Nisa, 4/34)

³³⁰ Ataşalan, a.g.t., s.58.

³³¹ Acar, a.g.m., s.24.

durumunda da prensip gereği hediyeler karşılıklı olarak geri verilir.³³² Hıristiyanlıkta bu konuya titiz yaklaşmış ve evliliğin ancak, kendi dünya görüşüne uyacak ve aynı dine bağlı kişilerle olmasını onaylamıştır. Hıristiyanlıkta, din ve kültür farkı çok önemli bir konudur. Farklı dine ait insanların evlilikleri Hıristiyanlık tarafından onaylanmamış, özellikle de Katolik mezhebi tarafından yasaklanmıştır. Böyle bir durumda evlilik hayatındaki huzurun riske atılacağı ve ileride doğacak olan çocukların inançları bakımından tehdit altında olacağına inanılmıştır. Bu yüzden ki evlilikte mutlu ve huzurlu olabilmenin tek yolu eş seçiminin iyi yapılmasıdır. Çünkü evlilik, tesadüfen değil belli vasıflarla kurulan bir müessesedir. Bu nedenle her iki tarafında Rabb'e olan bağlılıkları kuvvetli olmalıdır. Zira eşler hayatta olduğu sürece, boşanma ve tekrar evlenme kabul edilmez.³³³

Evlilikteki din farkı meselesi Hıristiyanlığı olduğu kadar İslâm'da ilgilendiren bir konu olmuştur. Din farkı İslâm'da da evlilik engeli olarak kabul edilmiştir. Fakat yine de İslâm dini bu konuda Hıristiyanlıktan daha müsamahalı davranarak Ehl-i kitap olan kadınlarla evliliğe ruhsat vermiştir. Ancak bu ruhsat yalnızca erkekler için geçerli olup, müslüman kadınların Ehl-i kitap erkeklerle evlenmesi haram kabul edilmiştir.³³⁴ Eş seçimi sorunu Hıristiyanlık dininde olduğu kadar, İslâmiyet'te de Kur'an ayetlerine konu olmuştur. Kur'an, özellikle eşlerin aynı dine mensup olmaları gerektiğine öncelik vermiştir. Sağlıklı evlilikler, farklılıklar üzerine değil, benzerlikler üzerine kurulur. Zira, farklı görüşler, farklı din ve kültürler ileride aşılması zor olaylara neden olabilir. Ortak bir iman ise, evliliği her anlamda güçlendirir. Allah, evlenecek ve evlenilemeyecek kişileri beyan ederken, onların sahip oldukları inancıda dikkate almaktadır.³³⁵

Hıristiyanlık, bir yandan evliliğin kutsiyetini savunurken aynı zamanda da bekâr kalmanın Tanrı katında önemli bir merteye olduğunu da savunmaktadır. Kendini bekârlığa adayın kişilerin Tanrı tarafından seçilmiş kişiler olduklarına inanırlar. Çünkü onlar

---

³³² Ünal, (*Yahudilik'te, Hıristiyanlık'ta ve İslâm'da Evlilik*) a.g.e., s.164.

³³³ Sarıkçıoğlu, (*Başlangıçtan Günümüze Dinler Tarihi*) a.g.e., s. 349.

³³⁴ Bkz. Hüseyin Çelik, "Ehl-i Kitabın Kestiğinin Yenilmesi ve Kadınları ile Evlenilmesi Meselesi", (Maide Süresi 5. Ayeti Bağlamında Bir Tahlil), Dicle Üniversitesi İlahiyet Fakültesi Dergisi, S. 1, Diyarbakır 2010.

³³⁵ "Allah'a ortak koşan kadınlarla, onlar inanıncaya kadar evlenmeyin. Allah'a ortak koşan kadın hoşunuza gitse dahi, inanan bir cariye, ortak koşan hür bir kadından iyidir. Ortak koşan erkekler de inanıncaya kadar, onları kadınlarınızla evlendirmeyin. Allah'a ortak koşan bir erkek hoşunuza gitse dahi, inanan bir köle, ortak koşan bir adamdan iyidir. Zira onlar ateşe çağırılıyorlar. Allah size izniyle cennete girmeye ve mağfirete çağırıyor. İnsanlara ayetlerini böyle açıklıyor ki öğüt olsunlar." (Bakara, 2/221). Müminlerin müşriklerle evlenmelerinin yasaklanması, müşriklerin cehennemlik olmalarındandır. Bu yüzden ki mümin bir köle ile evlenmek, Allah'a ortak koşan soylu biriyle evlenmekten hayırlıdır. Mümin ve müşrikler gece ve gündüz gibidirler. Müminin kalbinde imanın ışığı varken, müşriklerde ise isyan ve inkârın karanlığı vardır.

vakitlerinin nerdeyse tamamını Tanrı'nın işleri ve ibadet için ayırırlar. Bekâret bir buyruk değildir.³³⁶ Tanrı'nın şahsi bir çağırısıdır. Pavlus'a göre; bekâret evliliğe tercih edilir, çünkü bekârlık 'Rabb'e kendini tam olarak adamak' imkanını verir.³³⁷ Nasıl ki evlilik bazı kişiler için bir armağansa, bekârlık da başkaları için bir armağandır.³³⁸ Evliliğin kutsal olması, Tanrı'nın bekârlığı ikinci sınıf gördüğü, veya bekârlığı evlilikten daha aşağı gördüğü anlamına gelmemektedir. Evlilik gibi bekârlığında kendine ait faydaları vardır. Bekâr yaşamayı seçenler, Tanrı hizmetine ve de doğal olarak hizmet için insanlara daha çok zaman ayırabilirler. Bu nedenle bekârlık evlilik yanında daha alt bir düzey oluşturmamaktadır. Fakat Tanrı, bu görevi bütün insanlığa değil, yalnızca belirli kişilere vermiştir.³³⁹

Evlenmeyip bekâr yaşamayı seçmek, başka bir deyişle manastır yemini etmek, kendini ruhban hayatına adamak demektir. Kendilerini Tanrı'ya adamayı seçen rahipler, kendilerini diğer Hıristiyan cemaatine göre daha üstün ve Tanrı'ya daha yakın görürler. Terim olarak Ruhbanlık, sakınmak ve korkmak anlamına gelmektedir. Dünyevi yaşam ile dinsel yaşam arasındaki aracılık işlevini sağlar. Kökenlerinin Kutsal Kitab'a dayandığı kabul edilir. Ruhbanlar, Mesih'in yeryüzündeki temsilcileri olarak kabul edilmektedir.³⁴⁰ Rahip (rahibe) papaz değil, keşiş anlamına gelmektedir. Keşişler de, dünyevi işlerden el çekip, inzivaya çekilen ve kendilerini Tanrı'ya ve ibadete adayan, haddinden fazla dindar kişilerdir.³⁴¹ Hıristiyanlar evliliğe verdikleri değer gibi, bekârlıgıda aynı şekilde değer vermişlerdir. Bekârlığı kendini Tanrı'ya adamak gibi kabul etmişlerdir. Hıristiyanlık dininde hem evlilik hem bekârlık Tanrı gözünde kabul gören ve kutsal kabul edilen iki kurumdur. Her iki durum da Tanrı'nın hoşnut olduğu yaşam biçimidir. Tanrı'nın armağanı olarak kabul edildiği için her ikisinde saygı duyulması gerekmektedir.³⁴² Ruhbanlığın gayesi insanı, arzu ve isteklerden, kin ve nefretten arındırmak ve gerçek saadete ulaştırmaktır. Kendini Tanrı yoluna adayıp nefsiyle mücadeleye giren ruhbanlar, Hıristiyanlıkta hatırı sayılır bir mevkiye sahiptirler. Çünkü onlar, evlilik, mal, mülk, gibi

³³⁶ I. Korintoslulara, 7/25.

³³⁷ I. Korintoslulara, 7/32-35.

³³⁸ "Herkesin benim gibi olmasını dilerdim. Ama herkesin Tanrı'dan aldığı ruhsal bir armağanı vardır; kimin şöyle, kiminin böyle." (I. Korintoslulara, 7/7).

³³⁹ "İsa onlara, 'Herkes bu sözü kabul edemez, ancak Tanrı'nın güç verdiği kişiler kabul edebilir' dedi. 'Çünkü kimisi doğuştan hadimdir, kimisi insanlar tarafından hadim edilir, kimisi de Göklerin Egemenliği uğruna kendini hadim sayar. Bunu kabul edebilen etsin.'" (Matta, 19/11-12).

³⁴⁰ Nadide Şahin, *Hıristiyanlıkta Ruhbanlık Anlayışı*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yüksek Lisans Tezi), Ankara 2008, s.13.

³⁴¹ Süleyman Uludağ, "Ruhbanlık ve Tasavvuf", *Tasavvuf ilmi ve Akademik Araştırma Dergisi*, S. 13, Ankara 2004, s. 10.

³⁴² Malcolm, Ünal, a.g.e., .203.

bütün dünyevi işlerden elini çekmiş ve kendilerini yalnızca Tanrı'ya adanmayı seçmişlerdir.³⁴³ Hıristiyanlıkta olduğu gibi İslâm da ruhbanlık anlayışı yer almamaktadır. Din hizmeti yapan görevlilere bir otorite hakkı verilmemiştir. İslâm anlayışına göre, Allah'a ibadet edebilmek için, Allah ile kul arasında bir aracı rolünü üstlenmemektedir. Bu nedenle, İslâm'daki din adamları ruhban olarak değerlendirilmezler. Hıristiyanlıkta din adamlarına yüklenen sıfatları ve onlara tanınan ayrıcalıkları İslâm dini eleştirir.³⁴⁴ İslâm ise bu duruma farklı yaklaşılır. Evlenmeyip kendini ibadete adanmayı isteyen sahabe Peygamberimiz; *"Allah'a yemin ederim ki, sizin en çok Allah'tan korkunuz ve müttakinizim; fakat ben, oruç'ta tutarım, iftar'da ederim, geceleri namaz'da kılarım, uyurum'da ve ben evlenirim. Kim benim sünnetimden yüz çevirirse benden değildir."* demiştir.³⁴⁵

İslâm'da evlilik, devamlılık özelliği taşımaktadır. Geçici bir süre için evlenmek, caiz görülmemektedir. Bununla birlikte, evliliğin sağlıklı bir şekilde devam etmesinin mümkün olmadığı durumlar ortaya çıkabilmektedir. İslâm, böyle durumlarda boşanmaya izin vermektedir. Çünkü bazı durumlarda boşanmaya izin vermemek, Hıristiyanlıkta görüldüğü gibi birçok sorunun ortaya çıkmasına sebep olmaktadır.³⁴⁶

İslâm, kadın ve erkeği farklı özelliklere sahip olmakla birlikte, eşit görmektedir. Kadını yaratılıştan eksik sayan bir inanç İslâm'da mevcut değildir. *"Ey insanlar! Sizi bir tek nefisten yaratan, ondan eşini var eden ve ikinizden pek çok erkek ve kadın meydana getiren Rabbinize karşı gelmekten sakının."*³⁴⁷ ayeti kadının yaratılışına delil olarak gösterilmektedir. İslâmiyet, kadına büyük önem vermekle birlikte aynı zamanda haklarını korumuştur. Kadının, konuşma, cemiyetlere katılma ve çalışma gibi haklarına engel olmamıştır. Resûlullah döneminde, ilimle, ticaretle uğraşan hatta savaşa katılıp cihad eden kadınların bulunduğu bilinmektedir. Şu halde, kadının bu haklarına karşı çıkmak veya kısıtlamak İslâm dinini yeterince anlamamış olmak demektir. Evlilik gibi kutsal bir emrin

---

³⁴³ Öznur Gider, *Budizm ve Hıristiyanlığın Ruhbanlık Anlayışı*, Karşılaştırmalı Bir Araştırma, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yüksek Lisans Tezi), İzmir 2006, s.39.

³⁴⁴ *"(Yahudiler) Allah'ı bırakıp, hahamlarına; (Hıristiyanlar ise) rahiplerini ve Meryem oğlu Mesih'i Rab edindiler. Oysa, bunlarda ancak, bir olan Allah'a ibadet etmekle emrolunmuşlardır. Ondaki başka hiçbir ilah yoktur. O, onların ortak koştukları her şeyden uzaktır."* (Tevbe, 31) buyurulmuştur. İslâm dini, görüldüğü üzere Allah ile insanlar arasında aracı işleri gören ruhbanlık anlayışını doğru bulmamaktadır.

³⁴⁵ İbrahim Paçacı, "Sosyal Hayattaki Değişim Sürecinde İslâm Aile Hukuku", (Evlenme ve Boşanma Örneği), İslâm Hukuku Araştırmaları Dergisi, S. 11, Konya 2008.

³⁴⁶ Yüksel, a.g.t., s.7.

³⁴⁷ Nisa, 1.

yerine getirilmesi diğer emirleri gözardı etmeye sebep olmamalıdır.³⁴⁸ Kadın konusuna, her iki dinde farklı yaklaşmaktadır. İncillere ve Hıristiyan tarihine bakılacak olursa kadının konumu çok hoş değildi. Hıristiyanlığın kadına bakışının temelinde Eski Ahid'deki bazı metinlerin referans alındığını görülmektedir. Hıristiyanlık dininin yaygın anlayışına göre kadın akıl yönüyle kocasından her zaman geridedir. Bu yüzdendir ki, kadın hangi alanda olursa olsun tek başına ve bağımsız hareket edemez.³⁴⁹ Hıristiyanlığın kadına karşı olan bu tavrı Havva'nın şeytana kanıp ilk günahı işlemesinden dolayıdır. İslâm'ın kadına bakışı ise Hıristiyanlığın Hz. Adem'in cennetten çıkarılmasındaki suçu Havva'ya ve onunla birlikte bütün kadınlara yüklemesi anlayışından çok farklıdır. Kur'an-ı Kerim'de bu hadisenin suçlusu Havva değil, şeytandır.³⁵⁰ Kur'an-ı Kerim'de bu günah, Adem veya Havva'nın herhangi birisinin günahı olarak değil, her ikisinin ortak günahı olarak anlatılmasına rağmen, Tevrat ve İnciller bu günahın tek sorumlusu olarak Havva'yı suçlarlar; *"Kadının öğretmesine ve erkeğe hakim olmasına izin vermem ancak sükutta olsun. Çünkü Adem aldanmadı fakat kadın aldanarak suça düştü. Fakat iman, sevgi ve takdiste vakar ile durulursa, çocuk doğurması ile kurtulacaktır."*³⁵¹ Havva'nın işlemiş olduğu bu ilk günah, Hıristiyanlıkta asli günah kavramını oluşturmuştur. Bu tutum, İslâm ve Hıristiyanlığın kadına karşı olan anlayışını birbirinden ayırmıştır. İslâma göre doğan her kişi dünyaya günahsız gelirken, Hıristiyanlıkta ise doğan her insanın günahkar olarak doğduğu belirtilmiştir. Hıristiyanlık inanışına göre kadına doğurganlık özelliğinin verilmesi onun kurtuluşu için bir vesiledir.

Zinaya genel olarak bakılacak olursa, aile hayatını etkileyen önemli bir tehdit olmasından ötürü hem İslâmiyet, hem de Hıristiyanlık tarafından yasaklanmıştır. Zina'nın önüne geçilmediği takdirde, nesillerin karışması gibi ciddi problemlere yol açabilir.³⁵² Eski Ahit'te, zinayla ilgili yaklaşımlar biraz farklılık içermektedir. Eski Ahit'teki bazı ayetler şunu göstermektedir ki, erkeğin zina etmiş olması için, zina ettiği kadının nişanlı veya evli olması gerekmektedir. Bekâr bir bayanla yaşanan gayri meşru ilişki ise zina olarak

---

³⁴⁸ Yasdıman, (Kadının İslâm Geleneğindeki Yeri ve Konumuna Yahudi-Hıristiyanlık Kültürün Etkilerinden Bazı Örnekler), a.g.m., s.69.

³⁴⁹ Yasdıman, a.g.m., s.68.

³⁵⁰ Mehmet Akif Aydın, "Dinlerde ve Bazı Kültürlerde Aile Yapısı", Din ve Hayat Dergisi, S.12, İstanbul 2011, s.13.

³⁵¹ Timoteosa, 2/12-15.

³⁵² Ataşalan, a.g.t., s.68.

görülmemiştir. Aksine evli veya nişanlı olmayan bir kızla cinsel ilişkiye girmek suç sayılmayıp, normal bir davranış olarak algılanmıştır.³⁵³

İslâm dini ise, bu konuya çok hassas davranmış, evli-bekâr ayırımı yapmaksızın zinayı kesin olarak yasaklamıştır. Kur'an-ı Kerim; "*Zinayı yaklaşmayın, çünkü o, bir hayasızlıktır. Tutulacak yol olarak da pek fenadır.*"³⁵⁴ buyurmuştur. Zina gibi bir tehlikeyi ortadan kaldırmanın yolu, kuşkusuz ona götüren yolların kapılarını kapamaktan geçmektedir. Allah, bu hususta erkekleri ayrı, kadınları ayrı uyarmıştır.³⁵⁵ Kur'an-ın kesin olarak yasaklamış olduğu zina suçunu işleyenlere ancak kendileri gibi olanlarla evlenme izni verilmektedir. Zina etmiş olan biri ile evlenmek müminlere haram kılınmıştır.³⁵⁶ Hıristiyanlıkta bu konuya İslâmiyet gibi hassas yaklaşmış, Yeni Ahit'te de, Adam öldürmemek ve hırsızlık etmemek gibi ağır suçlarla birlikte zina'da aynı katagoride yer almıştır.³⁵⁷

Her iki dinde boşanma konusu ele alınacak olursa, boşanma, ailenin olduğu her toplumda karşılaşılan bir problemdir. Günümüzde de bu problemin gittikçe yaygınlaştığıda bir gerçektir. Hıristiyanlık ve İslâm'da boşanmadan bahsetmiş ve bu konuda farklı hükümler getirmiştir.³⁵⁸ Evliliğin devamlılık özelliği taşıması ve ömür boyu sürmesi her iki dininde ortak gayelerindedir. İslâm boşanma meselesini Hıristiyanlık gibi zorlaştırmamıştır. Haklı bir sebebin var olduğu durumlarda boşanmaya müsaade etmiştir. Fakat geçici bir süre için evlenmeyi de caiz görmez. Evliliğin mutlu ve sağlıklı bir şekilde

³⁵³ "Ülkede şiddetli kutluk yüzünden Avram geçici bir süre için Mısır'a gitti. Mısır'a yaklaştıklarında karısı Sara'ya 'Güzel bir kadın olduğumu biliyorum' dedi, olur ki Mısırlılar seni görüp, 'Bu onun karısı' diyerek beni öldürür, seni sağ bırakırlar. Lütfen 'Onun kızkardeşiyim' de ki, senin hatrın için bana iyi davranırsınlar." (Yaratılış, 12/10-13).

³⁵⁴ İsrâ, 17/32.

³⁵⁵ "Mü'min erkeklere söyle, gözlerini haramdan sakınsınlar, ırzlarını korusunlar, bu davranış onlar için daha nezihtir. Şüphe yok ki, Allah onların yaptıklarından hakkıyla haberdardır. (Nur, 30) "Mü'min kadınlara'da söyle, gözlerini haramdan sakınsınlar, ırzlarını korusunlar. (Yüz ve el gibi) görünen kısımlar müstesna, zinet yerlerini göstermesinler. Başörtülerini ta yakalarının üzerine kadar salsınlar. Zinetlerini, kocalarından, yahut, babalarından, kocalarının babalarından, yahut oğullarından, yahut üvey oğullarından, yahut erkek kardeşlerinden, yahut erkek kardeşlerinin oğullarından, yahut kız kardeşlerinin oğullarından, yahut müslüman kadınlardan, yahut sahip oldukları kölelerden, erkekliği kalmamış hizmetçilerden, yahut da henüz kadınların mahrem yerlerine vakıf olmayan erkek çocuklardan başkalarına göstermesinler. Gizledikleri zinetler bilinsin diye ayaklarını yere vurmasınlar. Ey mü'minler, hep birlikte tövbe edin ki kurtuluşa eresiniz." (Nur, 31).

³⁵⁶ "Zina eden erkek ancak zina eden veya Allah'a ortak koşan bir kadınla evlenir. Zina eden bir kadınla'da ancak zina eden bir erkek veya Allah'a ortak koşan bir erkek evlenir. Bu müminlere haram kılınmıştır." (Nur, 3). Bir başka ayette de; "Kötü kadınlar, kötü erkeklere, kötü erkeklerde kötü kadınlara; temiz kadınlar temiz erkeklere, temiz erkeklerde temiz kadınlara layıktır. Onlar için bir bağışlanma ve bolca verilmiş iyi bir rızık vardır." (Nur, 6).

³⁵⁷ "Hangi buyrukları? Diye sordu adam. İsa şu karşılığı verdi; 'Adam öldürmeyeceksin, zina etmeyeceksin, çalmayacaksın, yalan yere tanıklık etmeyeceksin, annene babana saygı göstereceksin, ve komşunu kendin gibi seveceksin.'" (Matta, 19/18-19).

³⁵⁸ Ergeshkyzy, a.g.t., s.61.

ilerlemesi için eşlerin kendi üstlerine düşen hak ve sorumluluklara uyması gerekir. Ancak tüm bunlara rağmen mutsuz devam eden evliliklerin zorla sürdürülmesini İslâm dini kabul etmez. Şüphesiz ki, İslâm dini evlenmenin ömür boyu sürecek bir beraberlik olmasını istemiş ve evliliğin devamı için azami gayret göstermeye teşvik etmiştir. İslâm'da, boşanmaya verilen hüküm o anki boşanma durumuna göre değişiklik gösterir. İslâm dini, ciddi bir sebep olmadan boşanmaya hoş bakmamıştır. Ancak şiddetli geçimsizlik halinde son çare olarak boşanma mübah olmuştur. *“Boşanma iki defadır. Ya iyilikle tutmak, ya da iyilikle salıvermek.”*³⁵⁹ ayetinde buyurulduğu gibi, bir çok ayette de boşanmaya yer verilmiştir. Evliliğin sadece maddi sıkıntıya düşmemek için sürdürülmesinde hoş bakmayan İslâm, bu konuyla ilgili Kur'an-da; *“Eğer eşler birbirinden ayrılırsa Allah, bol nimetinden her birini zenginleştirir.”*³⁶⁰ denilmektedir. İslâm'da, bir çok ayette boşanma yetkisinin erkeğe verildiği görülmektedir, ancak ayetlerde fail olarak erkeğin gösterilmesi boşanmanın erkeğe bir takım maddi sorumluluklar getirmesindedir.³⁶¹ *“Eğer bir eşin yerine başka bir eş almak isterseniz, öbürüne (mehir olarak) yüklerle mal vermiş olsanız dahi hiç bir şeyi geri almayın, iftira ederek ve açık günaha girerek mi geri alacaksınız.”*³⁶² Bir başka ayette de; *“Ey peygamber! Kadınları boşamak istediğinizde onları iddetlerini dikkate alarak (temizlik halinde) boşayın ve iddetli sayın. Rabbiniz olan Allah'a karşı gelmekten sakının. Apaçık bir hayasızlık yapmaları dışında evlerinden çıkarmayın, kendileride çıkmasınlar. Bunlar Allah'ın sınırlarıdır. Kim Allah'ın sınırlarını aşarsa, şüphesiz kendine zülmetmiş olur. bilemezsin, olur ki Allah, sonra yeni bir durum ortaya çıkarır.”*³⁶³ Boşanma hükmünün erkeğe verilmiş olması, kadınların boşanma hakkının olmadığı anlamına gelmemektedir. Lakin kadınlar, bazı konularda daha kırılğan ve hassas oldukları için, daha basit sebeplerden evliliği sonlandırabilecekleri düşüncesiyle, bu hükmün verilmesine sebebiyet vermiştir.

Boşanma durumunda İslâm dininin Hıristiyanlığa kıyasen, kadının haklarına büyük önem verdiği görülmektedir. Kur'an ayetlerinde de bu durum apaçık bildirilmiştir. *“Kadınları boşadığınız ve onlarda bekleme süresini bitirdikleri zaman, ya onları iyilikle tutun yahut iyilikle bırakın. Haklarına tecavüz edip zarar vermek için onları tutmayın. Bunu kim yaparsa kendine zülmetmiş olur. sakın Allah'ın ayetlerini eğlenceye almayın. Allah'ın üzerinizdeki niğmetini, size öğüt vermek için indirdiği Kitab-ı ve hikmeti*

---

³⁵⁹ Bakara, 2/229.

³⁶⁰ Nisa, 30.

³⁶¹ Ünal, a.g.e., s.212.

³⁶² Nisa, 20.

³⁶³ Talak, 1.

hatırlayın. Allah'a karşı gelmekten sakının ve bilin ki Allah her şeyi hakkıyla bilendir."³⁶⁴ Ayette de ifade edildiği gibi, evlilik süresinde de, boşanma evresinde de zorbalık, İslâm dini tarafından hoş karşılanmamaktadır. Özellikle de evliliğin yürütülebilmesi için kadın ve erkeğin birbirlerine hoşgörülü ve yumuşak davranmaları gerekmektedir. İslâm dini her türlü aile içinde şiddete karşı bir dindir.³⁶⁵

Hıristiyanlıktaki boşanma anlayışına yukarıda daha geniş olarak değinilmiştir. Burada da İslâm ve Hıristiyanlık açısından değerlendirecek olursak, Hıristiyanlığın boşanma konusunda ki tutumu oldukça katıdır. Hıristiyanlığa göre evlilik geri dönülmesi zor bir yoldur, o yüzden boşanma gibi bir durum söz konusu değildir. Hıristiyanlıkta, evlilik sakrament olarak değerlendirildiği için, kutsal bir kurumdur ve boşanma yasaktır. Kutsal kitapta da boşanma durumu özenilecek bir konu olarak değil aksine yaklaşılmaması ve uzak durulması gereken bir konu olarak ifade edilmiştir.³⁶⁶

---

³⁶⁴ Bakara, 231/232.

³⁶⁵ "İnsanlara yumuşak davranman da Allah'ın merhametinin eseridir. Eğer katı yürekli, kaba biri olsaydın insanlar senin etrafından dağılıverirlerdi. Öyleyse onların kusurlarını affet, onlar için mağfiret dile işleri onlarla müsavere et, bir kere de azmettin mi, yalnız Allah'a tefekkür et! Allah muhakkak ki kendisine dayanıp güvenenleri sever." (Al-i İmran 3/159).

³⁶⁶ "İsrail Tanrı'sı Rab; 'Ben boşanmadan nefret ederim' diyor. 'Gıysilerinin üstüne birde zorbalığı kuşanan kişilerden de nefret ederim'. Böyle diyor herşeye egemen Rab, bunun için kendinize dikkat edin ve ihanet etmeyin." (Malaki, 2/16).

SONUÇ

Kutsal ve toplumsal bir kurum olan evlilik müessesesinin Hıristiyanlık ve kilise hukuku bakımından ele alındığı bu çalışmada, evliliğin en eski tarihten günümüze kadar toplumun temeli olarak varlığını sürdürdüğünü görmekteyiz.

Hıristiyanlıkta evlilik anlayışı diğer ilâhi dinlerden farklı bir özellik taşımaktadır. Evliliğe, İsa ve kilise birliğinin sembolü olarak bakılmakta, bu yüzden evlilik kutsal ve çözülmaz bir birlik olarak kabul edilmektedir. Evlilik Tanrı'nın kutsal kabul ettiği bir kurum olmakla birlikte, nesillerin de sağlıklı bir yolla çoğalmasına vesiledir.

Hıristiyanlık, evlilik kurumuna o kadar büyük önem vermiştir ki, evliliği kilisenin yedi sakramentinden biri olarak kabul etmiştir. Ancak bu hususta mezhepler arasında bazı fikir ayrılıkları olmuştur. Çünkü Protestanlıkta evlilik, İsa ve kilise birliğinin sembolü kabul edilen kutsal bir sakrament değildir. Fakat Ortodokstluk ve özellikle Katoliklerde evlilik bağı ancak ölüm halinde sona erebilir. Evli olan çiftlerin birbirlerinden ayrılması yasaktır. Boşanma gibi bir durum söz konusu olduğunda ise başka biriyle evlenmeleri zina olarak kabul edilir.

Çalışma boyunca evlilik konusunu Kutsal Kitap ekseninde ortaya koymaya gayret ettik. Evlilik Kutsal Kitap'ta "kutsal ve çözülmaz bir bağ" olarak kabul edildiği için, ömür boyu sürmesi temenni edilmiştir. Kilisenin ve İncillerin evliliğe verdiği önem sebebiyle, nikâhın kilisede rahip huzurunda gerçekleştirilmesi şart koşulmuş; kilisede kıyılmayan nikâhlar sahih kabul edilmemiştir.

Hıristiyanlıkta evlilik kuralları genel çizgilerle belirlenmiştir. Evliliğin kabul edilmesi din adamlarının iznine ve dini törenin kilisede yapılmasına bağlıdır. Evlilik gerçekleşirken kadın ve erkeğin hür iradeleri eşit tutulmuş ve her ikisinin de vaftizli olması şart koşulmuştur. Kadın ve erkek kilisede, Tanrı'ya birbirlerine ölünceye kadar sadık kalacaklarının sözünü verirler. Tanrı'ya verilen bu söz hiç bir zorlama olmaksızın kendi rızalarıyla verilir. Verilen bu söz Mesih'in kilisesine olan bağlılığın bir sembolüdür. Hıristiyanlıkta ailenin başı erkek olarak kabul edilir; ancak Kutsal Kitap erkeğin, eşini kendi gibi sevmesi gerektiğini de ifade eder.

Araştırmada, öneminden dolayı üzerinde durulan bir diğer konu, karma evlilikler konusudur. Evlilik engelleri aşağı yukarı bütün ilâhi dinlerde benzerlik göstermektedir. Karma evlilikler her üç dinin de tartıştığı bir konudur. Özellikle akraba evlilikleri üç ilâhi dinde de yasaktır. Hıristiyanlık yabancıyla evlenme konusunda çok hassastır; hatta kendi mezhepleri arasında yapılan karışık evlilikleride uygun karşılamaz. İslâm dini ise bu konuda erkeğe istisna tanımıştır. Genel itibariyle ilâhi kitapların karma evlilikler hususunda gösterdikleri tutum aynı olmakla birlikte, bu tutumun kültür ve geleneği muhafaza etme anlayışından kaynaklandığı görülmektedir.

Hıristiyanlığın eski tarihlerinde kadınların toplumda hak sahibi olmadığını, kalabalık meclislerde fikir beyan edemediğini ve erkeklerle eşit olmadığını, Eski Ahit'teki pasajlarda okuyabiliyoruz. Kadınların, toplum içine katılamadıkları gibi kendi eşleriyle bile aralarında belli bir mesafenin olduğu ifade edilmiştir. Eski Ahit'teki yazılar referans alınacak olursa, kadın yaratılış ve akıl yönünden erkekten geridedir. Bu yüzden kadın koşulsuz eşine itaat etmekle yükümlüdür. Hıristiyanlıktaki kadın statüsüne bakıldığında Yahudilikten etkilendiği açıkça görülmektedir. Ancak Yahudilik, Hıristiyanlığa kıyasla kadına karşı daha sert bir tavır takınmış; kadını evlenmeden önce babasının, evlendikten sonra kocasının hakimiyeti altında yaşamaya mahkûm etmiştir. İslâm dini ise bu konuda diğer dinlere kıyasla çok daha olumlu bir bakışa sahiptir. Her şeyden önce kadını yaratılıştan eksik ve yetersiz sayan bir inanç İslâm'da söz konusu değildir. Her ne kadar eski dönemlerde, bazı Müslüman kesimlerde kadına karşı olumsuz davranışlar ve haksızlıklar olmuşsa da, Kur-an'ı Kerim'de bu olumsuzluklara referans olabilecek hiç bir âyet görülmemektedir. Çünkü İslâm, kadın ve erkeği farklı özelliklere sahip olmakla birlikte eşit görmektedir. Netice itibariyle araştırmamız boyunca görmekteyiz ki kadın konusuna ilâhi dinler farklı yaklaşmışlardır.

Evlilik, kadın ve boşanma konusuna üç ilâhi kitabın farklı yaklaştığı görülmektedir. Kur-an'ı Kerim ve Tevrat'a karşılık İnciller konuya daha değişik yaklaşmış ve evliliği sosyal bir kurum olmaktan çıkarıp, onu kutsal ve dini bir müessese olarak takdim etmiştir. Hıristiyanların evliliğe yükledikleri bu anlamdan dolayı "Tanrı'nın birleştirdiğini kimsenin ayıramayacağı" cümlesi göz önünde tutularak boşanma da yasaklanmıştır.

Sonuç olarak; Hıristiyanlıkta evliliğe (nikâha) son derece önem verildiği, evliliğin neslilerin en uygun bir yolla yetişmesine vesile olan bir kurum olarak görüldüğü; evlilik sakramenti çerçevesinde kilisede ayinlerin icra edildiği belirtilmiştir. Karma evlilikler konusunda ilâhi dinlerin benzer fikirde olduğu, Hıristiyanlık kadar katı olmamakla birlikte,

diğer dinlerde de boşanmanın hoş karşılanmadığı ve zinanın bütün dinlerde büyük günah olduğu tespit edilmiştir.

KAYNAKÇA

- Abik, Yıldız, “Nişanlanma ve Nişanlılık”, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, S.23, Erzurum 2005.
- Acar, Halil İbrahim, “Evlenme Engeli Olarak Din Farkı”, Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, S.17, Erzurum 2002.
- Acar, Halil İbrahim, “İslâm Hukuku Açısından Nişanlanma”, Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, S.23, Erzurum 2005.
- Akalın, Kürşat Haldun, “Hıristiyanlığa Aktarılmış Ritüeller Olarak İsis Kültündeki Vaftiz ve Günah Çıkarma Ayinleri”, Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, S.42. Erzurum 2014.
- Akkaya, Ümit, *Hz. Peygamberin (s.a.v) Kadınların Sosyal Hayattaki Konumu ve Ahlaki Eğitimi ile İlgili Hadislerinin Eğitsel Açısından Değerlendirilmesi*, Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yüksek Lisans Tezi), Çorum 2012.
- Aksoy, B. Ayşe, Gür, Çağla, “Ortadoğuda Ülkelerin Aile Yapısı ve Çocuğa Bakış”, Kastamonu Eğitim Dergisi, S.1, Kastamonu 2008.
- Aksoy, Mehmet Abdullah, *Kur'an-ı Kerim ve Tevrat'ta Aile Hukuku ile İlgili Ayetlerin Karşılaştırmalı Bir İncelemesi*, (Yüksek Lisans Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir 2002.
- Altıntaş, Yusuf, “Musevilikte Dinsel Kurallar ve Gelenekler Çerçevesinde Ailenin Kuruluşu ve Ailede Roller”, Din ve Hayat Dergisi, S.12, Ankara 2011.
- Apaydın, Yunus, Günümüzde Aile, “İslâm Hukukunda Aile”, Uluslar Arası Aile Sempozyumu, İstanbul 2007.
- Arslan, Hammet, “Manu Kanunnamesine Göre Hinduizm’de Nikahın Şartları”, Dinlerde Nikâh; Milletlerarası Tartışmalı İlmi Toplantı, İstanbul 2012.
- Aşirov, Tahir, “İbn Hazm’a Göre Hıristiyan Mezhepleri”, Milet ve Nihal, İnanç, Kültür ve Mitoloji Araştırmaları Dergisi, S.3, İstanbul 2009.
- Atar, Fahrettin, “Nikâh”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 33. C., İstanbul 2007.

- Ataşalan, Zeynel Abidin, *Tevrat, İnciller ve Kuran-ı Kerim'e Göre Aile Kavramı*, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yüksek Lisans Tezi), Kahramanmaraş 2002.
- Ateş, Ali Osman, “İlahi Dinlerin Ortak Değerleri”, Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, S.2, Çukurova 2002.
- Aydemir, Adem, “Türk Dünyasında Bazı Dügün Terimleri ve Al Duvak Geleneği Üzerine”, Uluslar Arası Periyodik Dergisi, S.8, Ankara 2013.
- Aydın, Mahmut, “Hıristiyanlık”, Yaşayan Dünya Dinleri, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 2010.
- Aydın, Mahmut, “İslâmda Ailenin Yeri ve Önemi”, Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, S.2, Konya 1998.
- Aydın, Mehmet Akif, “Aile”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 2. C., İstanbul 1989.
- Aydın, Mehmet, “Hıristiyanlık”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 17. C., İstanbul 1998.
- Aydın, Mehmet, “Hıristiyanlıkta Teslis Doktrini ve Hıristiyanlık İtizalleri”, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, İslâmi İlimler Enstitüsü Dergisi, S.5, Ankara 1982.
- Aydın, Mehmet, “Hıristiyanlıkta Din ve Dini Anlayış”, Dinler Tarihi Araştırmaları-II, Dinler Tarihi Derneği Yayınları, Ankara 2000.
- Aydın, Mehmet, *Hıristiyan Kaynaklarına Göre Hıristiyanlık*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 1995.
- Aynakulova, Gülnisa, “Kırgızistan’da Evlilik ve Evlenme Törenleri”, Gazi Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Ankara 2006.
- Ayrancı, İlham, “Küdü’s’te Paskalya Kutlaması”, Diyanet İlmi Dergisi, S.1, Ankara 2003.
- Bahçekapılı, Nedim, “İslâm ve Kilise Hukuku Açısından Aile ve Evlilik”, Avrupa İslâm Üniversitesi İslâm Araştırmaları Dergisi”, S.1, Berlin 2008.
- Basalel, Yusuf, *Yahudilik Ansiklopedisi*, Gözlem Gazetecilik Basın ve Yayın A.Ş., 1. C., İstanbul 2001.

- Baseri, Ameneh, “Semavi Dinlerde (İslâm, Hıristiyanlık, Yahudilik) Kadına Şiddet ve Saygı'nın Karşılaştırılması Hakkında Araştırma”, KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, S.1, Karaman 2014.
- Baş, Bilal, “Hıristiyan Manastırcılığının Doğuşu”, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, S.1, İstanbul 2013.
- Bayraktar, Mehmet, *Bir Hıristiyan Doğması Teslis*, Ankara Okulu Yayınları, Ankara 2000.
- Cıralı, Osman, “Hz. İsa, Noel ve Yılbaşı”, Diyanet Dergisi, S. 4, Ankara 1984.
- Çelik, Hüseyin, “Ehl-i Kitabın Kestiğinin Yenilmesi ve Kadınları ile Evlenilmesi Meselesi”, (Maide Süresi 5. Ayeti Bağlamında Bir Tahlil), Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, S.1, Diyarbakır 2010.
- Charles George Herbermann, “Mariage”, *The Catholic Encyclopedia*, Volume 9, New York 1910.
- Dağcı, Şamil, “Geçici Evlenme Engelleri”, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, S.1, Ankara 2000.
- Dağcı, Şamil, “İslâm Aile Hukukunda Evlenme Engelleri”, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, S.41, Ankara 2000.
- De Vaux, Ronald, *Yahudilikte Aile*, (çev. Ahmet Güç), Arasta Yayınları, Bursa 2003
- Demir, Zeki, *Süryani Ortodoks Kilisesi Gelenekleri ve Yedi Gizi*, Anadolu Ofset, İstanbul 2015.
- Demirci, Kürşat, “Hıristiyanlık”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 17. C., İstanbul 1998.
- Demirci, Kürşat, “Ortodoksluk”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 33. C., İstanbul 2007.
- Demirci, Kürşat, *Bir Hıristiyan Mezhebi Olarak Ortoksluğun Teolojisi*, 2. B., Ayışığı Kitapları, İstanbul 2005.
- Derin, Hüseyin, *İlahi Dinlerde İbadet*, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yüksek Lisans Tezi), Bursa 2004.
- Doğan, Orhan, “İyatrik Açısından Nikâhın Önemi”, *Dinlerde Nikâh; Milletlerarası Tartışmalı İlmî Toplantı*, İstanbul 2012.

- Durak, Nihat, *Süryani Ortodoks Kilisesin'de İbadet*, Rağbet Yayınları, İstanbul 2011.
- Ekici, Mustafa, *Hıristiyanlıkta ve İslâmda Sevgi*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yüksek Lisans Tezi), Ankara 2006.
- Er, Hamit, “Dinler Arası Evlilikler, Problemleri ve Çözüm Önerileri”, I. Din Hizmetleri Sempozyumu, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 2008.
- Erbaş, Ali, “Hıristiyanlık II.”, Yaşayan Dünya Dinleri, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir 2013.
- Erbaş, Ali, *Hıristiyan Ayinleri (Sakramentler)*, Nun Yayıncılık, İstanbul 1998.
- Erbaş, Ali, Yaşayan Dünya Dinleri, “Hıristiyanlık”, T.C. Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir 2013.
- Erbek, Evrim, v.dğr., “Evlilik Uyumu”, Düşünen Adam Dergisi, S.1, İstanbul 2005.
- Erdem, Hüsamet, “Dini Ahlak ve İlahi Dinlerden Yahudilik, Hıristiyanlık ve Müslümanlık'daki Bazı Ahlaki Meselelere Mukayeseli Bir Yaklaşım”, Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, S.3, Konya 1990.
- Erdem, Mustafa, “Hıristiyanlık'taki Vaftiz Anlayışı Üzerine Bir Araştırma”, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, S.1, Ankara 1995.
- Ergeshkyzy, Aziza, *Aile İçi Roller ve Manevi Yaklaşım*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yüksek Lisans Tezi), Ankara 2012.
- Erişgin, Özlem Söğütlü, “Roma Toplumunda Kadının Konumu”, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S. 2, Malatya 2013.
- Eroğlu, Ahmet Hikmet, “Ekmek-Şarap Ayini (Evharistiya) Konusunda Katolikler ve Protestanlar Arasındaki Anlayış Farklılıkları”, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, S.1, Ankara 1999.
- Eroğlu, Ahmet Hikmet, “Hıristiyanların Bölünme Sürecine Genel Bir Bakış”, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, S.1, Ankara 2000.
- Esen, Hüseyin, “Kolaylık Açısından İslâm'da Nikâh”, Dinler Tarihi; Milletlerarası Tartışmalı İlmi Toplantı, İstanbul 2012.
- Eskicioğlu, Osman, “Toplumsal Bir Olgu Olarak Nikâh”, Dinlerde Nikâh; Milletlerarası Tartışmalı İlmi Toplantı, İstanbul 2012.

- Feuerbach, Ludwig, *Hıristiyanlığın Özü*, (çev. Oğuz Özügül), Say Yayınları, İstanbul 2008.
- Gider, Öznur, *Budizm ve Hıristiyanlığın Ruhbanlık Anlayışı, Karşılaştırmalı Bir Araştırma*, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yüksek Lisans Tezi), İzmir 2006.
- Gündüz, Şinasi, “Yahudilik ve Hıristiyanlıkta Geleneğin Yeri”, Din ve Gelenek (Tartışmalı İlmi Toplantı), İstanbul 2011.
- Gündüz, Şinasi, *Hıristiyanlık*, 2. B., İsam Yayınları, İstanbul 2006.
- Gürkan, Salime Leyla, “Matüridi’nin Kitabü’l-Tevhid’inde Hıristiyanlık ve Teslis Eleştirisi”, İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, S.19, İstanbul 2009.
- Gürkan, Salime Leyla, *Yahudilik*, İslâm Araştırmaları Merkezi Yayınları, İstanbul 2008.
- Haksemer, Ahmet Cahid, “Ruhbanlık Kavramındaki Anlam Kayması ve Tasavvufla İlişkilendirilmesi Üzerine Bazı Değerlendirmeler”, Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, S.23, Çorum 2013.
- Hallaç, Saliha, Öz, Fatma, “Aile Kavramına Kuramsal Bir Bakış”, Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar Dergisi, S.2, Adana 2014.
- Harman, Ömer Faruk, “Hıristiyanlıkta Kadın Algısı”, Kur’an ve Kadın Sempozyumu, Ankara 2010.
- Harman, Ömer Faruk, “Yahudi ve Hıristiyan Kutsal Metinlerinde Peygamberlik ve Peygamber Evlilikleri”, Hz.Peygamber ve Aile Hayatı, (Tartışmalı ilmi Toplantı) İstanbul 2006.
- Has, Şükrü Selim, “Nişanın Bozulmasının Hukuki ve Dini/Ahlaki Neticeleri”, (İslâm Hukuku ve Modern Hukuk Arasında Bir Mukayese), Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, S.1, İstanbul 2006.
- Hasanov, Eldar, “Yahudi Hukukunda Evlilik Engelleri”, Dinlerde Nikâh; (Milletlerarası Tartışmalı İlmi Toplantı), İstanbul 2012.
- Hilmi, Ömer Faruk, *Hız. İsa Aleyhisselam’ın Hayatı, Mucizeleri, Hikmetli Sözleri ve Tekrar Yeryüzüne İnmesi*, İlimşehri Yayınları, İstanbul 2014.
- İannitto, Padre, Luigi, *Hıristiyan İnancı*, Ohan Matbaacılık, İstanbul 1994.
- Jakop, Xavier, *Hıristiyan Kiliseleri ve İbadetleri*, Ohan Matbaacılık, İstanbul 2004.

- Kahraman, Abdullah, “Mut’a Nikâhı Üzerine Bazı Mülâhazalar”, İslâm Hukuku Araştırmaları Dergisi, sy.9, Konya 2007.
- Kapusuzoğlu, Gökçen, “Çin Kaynaklarına Göre Türk Kültür Çevresinde Evlenme ve Cenaze Gelenekleri”, Ankara Üniversitesi Tarih Araştırmaları Dergisi, sy.58, Ankara 2015.
- Karaali, Rukiye, *Hint Kökenli Dinlerde Kurtuluş Anlayışı*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yüksek Lisan Tezi), Ankara 2008.
- Katar, Mehmet, “Hıristiyanlıkta Kilise Takviminin (Kilise İçerisindeki Anma ve Kutlama Devrelerinin) Oluşması”, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, sy.8, Ankara 2000.
- Katar, Mehmet, “Katoliklik”, Yaşayan Dünya Dinleri, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, İstanbul 2007.
- Kavas, Ahmet, “Nikâh”, Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, 33. C., İstanbul 2007.
- Kaya, Korhan, *Hinduizm*, Dost Kitabevi Yayınları, Ankara 2001.
- Kılıçer, Esad, “İslâmda Aile Planlaması”, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, S.1, Ankara 1981.
- Kutsal Kitap, *Eski ve Yeni Antlaşma (Tevrat, Zebur, İncil)*, Kitabı Mukaddes Şirketi, İstanbul 2009; ayrıca: *Kitabı Mukaddes (Eski ve Yeni Ahit)*, Kitabı Mukaddes Şirketi, İstanbul 1981.
- Kulakçıoğlu, İsmail, *Aile ve Evlilik Bağları*, Bursa Protestan Kilisesi, Bursa 2013.
- Kur’an-ı Kerim Meâli, haz. Halil Altuntaş-Muzaffer Şahin, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 2011.
- Küçük, Abdürrahman, “Sihizm”, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, S.1, Ankara 1987.
- Küçük, Abdürrahman, Tümer, Günay, Küçük, Alparslan, *Dinler Tarihi*, Berikan Yayınevi, Ankara 2010.
- Llukaçaj İncekara, Eldira, *Kur’an’a Göre Kadın ve Evlilik*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2011.
- Luther, Martin, *Martin Lutherin Açıklamalı Kısa İlmihali*, GDK Yayınları, İstanbul 2009.

- Lynn, Robert, *Sakramentler*, Türk Dünyası Presbiteryen Kilisesi, Anadolu Ofset, İstanbul 2002.
- Malcolm, Derek, *Kutsal Kitap'a Göre Etik*, Babylon Yayın, İstanbul 2013.
- Malkoç, Mustafa Numan, *Türkiye'de Protestanlık ve Protestan Kiliseleri*, Yalın Yayıncılık, İstanbul 2011.
- Michel, Thomas, *Hıristiyan Tanrıbilimine Giriş*, Ohan Basımevi, İstanbul 1992.
- Nesimi, Qani, *Ortodoks Arnavutlar*, Kaknüs Yayınları, İstanbul 2011.
- Olgun, Hakan, "Protestanlık", *Yaşayan Dünya Dinleri*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 2010.
- Öskan, Ali Rafet, *Fundamentalist Hıristiyanlık; Yedinci Gün Adventizmi*, 2. B., Seba Yayınları, Ankara 1998.
- Paçacı, İbrahim, "Sosyal Hayattaki Değişim Sürecinde İslâm Aile Hukuku Evlenme ve Boşanma Örneği", *İslâm Hukuku Araştırmaları Dergisi*, S.11, Konya 2008.
- Paçacı, İbrahim, "Sosyal Hayattaki Değişim Sürecinde İslâm Aile Hukuku", (Evlenme ve Boşanma Örneği), *İslâm Hukuku Araştırmaları Dergisi*, S.11, Konya 2008.
- Pamir, Dominik, *Katolik Kilisesi Din ve Ahlak İlkeleri*, Yayıncılık Matbaası, İstanbul 2000.
- Prince, Derek, *Evlilik Antlaşması*, (çev. Sofia Dordel) GDK Yayınları, İstanbul 2013.
- Sağlık, Selcan, "Türkmen Düğün Geleneği", *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, S.2, Ankara 2006.
- Sandıkçı, Kemal, *İslâm'da Ailenin Önemi*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 1995.
- Sarıbay, Ali Yaşar, "Protestanlık ve Sekülerizasyon; Sosyolojik Bir Bakış", *Din Devlet İlişkileri Sempozyumu*, Umut Matbaacılık, İstanbul 1996.
- Sarıçioğlu, Ekrem, *Başlangıçtan Günümüze Dinler Tarihi*, Fakülte Kitabevi Yayınları, İsparta 2002.
- Sarıçioğlu, Ekrem, *Diğer İnciller (Apokrif İnciller)*, Fakülte Kitabevi Yayınları, İstanbul 2009.
- Seyfeli, Canan, *Ermeni Kilisesin'de Sakramentler*, Çizgi Kitabevi Yayınları, Konya 2015.
- Sharpe, John Eric, *Dinler Tarihinde 50 Anahtar Kavram*, (çev. Ahmet Güç) Araştırma Yayınları, Bursa 2000.

- Sorgutan, Erdal, İnan'da Sağlık Sistemi, Ülkelerin Karşılaştırmalı Sağlık Sistemi, s.1221.?
- Stott, John Robert Wolmsley, *Hıristiyanlığın Temelleri*, Haberci Yayınları, İstanbul 2013.
- Şahin, Nadide, *Hıristiyanlıkta Ruhbanlık Anlayışı*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yüksek Lisans Tezi), Ankara 2008.
- Tarakçı, Muhammet, *Protestanlıkta Sakramentler*, Emin Yayınları, Bursa 2012.
- Topçu, Ömer, *Protestanların Türkiye'deki Faaliyetleri*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2006.
- Topçuoğlu, Ali Aslan, "Nikâh Akdine Etkisi Bakımından Din Farklılığı", *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, S.2, Samsun 2010.
- Torun, İshak, "Kapitalizmin Zorunlu Şartı, Protestan Ahlak", *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, S.2, Sivas 2002.
- Turan, Süleyman, "Kadınların Hıristiyan Misyon Tarihindeki Yeri", *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S.15, Çorum 2009.
- Tümer, Günay, Küçük, Abdürrahman, *Dinler Tarihi*, Ocak Yayınları, Ankara 1997.
- Tüzüner, Özlem, "Türk ve İslâm Hukuku Bakış Açısından Evlenmenin Hukuki Niteliği Hakkında Bir İnceleme", *Ankara Barosu Dergisi*, S.1, Ankara 2013.
- Uludağ, Süleyman, "Ruhbanlık ve Tasavvuf", *Tasavvuf İlmi ve Akademik Araştırma Dergisi*, S.13, Ankara 2004.
- Usta, Ahmet, "Mehmet Şemseddin Günaltayın Tarih-i Edyan'ına Göre Çin Dinleri", *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S.11, Samsun 1999.
- Üçal, Turgay, "Mesih İnancında Evlilik ve Aile", *Din ve Hayat Dergisi*, S.12, İstanbul 2011.
- Ünal, Asife, "Hıristiyanlık'ta Evlilik Anlayışı ve Evlenme Törenleri", *Dinlerde Nikâh; Milletlerarası Tartışmalı İlmi Toplantı*, İstanbul 2012.
- Ünal, Asife, "Hıristiyanlık'ta Kadın ve Aile Anlayışına Genel Bir Bakış", *Dinler Tarihi Araştırmaları III*, *Dinler Tarihi Derneği Yayınları*, Ankara 2002.
- Ünal, Asife, Bütün Yönleriyle Yahudilik, "Yahudilikte Evlilik Anlayışı ve Evlenme Törenleri", *Dinler Tarihi Araştırmaları VIII*, *Uluslar Arası Sempozyum*, Ankara 2012.

- Ünal, Asife, *Yahudilik'te, Hıristiyanlık'ta ve İslâm'da Evlilik*, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1998.
- Vafi, Abdülvahid, “Hıristiyan İnancının Teslise Dönüşmesi ve Teslisin İlk Kaynakları”, (çev. Hidayet Işık), Şelçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, S. 6, Konya 1996.
- Vigano, Angelo, *Evlilik ve Aile*, Sent Antuan Kilisesi, İstanbul 2014.
- Weaver, George, *Hıristiyan Evi*, (çev. Hande Taylan), GDK Yayınları, İstanbul 2014.
- Yaman, Ahmet, *İslâm Aile Hukuku*, 15. B. Post Ajans AŞ. Yayınları, Konya 1992.
- Yasdıman, Hakkı Şah, “Kadının İslâm Geleneğindeki Yeri ve Konumuna Yahudi-Hıristiyan Kültürün Etkilerinden Biri Örnekler”, Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, S.14, İsparta 2005.
- Yasdıman, Hakkı Şah, “Pavlus’un Evlilik Hakkındaki Görüşü”, Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, S.8, İsparta 2001.
- Yıldırım, Arif, “Teslis Değil Tevhid, Üç Değil Tek İlahi Din”, Ekev Akademi Dergisi, S.23, Erzurum 2005.
- Yıldırım, Münir, “Ortodoks Kilisesinde Paskalya”, Dini Araştırmalar Dergisi, S.21, Çukurova 2005.
- Yıldız, Aysu Sena, *İslâm Hukuku Açısından Nikahta Velayet*, Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yüksek Lisans Tezi), Diyarbakır 2012.
- Yıldız, Hasan, *Ortadoğuda Dinler Üzerine Bir Araştırma; Yahudilik, Hıristiyanlık ve İslâmiyet*, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yüksek Lisans Tezi), Elazığ 2008.
- Yılmaz, Ömer, “Hıristiyan Mistik ve İslâm Tasavvuf Geleneğinde Kadın İmgesi ve Evlilik Konusuna Kısa Bir Bakış”, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, S.2, Eskişehir 2012.
- Yitik, Ali İhsan, “Birününün Kaleminden Hinduizm”, İnanç, Kültür ve Mitoloji Araştırmaları Dergisi, S.3, 2013.
- Yüçetürk, Orhan Seyfi, “Katolik, Ortodoks ve Protestan Mezhepleri Arasındaki Farklar”, Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Dergisi, S.1, İzmir 1983.

Yüksek, Ali, *İslâm Aile Hukukunda Boşanma Çeşitleri ve Üç Talak*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yüksek Lisans Tezi), Erzurum 2011.

ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

TEZ ÇOĞALTMA VE ELEKTRONİK YAYIMLAMA İZİN FORMU

Yazar Adı Soyadı	Nazan ALİJA
Tez Adı	Hıristiyanlıkta Evlilik Sakramenti
Enstitü	Sosyal Bilimler Enstitüsü
Anabilim Dalı	Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı
Tez Türü	Yüksek Lisans
Tez Danışman(lar)ı	Yrd. Doç. Dr. Süleyman SAYAR
Çoğaltma (Fotokopi Çekim) izni	☐ Tezimden fotokopi çekilmesine izin veriyorum ☒ Tezimin sadece içindikiler, özet, kaynakça ve içeriğinin % 10 bölümünün fotokopi çekilmesine izin veriyorum ☐ Tezimden fotokopi çekilmesine izin vermiyorum
Yayımlama izni	☒ Tezimin elektronik ortamda yayımlanmasına izin Veriyorum

Hazırlamış olduğum tezimin belirttiğim hususlar dikkate alınarak, fikri mülkiyet haklarım saklı kalmak üzere Uludağ Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı tarafından hizmete sunulmasına izin verdiğimi beyan ederim.

Tarih : 05.04.2017

İmza :